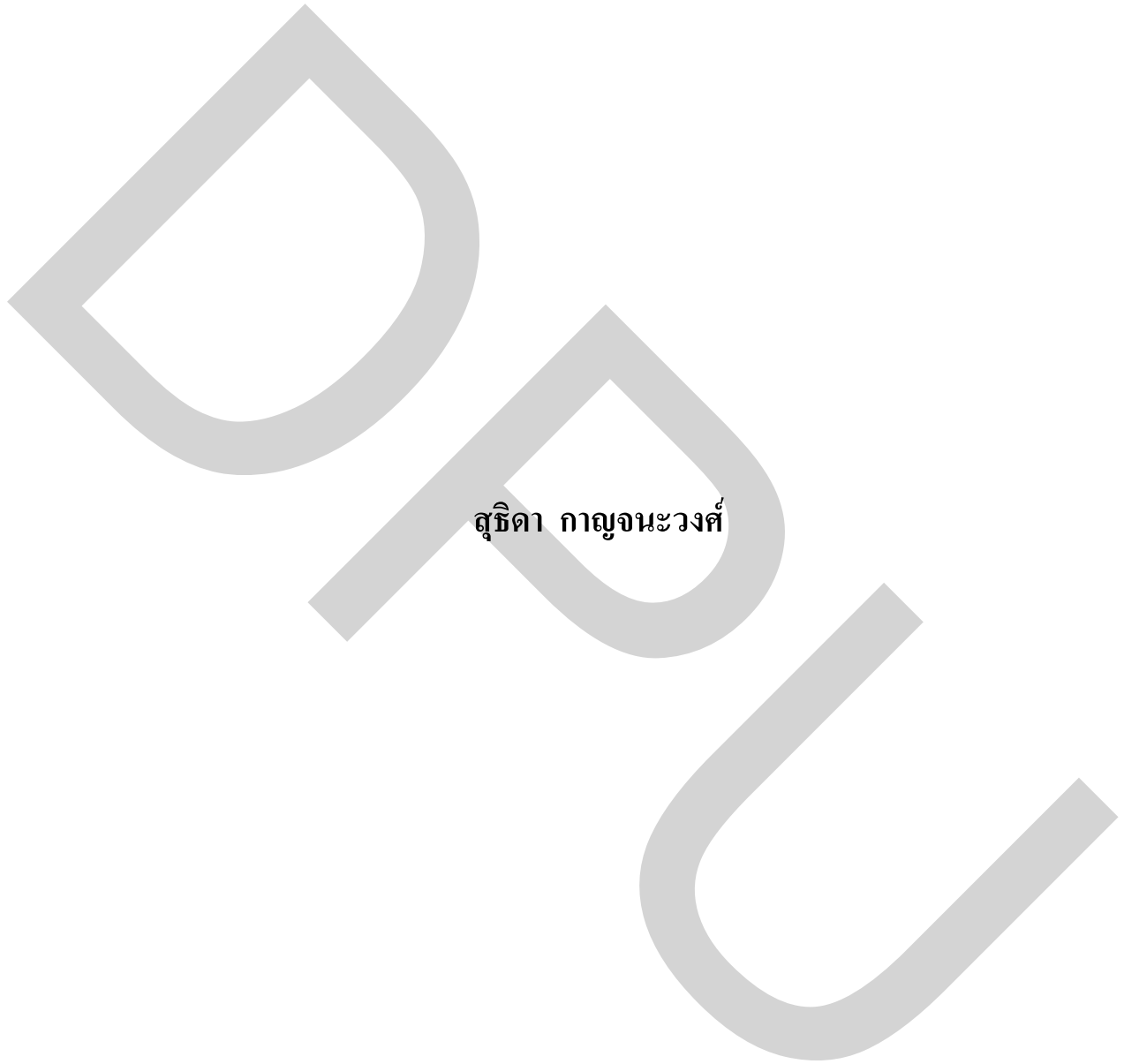

การดำเนินคดีอาญาข้ามชั้นเจ้าพนักงาน

สุธิตา กาญจนะวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2550

Double Jeopardy in the Official's Level

Sutida Kanchanawongse

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2007

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่านรองศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้โอกาสและสละเวลาอันมีค่าคอยให้คำปรึกษา และข้อแนะนำต่างๆ อย่างใกล้ชิดและเอาใจใส่ จนทำให้ผู้เขียนสามารถเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นผลสำเร็จออกมาได้

ขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่านศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิเวช รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ที่ได้สละเวลาอันมีค่ารับเป็นประธานกรรมการ และกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ โดยได้กรุณาให้ข้อคิดและคำแนะนำต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณต่อคุณฉัตรชัย ดังคณานุกุลชัย ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมในด้านความคิด ข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบพระคุณต่อเจ้าหน้าที่ของบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน คุณพรทิพย์ บัวเล็ก และขอขอบใจเพื่อนๆ ของผู้เขียน รวมทั้งอีกหลายท่านที่ไม่ได้ระบุนาม ที่ได้ให้กำลังใจและความช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จลงได้ หากผู้เขียนไม่ได้รับกำลังใจสนับสนุนจนเกิดความมานะพากเพียรจากบิดามารดา พี่ๆ ทุกคนในครอบครัว ที่คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จนผู้เขียนสามารถเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้จนสำเร็จตามความมุ่งหมาย

ส่วนดีและคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หากมี ผู้เขียนขอมอบบูชาแด่บุพการี ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ส่วนข้อบกพร่อง ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

สุธิดา กาญจนะวงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.5 วิธีการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีและหลักการการดำเนินคดีอาญาซ้ำ.....	7
2.1 แนวคิดและทฤษฎี อันเป็นที่มาของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ.....	7
2.1.1 หลักกฎหมายธรรมชาติ.....	8
2.1.2 หลักนิติธรรม.....	9
2.1.3 หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย.....	10
2.1.4 ทฤษฎีเงื่อนใจแห่งอำนาจฟ้อง.....	12
2.1.5 ทฤษฎีผลผูกพันแห่งคำพิพากษา.....	13
2.2 หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ “ne bis in idem”.....	14
2.2.1 ความเป็นมาของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ.....	14
2.2.2 ความหมายและหลักเกณฑ์ของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ.....	16
2.2.3 พัฒนาการของหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ	
ในระบบกฎหมาย Common Law.....	18
3 การดำเนินคดีอาญาซ้ำเข้าพนักงานกับหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ.....	25
3.1 ระบบและแนวคิดในการดำเนินคดีอาญา.....	25
3.1.1 ระบบการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา.....	25
3.1.2 แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญา.....	27

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.1.3	หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย และหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ.....	30
3.1.4	ระบบและแนวคิดในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย.....	32
3.2	ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาและโครงสร้างการดำเนินคดีอาญา.....	33
3.2.1	ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา.....	33
3.2.2	โครงสร้างการดำเนินคดีอาญา.....	34
3.3	บุคคลผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน.....	34
3.3.1	ผู้ถูกกล่าวหา.....	35
3.3.2	ผู้เสียหาย.....	37
3.3.3	ผู้มีอำนาจหน้าที่และเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา.....	37
3.3.4	ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับพนักงานอัยการ ในการใช้อำนาจดำเนินคดี.....	39
3.4	การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน.....	42
3.4.1	การสอบสวนคดีอาญา.....	43
3.4.1.1	การสอบสวน.....	47
3.4.1.2	อำนาจพนักงานสอบสวน.....	48
3.4.1.3	เขตอำนาจพนักงานสอบสวน.....	50
3.4.1.4	พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ.....	52
3.4.1.5	การสอบสวนความผิดอันยอมความได้.....	55
3.4.2	การส่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ.....	56
3.4.2.1	ขั้นตอนการส่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ.....	59
3.4.2.2	การส่งผลการสอบสวนของพนักงานอัยการ.....	59
3.4.2.3	การส่งฟ้องคดีและการส่งไม่ฟ้องคดี.....	60
3.4.3	หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในกฎหมายไทย.....	62
3.4.3.1	ฟ้องซ้ำในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4).....	63

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.4.3.2 การชี้ขาดกรณีไม่แน่ว่าพนักงานสอบสวนคนใด เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21.....	64
3.4.3.3 การรวมการพิจารณาเป็นคดีเดียวกันตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 33.....	65
3.4.3.4 การห้ามสอบสวนเมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147.....	66
3.4.3.5 การคำนึงถึงคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 10 และมาตรา 11.....	68
3.4.3.6 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นใหม่.....	70
3.4.4 ข้อยกเว้นหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในกฎหมายไทย.....	72
3.4.4.1 กรณีเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ตอนท้าย.....	72
3.4.4.2 กรณีที่ศาลไทยอาจลงโทษโดยไม่ต้องคำนึงถึงคำพิพากษา ศาลต่างประเทศตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 10 และมาตรา 11.....	73
3.4.5 อำนาจสอบสวนเป็นกระบวนการเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้.....	75
3.4.5.1 การสั่งคดีของพนักงานอัยการเกี่ยวกับเนื้อหาคดี กรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดตาม มาตรา 140 วรรคสาม.....	76
3.4.5.2 การสั่งคดีเกี่ยวกับเนื้อหาคดีกรณีปรากฏตัวผู้กระทำความผิด ตามมาตรา 141 วรรคสาม และมาตรา 143 วรรคสอง.....	77
4 ปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงาน.....	79
4.1 กรณีการดำเนินคดีอาญาซ้ำของพนักงานสอบสวนต่างพื้นที่.....	80
4.1.1 กรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 328.....	80
4.1.2 ปัญหาการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำ.....	85
4.1.3 วิเคราะห์ปัญหาการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำ.....	87

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.3.1 ประเด็นผู้มีอำนาจสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ.....	87
4.1.3.2 ความเข้าใจหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงาน.....	90
4.1.3.3 การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานไม่เป็นกระบวนการเดียวกัน.....	96
4.2 กรณีเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นที่มีอำนาจสอบสวน.....	98
4.2.1 การสอบสวนคดีพิเศษ.....	99
4.2.1.1 ความหมายของ “พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ”.....	99
4.2.1.2 ความหมายของ “คดีพิเศษ”.....	99
4.2.1.3 เขตอำนาจสอบสวนพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ.....	100
4.2.2 ประเด็นการใช้อำนาจสอบสวนทับซ้อนกัน.....	103
4.3 กรณีการฟ้องคดีซ้ำโดยผู้เสียหายและพนักงานอัยการ.....	104
4.3.1 กรณีปัญหาที่เกิดจากการฟ้องคดีโดยผู้เสียหาย.....	105
4.3.2 กรณีปัญหาการเข้าเป็นโจทก์ร่วมกรณีที่มีผู้เสียหายหลายคน ในคดีความผิดอาญาแผ่นดิน.....	111
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	117
5.1 บทสรุป.....	117
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	120
บรรณานุกรม.....	123
ภาคผนวก.....	127
ประวัติผู้เขียน.....	133

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน
ชื่อผู้เขียน	สุธิดา กาญจนะวงศ์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รศ.ดร.อุดม รัฐอมฤต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ (กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา)
ปีการศึกษา	2550

บทคัดย่อ

ในการดำเนินคดีอาญามีหลักทางวิธีพิจารณาที่สำคัญหลักหนึ่งที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคล ได้แก่หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ “*ne bis in idem*” ซึ่งแฝงอยู่ในบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหลายมาตรา อันมีความหมายว่า บุคคลจะไม่ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน ซึ่งในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานมีจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักกฎหมายดังกล่าวนี้เช่นกัน เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

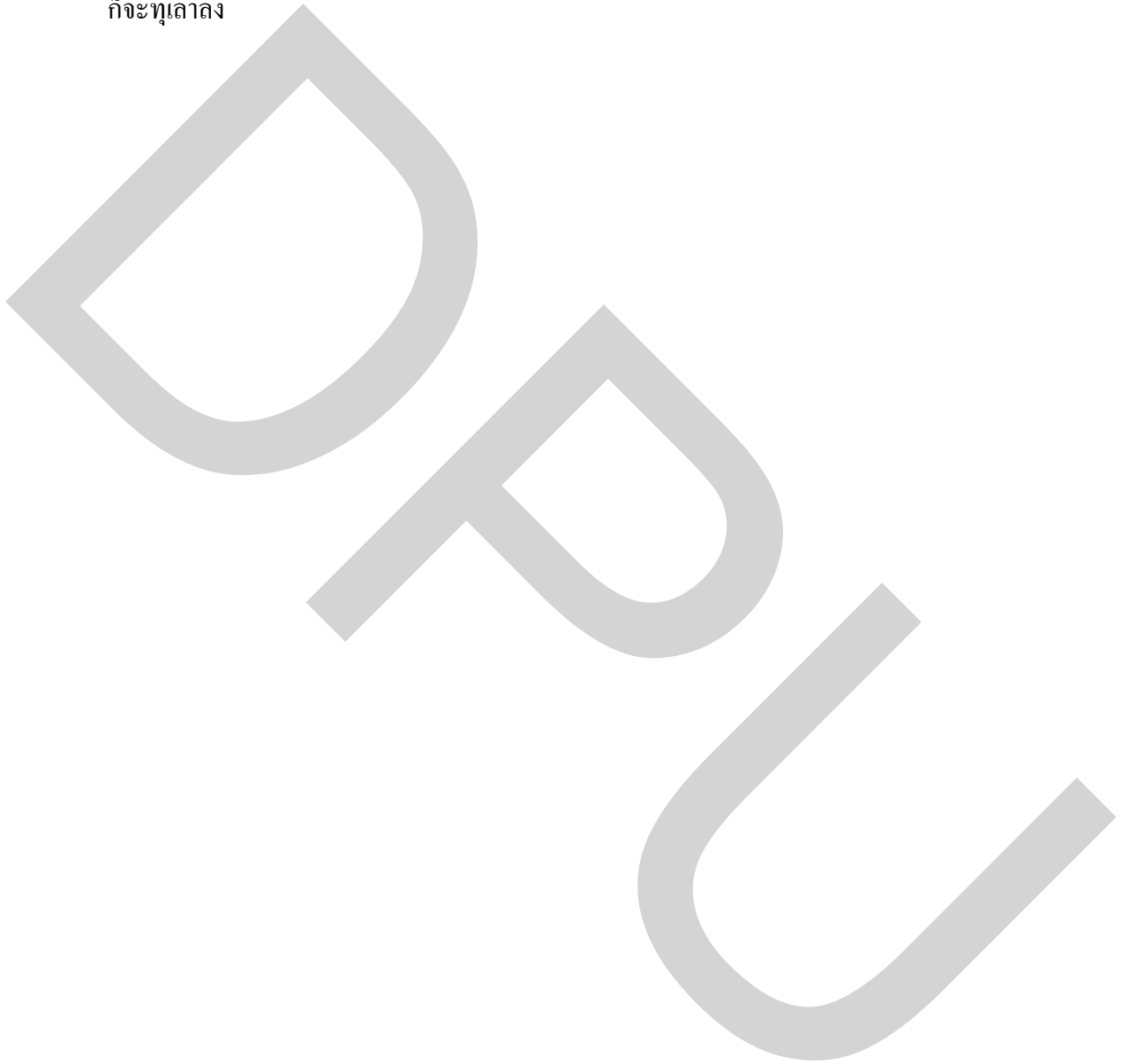
สำหรับปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงานที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ และยังเป็นปัญหาอยู่จนถึงปัจจุบัน คือ กรณีการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำในชั้นสอบสวน ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการฟ้องคดีอาญาซ้ำโดยพนักงานอัยการและผู้เสียหาย ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้มากระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา เป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ขัดแย้งโดยตรงกับหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำที่บัญญัติขึ้นเพื่อปกป้องประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐมิให้เกินขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้

ฉะนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานควรต้องคำนึงถึงหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ เพราะนอกจากจะเป็นการปกป้องคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว หลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ ยังได้บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันมิให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะแท้ที่จริงแล้วอำนาจสอบสวนนั้นเป็นอำนาจเดียวมีอาจแบ่งแยก การแบ่งแยกความรับผิดชอบออกเป็นท้องที่ต่างๆ ตามสถานีตำรวจมีขึ้นเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานเท่านั้น

อีกทั้งการดำเนินคดีซ้ำในขั้นตอนการสอบสวน อันได้แก่ การแจ้งข้อหาซ้ำ หรือการสอบสวนซ้ำนั้น ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขระงับคดีที่พนักงานอัยการจะต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรกของการทำสังคดี ซึ่งหากมีขึ้นแล้วพนักงานอัยการต้องสั่งระงับคดีนั้น หรือในกรณีที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็ย่อมหมดอำนาจดำเนินคดีนั้นและต้องสั่งระงับคดีเช่นเดียวกัน เพราะตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน ได้แก่ พนักงานอัยการ มิใช่เจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการ

ในการสอบสวนคดีอาญา ดังนี้ หากเจ้าพนักงานผู้ดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็น พนักงานตำรวจ หรือ พนักงานอัยการตระหนักและเข้าใจถึงหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำและความเป็นกระบวนการเดียวกัน ของการดำเนินคดีอาญาที่ไม่อาจแบ่งแยกได้แล้ว ปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงาน ก็จะไม่เกิด

Thesis Title	Double Jeopardy in the Official's Level
Author	Sutida Kanchanawongse
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Dr. Udom Rathamarit
Department	Law (Criminal Law)
Academic Year	2007

ABSTRACT

In the criminal case proceedings, one of the important procedure principles that ensure personal rights and liberties is the principle of Double Jeopardy, "*Ne Bis In Idem*", which can be found in the legal provisions under several Sections of the Criminal Procedure Code. This means that the person shall not be tried twice for the same crime. In the criminal case proceedings in the official's level, the said legal principle must be respected as well so that the criminal cases can be proceeded on rapidly, consecutively and justly.

The case proceedings pertaining to "Double Jeopardy" in the official's level, which have been problematic repeatedly and currently, are usually caused by double accusation and inquiry in the official's level leading to the problems of the same criminal prosecution by the public prosecutor and the injured person. Such prosecution directly affects the right of the alleged person, as well as immoderately derogates the personal rights and liberties contrasting to the principle of Double Jeopardy, which has been prescribed to protect the public from the use of State power beyond the legal scope.

Therefore, the principle of Double Jeopardy should be respected by the officials when their duties are performed. This is because not only the people's rights and liberties shall be protected but also the principle of Double Jeopardy shall be prescribed to prevent the repetition of functions. In reality, the power of inquiry remains a single power and cannot be divided. The distribution of responsibility in the police stations throughout the country has been made for the ease of practice.

Moreover, the repeated case proceedings in the inquiry level, .i.e. the double accusation or inquiry can be conditioned for the abatement of action of which the public prosecutor will need to take into the consideration first prior to the order to proceed on the case.

If the double prosecution happens, the public prosecutor will have to abate the action first or if the double prosecution arises during the case proceeding by the public prosecutor, he or she will lose powers to prosecute the case and must order the abatement of action. The person responsible for the criminal proceedings in the official's level is the public prosecutor, not the policemen who have duties to assist the public prosecutor in inquiry of the criminal cases. Consequently, if the officials who prosecute the criminal cases, either the policemen or the public prosecutors realize and understand the principle of Double Jeopardy and the unity of procedure for criminal case proceedings which cannot be separated, the problems pertaining to double criminal case proceedings should be minimized.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายซึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อนำตัวผู้ที่กระทำ ความผิดกฎหมายอาญามาลงโทษ จึงเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐในการดำเนินมาตรการต่างๆ เช่น การจับ การค้น การสอบสวน การฟ้องคดี และการพิจารณาพิพากษาคดี แต่ในการดำเนินมาตรการ ดังกล่าวมานี้ มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแทบทั้งสิ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะต้องบัญญัติถึงขอบเขตการใช้กฎหมายของรัฐไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน เป็นกระบวนการเบื้องต้นที่สำคัญ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก่อนที่จะขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาล เพราะเป็นขั้นตอนแรก ในการกลั่นกรองผู้ที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญานั้น ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำหน้าที่ร่วมกันในการค้นหา ความจริงว่าผู้ต้องหา มีผิดหรือบริสุทธิ์ โดยพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะสรุปสำนวนทำความเข้าใจเมื่อเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ไม่ว่าจะเห็นว่าการสอบสวน ควรตั้งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง ก็ต้องส่งไปพร้อมสำนวน การสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณา ซึ่งพนักงานอัยการอาจมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวน ดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานมาให้ซักถามเพิ่มเติมเพื่อส่งต่อไป โดยอาจมีคำสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้องคดีก็ได้ ซึ่งตามขั้นตอนดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ตั้งแต่ในขั้นตอนการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานแล้ว เพราะผลของการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานนี้ อาจเพียงพอที่จะยุติได้โดยไม่จำเป็นต้องยื่นฟ้องผู้ต้องหาเป็นคดีต่อศาล

ฉะนั้น การดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน จึงเป็นขั้นตอนสำคัญในการรักษาความยุติธรรม เบื้องต้น ให้แก่ทั้งผู้เสียหายและผู้ต้องหา กระบวนการสอบสวนทั้งหลายจึงต้องเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อการค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหา มีการกระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ มิใช่แต่เพียง การพิสูจน์ความผิดเท่านั้น

ในการดำเนินคดีอาญานั้น มีหลักสำคัญอันเป็นสากลประการหนึ่งที่ต้องยึดถือและถูกนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายของประเทศต่างๆ ได้แก่ หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ หรือที่เรียกกันว่า “ne bis in idem” ที่หมายความว่า บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้ง ในการกระทำเดียวกัน ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวนี้ มีขึ้นเพื่อการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่า การดำเนินคดีอาญานั้น จะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นหลัก ขณะเดียวกัน การดำเนินคดีอาญาต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมด้วย ดังนั้น หากการดำเนินคดีอาญาในคดีใดขัดต่อหลักห้ามการดำเนินคดีซ้ำในความผิดเดียวกันเสียแล้ว ก็เท่ากับว่า การดำเนินคดีอาญาในคดีนั้น ไม่อาจอำนวยความยุติธรรมให้แก่ทุกฝ่ายได้อย่างแท้จริงมาตั้งแต่ต้นเลยทีเดียว

ในปัจจุบันปัญหาเรื่องการดำเนินคดีอาญาซ้ำยังคงเกิดขึ้นและมีให้เห็นอยู่ ทั้งในขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและในขั้นตอนการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ข้าพเจ้าจึงขอเสนอตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เพื่อการศึกษาปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำชั้นเจ้าพนักงานนั้น โดยนำมาจากการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน ดังกรณีต่อไปนี้

“ผบช. ก. 4 สั่งทุกโรงพักอีสานฟ้องสนธิ”¹

จากการที่นายสนธิ ที่โรงแรมเจริญโฮเต็ล จ.อุดรธานี เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พร้อมมีการแจกแผ่นวีซีดีรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ให้ประชาชน โดยเนื้อหาในแผ่นวีซีดีมีคำพูดนายสนธิ ที่กล่าวถึงสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น

พล.ต.ท.สถาพร ดวงแก้ว ผบช.ก.4 เปิดเผยว่า หลังได้รับทราบว่ามีกรณีเผยแพร่ข้อความดังกล่าวในที่สาธารณะ ตนได้สั่งการให้ พ.ต.อ.สิทธิพร โนนชัย ผกก.สภ.อ.เมืองอุดรธานี รวบรวมแผ่นวีซีดีทั้งหมดที่พบเห็น เพื่อใส่ในสำนวนฟ้องนายสนธิในข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และหมิ่นประมาทบุคคลอื่นแล้ว โดยเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน ได้ตั้งทีมพนักงานสอบสวนทีมใหญ่ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นระดับอำเภอ จังหวัด และระดับภาค 4 โดยมีตนเป็นหัวหน้าทีมพิจารณาทุกสำนวน หากว่ามีความผิดก็จะดำเนินคดีตามกฎหมายทันที

“ผมยังได้ส่งหนังสือด่วนที่สุดไปยังสถานีตำรวจทั้ง 11 จังหวัดภาคอีสานตอนบน เพื่อให้หัวหน้าสถานีรวบรวมแผ่นวีซีดีหลักฐาน และรวบรวมสำนวนแจ้งความฟ้องนายสนธิ ในแต่ละพื้นที่ มาวิเคราะห์และเตรียมฟ้องร้องร่วมกัน เพราะถือว่า เป็นการกระทำที่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพอย่างสูง และยืนยันว่าตำรวจจะทำคดีอย่างเป็นกลาง” พล.ต.ท.สถาพร กล่าว

¹ จาก http://talk.sanook.com/hot/hot_03897.php

และข่าวที่เกี่ยวข้องกัน คือ²

อดีตรอธิบดีกรมตำรวจ และอดีต ส.ว.กทม. “ประทิน สันติประภพ” ระบุว่า ผบช.ภ.4 สั่งผู้ใต้บังคับบัญชาเก็บหลักฐานดำเนินคดี “สนธิ” เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องได้เปิดเผย ถึงกรณีที่ พล.ต.ท. สถาพร คงแก้ว ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 4 (ผบช.ภ.4) เพื่อนร่วมรุ่น พล.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งถึงตำรวจทุกโรงพักในพื้นที่ 11 จังหวัด รวบรวมหลักฐานเพื่อทำการแจ้งความฟ้องร้องเอาผิดกับนายสนธิ ลิ้มทองกุล ในฐานะที่เป็นอดีตรอธิบดีกรมตำรวจ มองเรื่องนี้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ หากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือผู้บัญชาการภาคเห็นว่า การกระทำของนายสนธิอาจเข้าข่ายความผิดก็สามารถตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งความเป็นคดีความหลายท้องที่เหมือนกับที่ตำรวจทำอยู่ในขณะนี้”

จากตัวอย่างข่าวที่ข้าพเจ้านำเสนอ แม้พนักงานสอบสวนนั้นยังไม่ได้ทำการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา แต่การที่ได้มีการส่งหนังสือด่วนที่สุดจากเจ้าพนักงานตำรวจระดับผู้บังคับบัญชาไปยังสถานีตำรวจทั้ง 11 จังหวัดภาคอีสานตอนบน เพื่อให้หัวหน้าสถานีตำรวจในแต่ละท้องที่รวบรวมพยานหลักฐานและแจ้งความในหลายท้องที่ดำเนินคดีกับนายสนธิผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำได้อย่างชัดเจน เพราะการเป็นบุคคลคนเดียวกันของผู้ถูกกล่าวหา และการกระทำนั้นเป็นการกระทำเดียวกัน แต่กลับถูกเจ้าพนักงานของรัฐแจ้งความดำเนินคดีในหลายท้องที่

การที่ผู้เสียหายไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนในหลายๆ ท้องที่ที่ผลการกระทำ ความผิดนั้นไปถึง และพนักงานสอบสวนนั้นก็รับแจ้งความและเริ่มต้นดำเนินคดีอาญาด้วยการสอบสวน โดยในแต่ละท้องที่ต่างออกหมายเรียกผู้ต้องหามารับทราบการแจ้งข้อหาและดำเนินการสอบสวน ในท้องที่ที่ตนรับผิดชอบ การกระทำดังกล่าวของเจ้าพนักงานจึงเป็นการก่อให้เกิดเป็นปัญหาการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำขึ้นโดยปริยาย ซึ่งทำให้ผู้ต้องหาได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก ในการต้องเสียเวลาเดินทางไปรับทราบข้อหาและให้ปากคำกับพนักงานสอบสวน และผู้ต้องหา ยังต้องเดือดร้อนหาหลักทรัพย์มาเพื่อประกันตัวในกรณีที่อาจถูกควบคุมตัวระหว่างการสอบสวน ก่อให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดี และเป็นการสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ

² จาก <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9480000163170>

การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ขัดกับหลักวิธีพิจารณาความอาญาที่จะต้องคุ้มครองสิทธิให้ผู้ต้องหาได้รับการสอบสวนที่ต่อเนื่อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ก่อให้เกิดความเดือดร้อนอันเกินสมควรแก่ผู้ต้องหาที่กฎหมายได้ให้สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด อีกทั้งยังหมิ่นเหม่ต่อการถูกมองว่า เป็นใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งผู้อื่น และก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาในการบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก

ฉะนั้น การดำเนินคดีของเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติเช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่า กระทำไปโดยมิได้คำนึงถึงหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (*ne bis in idem*) ที่แฝงอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายประมวลวิธีพิจารณาความอาญาแม้แต่น้อย และก่อให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องตามมาในชั้นพนักงานอัยการที่จะได้รับสำนวนการสอบสวนจากการพนักงานสอบสวนหลายสำนวน ทั้งๆ ที่เป็นผู้ต้องหาคนเดียวกัน และเป็นการกระทำความผิดเดียวกัน ซึ่งหากพนักงานอัยการผู้ได้รับสำนวนไม่ทราบว่ามีสำนวนการสอบสวนสำนวนอื่นๆ อีก ต่างก็ดำเนินการสั่งฟ้องคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนต่อศาลไปก็จะเกิดเป็นปัญหาฟ้องซ้ำขึ้นในชั้นศาล

ทั้งที่โดยแท้แล้ว กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีอยู่ในปัจจุบันได้บัญญัติเรื่องการดำเนินอาญาคดีชั้นเจ้าพนักงานไว้อย่างสอดคล้องเป็นระบบแล้วเป็นอย่างดี หากแต่ผู้ปฏิบัติหรือผู้ใช้กฎหมายนั้นเองยังมีความเข้าใจในกฎหมายคลาดเคลื่อนไปจากหลักการที่วางไว้ ทั้งในเรื่องบุคคลที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา เขตอำนาจสอบสวน และการสั่งคดีของพนักงานอัยการ เป็นต้น ปัญหาเรื่องการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงานจึงยังไม่หมดไป

ฉะนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์โดยละเอียดถึงความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน และปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำที่เกิดขึ้นในชั้นเจ้าพนักงาน โดยศึกษาครอบคลุมถึงการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริง และเป็นแนวทางที่ถูกต้องในทางปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 ศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน และหลักห้ามดำเนินคดีซ้ำ (*ne bis in idem*)

1.2.2 ศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ในเรื่องการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานในขั้นตอนการสอบสวนและขั้นตอนการสั่งคดีของพนักงานอัยการ

1.2.3 ศึกษาถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน ทั้งในขั้นตอนของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ

1.2.4 ศึกษาว่าหลักห้ามดำเนินคดีซ้ำอันเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ครอบคลุมถึงการดำเนินชั้นเจ้าพนักงาน

1.2.5 ศึกษาถึงแนวทางการแก้ไข เมื่อเกิดปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำขึ้นในชั้นเจ้าพนักงาน ไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนการสอบสวนหรือขั้นตอนการสั่งคดีของพนักงานอัยการ รวมทั้งกรณีเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นที่มีอำนาจสอบสวนให้สอดคล้องกับกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

หลักห้ามดำเนินคดีซ้ำ (*ne bis in idem*) สามารถนำมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน เพื่อให้ความคุ้มครอง สิทธิ และเสรีภาพของผู้ต้องหา และทำให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม เพราะการนำเอาทฤษฎีดังกล่าวมาใช้มีเหมาะสม สอดคล้องกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้บัญญัติไว้ในปัจจุบัน โดยแสดงให้เห็นประจักษ์ว่าการดำเนินคดีอาญาในเจ้าพนักงานนั้นเป็นกระบวนการเดียวกันไม่อาจแบ่งแยก ซึ่งหากมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำก็จะไม่เกิดขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาถึงปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงาน โดยจะศึกษาถึงการดำเนินคดีอาญาซ้ำของพนักงานสอบสวน ในการแจ้งข้อหาซ้ำ การสอบสวนซ้ำ และการทำสำนวนสอบสวนหลายสำนวนในคดีเดียวกันส่งไปยังพนักงานอัยการ ทำให้พนักงานอัยการต้องวินิจฉัยสั่งคดีที่ส่งมาหลายสำนวนนั้นจนส่งผลให้เกิดปัญหาการฟ้องซ้ำในชั้นศาล โดยจะทำการศึกษาอย่างละเอียดถึงแนวความคิด ที่มาและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นที่หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (*ne bis in idem*) เป็นสำคัญ

1.5 วิธีการศึกษา

ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสารเป็นหลัก โดยค้นคว้า ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจาก ตัวอย่างกฎหมายที่บัญญัติไว้เรื่องการดำเนินคดีอาญาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและในกฎหมายฉบับอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาศาลฎีกา ตำรากฎหมายและเอกสารที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น วิทยานิพนธ์ บทความในวารสารกฎหมายต่างๆ ตลอดจนข้อมูลในเว็บไซต์สถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทราบถึงความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน และหลักห้ามดำเนินคดีซ้ำ (*ne bis in idem*)

1.6.2 เข้าใจถึงขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำ

1.6.3 ทำให้ทราบว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ในเรื่องการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานนั้น เป็นกระบวนการเดียวกัน ปราศจากการแบ่งแยก การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานจึงไม่อาจแบ่งแยกออกจากกัน

1.6.4 ทราบถึงความจำเป็นและความเหมาะสมในการนำหลักห้ามดำเนินคดีซ้ำ มาใช้ในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน เพื่อให้เกิดความยุติธรรมที่แท้จริง

1.6.5 เพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงานต่อไป

บทที่ 2

ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และหลักการการดำเนินคดีอาญาซ้ำ

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นการบัญญัติกระบวนการอันเป็นมาตรการบังคับทางอาญา อันมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและประชาชนโดยตรง ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญยิ่ง และหากจะกล่าวถึงการดำเนินคดีอาญาขึ้นเจ้าพนักงานแล้ว นับว่าเป็นขั้นตอนแรกในการนำบุคคลผู้ถูกกล่าวหาซึ่งนับเป็นประธานในคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การกระทำของเจ้าพนักงานจะต้องมีความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย (Due Process of Law) เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปสามารถมั่นใจในกระบวนการยุติธรรมของรัฐอันจะเป็นการส่งเสริมความศักดิ์สิทธิ์แห่งกฎหมายให้ปรากฏชัด

หลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ หรือที่เรียกเป็นภาษาละตินว่า *ne bis in idem* ซึ่งมีความหมายว่า “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษถึงสองครั้งในการกระทำเดียวกัน” ถือเป็นหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่สำคัญประการหนึ่งที่ใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึง ซึ่งในการที่จะเข้าใจถึงหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำได้อย่างถ่องแท้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึง แนวคิด ทฤษฎี และหลักการอันเป็นที่มาของหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำเสียก่อน เพราะเมื่อสามารถเข้าใจถึงที่มาอันเป็นรากฐานของหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำแล้ว การนำหลักการดังกล่าวไปใช้จึงจะมีความถูกต้อง สมบูรณ์ ตรงตามวัตถุประสงค์แห่งหลักกฎหมายที่วางไว้

2.1 แนวคิด และทฤษฎีอันเป็นที่มาของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ

เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาและการลงโทษทางอาญานั้น เป็นกระบวนการที่บั่นทอนจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของบุคคล ดังนั้น หลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ หรือหลัก *ne bis in idem* จึงเกิดขึ้นจากอิทธิพลและแนวคิดที่ต้องการที่จะให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม และช่วยประกันสิทธิเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) และหลักนิติธรรม (Rule of Law) นั่นเอง

2.1.1 หลักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law)

ความหมายของกฎหมายธรรมชาติโดยทั่วไป อาจหมายถึง กฎหมาย ซึ่งสำนักกฎหมายบางสำนักเห็นว่ามิได้อยู่ตามธรรมชาติ เกิดขึ้นมาเอง โดยที่มนุษย์มิได้กำหนดขึ้น และเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐ ใช้ได้โดยไม่จำกัด หรืออาจกล่าวได้อีกนัยว่า เป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายในอุดมคติ ซึ่งอยู่เหนือกว่ากฎหมายที่รัฐสร้างขึ้น โดยมีที่มาจากกฎธรรมชาติของสรรพสิ่งและค้นพบได้โดยการใช้เหตุผล อาจสรุปได้ว่า กฎหมายธรรมชาติ เป็นกฎเกณฑ์อุดมคติที่มีขึ้นเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างปัจเจกชนกับกลุ่มบุคคลส่วนรวม หรือระหว่างเสรีภาพส่วนบุคคลกับความเสมอภาคของทุกคน¹

การโยงกฎหมายธรรมชาติเข้ากับเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคนี้ สำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) มีทฤษฎีอยู่ว่า มนุษย์ที่เกิดมานั้นมีสิทธิขั้นพื้นฐานบางประการติดตัวมาตามธรรมชาติแล้ว และกฎธรรมชาตินั้นอยู่เหนือปรากฏการณ์ทั้งหลาย กฎธรรมชาตินั้นจึงควบคุมความประพฤติมนุษย์ด้วย สิทธิของมนุษย์ในสังคมจึงเป็นเรื่องที่จะต้องมิอยู่ตามธรรมชาติ เพราะมนุษย์นั้นจะต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม และเมื่อมีการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมจึงเกิดเป็นรัฐและระบบการเมืองขึ้น

ในผลกระทบด้านกฎหมาย ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติดีอิทธิพลต่อเนื้อหาของกฎหมายที่เป็นธรรม ยืนยันว่ามีไว้เพียงอำนาจหรือกำลังเท่านั้นที่เป็นตัวการสร้างกฎหมายหรือความถูกต้อง แต่กฎหมายจะต้องมีมนุษย์ธรรมและสนับสนุนหลักความเสมอภาคของบุคคลต่อหน้ากฎหมายด้วย

จึงอาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ แสดงบทบาทในทางความคิดในสองลักษณะ คือ ในแง่ที่สนับสนุนอุดมคติทางกฎหมายเชิงจริยธรรม และในแง่ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิซึ่งสนับสนุนเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Right)

จากทฤษฎีและอิทธิพลของสำนักกฎหมายธรรมชาตินี้เอง ทำให้แนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติเข้าไปมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในหลายประเทศที่ถือเป็นประเทศเสรีนิยมในปัจจุบัน เช่น ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น กฎหมายธรรมชาติได้เข้าไปมีอิทธิพลในการร่างรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในบทแก้ไขเพิ่มเติม 10 ฉบับแรกเรียกว่า Bill of Rights คือ บทที่ว่าด้วยสิทธิ โดยเฉพาะ โดยกล่าวว่า “เราถือว่าสัจจะต่อไปนี้เป็นสิ่งที่ชัดเจนในตัวเอง คือ มนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน

¹ จรัญ โฆษณานันท์. (2532). นิติปรัชญา. หน้า 118.

พวกเขาได้รับสิทธิบางอย่างติดตัวมาด้วยซึ่งไม่อาจแยกออกไปได้ สิทธินี้คือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ และการแสวงหาความสุข”²

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งได้บัญญัติเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ อันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของกฎหมายธรรมชาติที่มีต่อการร่างรัฐธรรมนูญของไทยเช่นเดียวกัน

2.1.2 หลักนิติธรรม (Rule of Law)

ในความเข้าใจของนักนิติศาสตร์ทั่วไปนั้น หลักนิติธรรมนั้นสัมพันธ์กันเวียนอยู่กับเรื่องกฎหมาย เหตุผล และศีลธรรม เสรีภาพของประชาชนและรัฐ ความยุติธรรม ความเสมอภาค หลักนิติธรรมอาจ หมายถึง การตัดสินใจตามความถูกต้องทางศีลธรรม อันเป็นการกำประกันต่ออิสรภาพ ความเสมอภาคและความยุติธรรม ซึ่งเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์อยู่ระหว่างผู้ได้ปกครองด้วยตนเอง และระหว่างประชาชนและรัฐบาลที่เป็นผู้ปกครอง หรืออาจหมายถึง การเคารพเชื่อฟังต่อกฎหมาย การที่รัฐปกครองด้วยกฎหมายและอยู่ภายใต้กฎหมายนั้นด้วย

ในเชิงประวัติศาสตร์ ถ้อยคำว่า “หลักนิติธรรม” (Rule of Law) ได้ถูกทำให้แพร่หลายขึ้นในศตวรรษที่ 19 โดยนักกฎหมายชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียง คือ เอ.วี. ไคซี (A.V. Dicey) จากหนังสือ “Law of the Constitution” ต่อจากนั้นก็มียุคกฎหมายหลายท่านที่กล่าวถึงหลักนิติธรรมตามรูปแบบของระบบกฎหมายและอุดมการณ์ที่ตนยึดถือ จวบจนในปี 1952 ได้มีการก่อตั้งคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists) (ICJ.) เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่มีฐานะเป็นที่ปรึกษาขององค์การสหประชาชาติ ได้ทำให้แนวคิดเรื่องหลักนิติธรรมชัดเจนกระจ่างขึ้นใหม่จากการจัดประชุมเกี่ยวกับเรื่อง หลักนิติธรรมโดยนำมาเชื่อมโยงกับเรื่องสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล ได้นิยามความหมายของหลักนิติธรรมว่าหมายถึง “หลักการ สถาบันและกระบวนการที่ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งเดียวกัน แต่คล้ายคลึงกันโดยทั่วไป ซึ่งจากประสบการณ์ และประเพณีของนักกฎหมายในประเทศต่างๆ ในโลกซึ่งมีโครงสร้างทางการเมืองและพื้นฐานทางเศรษฐกิจแตกต่างกันได้แสดงให้เห็นแล้วว่าสิ่งนี้เป็นหลักการ สถาบัน และกระบวนการที่สำคัญต่อการปกป้องปัจเจกบุคคลจากรัฐบาลที่ใช้อำนาจตามอำเภอใจและทำให้เขาสามารถชื่นชมในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้”³

² จิรนิติ หะวานนท์. (2544). สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2). หน้า 10.

³ จริญ โฆษณานนท์. เล่มเดิม. หน้า 358.

จากนิยามดังกล่าวทำให้เห็นถึง การเปลี่ยนแปลงของหลักนิติธรรมที่แปรเปลี่ยนให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในสังคมด้วยการเชื่อมต่อกับเรื่องสิทธิมนุษยชน แต่มิได้ละทิ้งเรื่องของสถาบันที่หมายถึง ความเป็นอิสระของสถาบันตุลาการ หรือกระบวนการในการตรากฎหมายหรือขั้นตอนทางกฎหมายที่ชอบธรรมต่างๆ แต่ถือว่า การให้ความสำคัญกับเรื่องสถาบันหรือกระบวนการนั้นไม่เพียงพอเสียแล้วในสภาวะการณ์สังคมปัจจุบัน

2.1.3 หลักกบประโยชน์แห่งความสงสัย (*in dubio pro reo*)

เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้มีขึ้นเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีวิธีการเพื่อคุ้มครองผู้ต้องหา หรือจำเลยให้ได้รับความคุ้มครอง ป้องกันจากการใช้อำนาจที่เกินสมควร จึงกล่าวได้ว่า หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำมีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้ได้รับความเป็นธรรมจากการดำเนินคดีจากรัฐ อันถือเป็นข้อจำกัดอำนาจรัฐประการหนึ่งซึ่งหนึ่งในแนวคิดพื้นฐานมาจากแนวคิดที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล คือ หลักกบประโยชน์แห่งความสงสัย ซึ่งตรงกับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”⁴ ซึ่งหมายความว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด (The presumption of innocence)

หลักกบประโยชน์แห่งความสงสัย (*in dubio pro reo*) นี้ หมายความว่า ในกรณีที่ยังมีความสงสัยตามสมควรในข้อเท็จจริงในคดี ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีกับผู้ถูกกล่าวหา

หลักกบประโยชน์แห่งความสงสัยนี้เป็นหลักนิติรัฐที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งหมายความว่า ผู้ถูกกล่าวหาไม่ต้องพิสูจน์เรื่องฐานที่อยู่ของตน แต่จะต้องมีการพิสูจน์โดยพยานหลักฐานอย่างแน่ชัดว่า ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ ณ ที่เกิดเหตุ หรือร่วมกระทำความผิดในการกระทำผิดอาญานั้นอย่างไร ข้อสงสัยเรื่องเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ เช่น การป้องกัน วิกจริต หรือเหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัว หรือความเป็นสามีภรรยา

ความสงสัยที่จะต้องยกประโยชน์ให้ผู้ถูกกล่าวหา นั้น ต้องเป็นเรื่องความสงสัยในข้อเท็จจริงเท่านั้น ความสงสัยในข้อกฎหมายจะใช้หลักนี้ไม่ได้

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง.

หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยนี้จะใช้กับความสงสัยในเรื่องเงื่อนไขให้อ่านาจดำเนินคดี หรือเงื่อนไขระงับคดีได้เพียงใด ในทางตำรามีความเห็นสองทาง

ฝ่ายที่เห็นว่า ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยนี้ไม่ได้ ให้เหตุผลว่า หลักนี้เป็นเรื่องความรับผิดชอบในทางอาญา แต่เงื่อนไขให้อ่านาจดำเนินคดี หรือเงื่อนไขระงับคดี เป็นเรื่องว่าการดำเนินคดีกับผู้นั้นจะทำได้หรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องในทางวิधिพิจารณา

ฝ่ายที่เห็นว่า ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยนี้ได้ ถือหลักนิติรัฐที่ว่า บุคคลจะยังรับโทษไม่ได้ ถ้ายังสงสัยอ่านาจดำเนินคดีหรืออ่านาจการลงโทษของรัฐอยู่ ซึ่งผู้เขียนเห็นพ้องด้วยกับความเห็นนี้ ดังนี้ หากมีความสงสัยในเรื่องการดำเนินคดีซ้ำซ้อน จากหลัก *ne bis in idem* ที่เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาประการหนึ่ง ซึ่งสภาพการเป็นคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาเป็น เงื่อนไขระงับคดีทีเดียว เช่นนี้แล้ว จึงสมควรที่จะนำหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยนี้มาใช้ได้

หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยนี้แสดงให้เห็นถึงความคิดพื้นฐานการคุ้มครองสิทธิของกฎหมายวิधिพิจารณาความอาญาด้วยว่า มุ่งถึงการคุ้มครองผู้บริสุทธิ์มากกว่าการมุ่งที่จะลงโทษผู้ผิด

นอกจากนี้ หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย ยังเกี่ยวโยงสัมพันธ์อยู่กับหลัก *presumption of innocence* เพราะในคดีอาญา มีหลักอยู่ว่า “ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์” คือ การต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริง โดยโจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ซึ่งการจะลงโทษจำเลยได้นั้นต้องพิสูจน์ให้ได้ถึงระดับที่เรียกว่า ปราศจากความสงสัยตามสมควร (*beyond reasonable doubt*) ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น หากยังมีข้อสงสัยต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (*in dubio pro reo*) ซึ่งหลักให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ ก็เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลได้มีอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจนกว่าจะสันสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงนั่นเอง

⁵ คณิต ฅ นคร ก (2549). กฎหมายวิधिพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 74.

หลักการนี้เป็นหลักการที่นานาประเทศต่างให้การยอมรับโดยได้รับรองหลักการนี้ไว้ ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ 14 (2)⁶ และบัญญัติไว้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในข้อ 11 (1)⁷ ด้วย

สำหรับประเทศไทย ข้อสันนิษฐานนี้ยังได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับเดิมปีพุทธศักราช 2540 มาตรา 33

มาตรา 33 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคสาม ที่ว่า “ก่อนที่ศาลจะประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น” กล่าวคือ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าได้กระทำความผิดนั้น ในระหว่างสอบสวนจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาอย่างผู้กระทำความผิดไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ ผู้ที่ถูกผู้เสียหายฟ้องก่อนที่ศาลจะประทับฟ้องยังไม่เป็น “จำเลย” ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้ เป็นไปตามหลักสากลในเรื่อง “Presumption of innocence” นั่นเอง

2.1.4 ทฤษฎีเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้อง (The theory of prerequisites for prosecution)

ทฤษฎีเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้อง หมายถึง เงื่อนไขที่จะให้อำนาจเริ่มต้นคดีและดำเนินคดีต่อไปได้ กล่าวคือ การที่เจ้าพนักงานและศาลจะเริ่มต้นคดีหรือ ดำเนินคดีต่อไปนั้นจะต้องมีหรือไม่มีข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ใดๆ ที่มาให้หรือตัดอำนาจดำเนินคดีของเจ้าพนักงานหรือศาล⁸ จึงจะเห็นได้ว่า เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีและเงื่อนไขระงับคดีจึงเป็นเรื่องเดียวกัน สุดแต่จะพิจารณาจากด้านบวกหรือด้านลบ

⁶ Article 14 (2) “Everyone charge with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law”

⁷ Article 11 (1) “Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defence”

⁸ คณิต ฌ นคร ข (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน้า 128.

เงื่อนไขระงับคดี จึงหมายความว่า เหตุการณ์ใดๆ ที่มาสกัดกั้นการชี้ขาดเนื้อหาคดี และทันทีที่เกิดเหตุการณ์นั้นๆ ขึ้น การดำเนินการในคดีที่มีเป้าหมายเพื่อการชี้ขาดเนื้อหาคดี จะกระทำมิได้⁹

ฉะนั้น การห้ามดำเนินคดีซ้ำอันเป็นเงื่อนไขระงับคดี จึงหมายความว่า ตามปกติ คดีอาญาที่จะดำเนินคดีได้ ต้องเป็นคดีใหม่ ด้วยเหตุนี้การดำเนินซ้ำจึงเป็นเรื่องต้องห้าม จึงอาจกล่าวได้ว่า สภาพการเป็นคดีใหม่ มิได้มีแต่เพียงการเป็นคดีใหม่ เนื่องจากยังไม่มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด หรือการเป็นคดีใหม่เนื่องจากยังไม่มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องเท่านั้น กรณีที่คดีอาญาได้ยื่นฟ้องไว้แล้ว เป็นคดีที่อยู่ในระหว่างพิจารณา โดยทั่วไปแล้วจะดำเนินคดีนั้นอีกไม่ได้ นอกจากนี้ ยังหมายความว่า รวมถึงคดีที่อยู่ในระหว่างการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน ไม่ว่าจะ เป็นพนักงานสอบสวน หรือ พนักงานอัยการก็ตาม

ดังนั้น การห้ามดำเนินคดีซ้ำจึงเป็นเงื่อนไขระงับคดีในชั้นเจ้าพนักงาน ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ในช่วงที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของเจ้าพนักงาน โดยเฉพาะพนักงานอัยการ ฟังดำเนินการ ฟังดำเนินการตรวจสอบในเบื้องต้นว่า คดีนั้นมีเงื่อนไขระงับคดีอันใดอันหนึ่งหรือไม่ ซึ่งหากปรากฏเงื่อนไขระงับคดีอันใดอันหนึ่ง เช่น ปรากฏว่า เข้าหลักเกณฑ์ห้ามดำเนินคดีซ้ำแล้ว พนักงานอัยการ ต้องสั่งระงับคดีนั้น หรือในกรณีที่มิมีเงื่อนไขระงับคดีเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็ย่อมหมดอำนาจดำเนินคดีนั้นและต้องสั่งระงับคดีเช่นเดียวกัน

2.1.5 ทฤษฎีผลผูกพันแห่งคำพิพากษา (The theory of Finally-Binding effect)

เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว คำพิพากษามีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายหรือไม่ ต้องพิจารณาว่าคำพิพากษานั้นถึงที่สุดแล้วหรือไม่ โดยที่คำพิพากษานั้นถึงที่สุดนี้ แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ

คำพิพากษาถึงที่สุดโดยแบบพิธิ เป็นคำพิพากษาที่ทำให้กระบวนการพิจารณาของศาลสิ้นสุดลงโดยการยกฟ้องในทางพิธิพิจารณา อันเกิดจากเหตุที่ทำให้การดำเนินคดีโดยเนื้อหาสาระกระทำต่อไปไม่ได้ เช่น การขาดอายุความ หรือเป็นกรณีที่คำพิพากษาของศาลสูงสุด หรือเป็นกรณีพ้นระยะเวลาในการอุทธรณ์ หรือคดีต้องห้ามอุทธรณ์ เป็นต้น ซึ่งทำให้สิทธิการฟ้องระงับไป

⁹ คณิศ ฅ นคร ก (2521, กุมภาพันธ์). “การสั่งคดีและคำสั่งคดีของพนักงานอัยการ.” วารสารอัยการ.

ส่วนคำพิพากษาอันเป็นที่สุดโดยเนื้อหา เป็นคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่า จำเลยกระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ อันจะมีผลทำให้อำนาจในการลงโทษจำเลยในภายหน้าระงับไป กล่าวคือ เมื่อศาลยกฟ้องแล้ว จำเลยจะไม่ถูกตั้งข้อหาเดียวกันนั้นอีก จะเกิดผลแห่งการรับรองและยืนยันผลแห่งคดี สามารถบังคับได้หากจำเลยมีความผิดและศาลกำหนดโทษ และห้ามดำเนินคดีใหม่ อันเป็นผลผูกพันต่อเนื่องมาจากคำพิพากษา เพื่อให้คำพิพากษานั้นมีเสถียรภาพและมีความศักดิ์สิทธิ์ ทฤษฎีผลผูกพันแห่งคำพิพากษานี้ จึงแฝงด้วยหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ ที่เน้นการกระทำมากกว่าฐานความผิดและเน้นสิทธิเสรีภาพของบุคคลมากกว่าการมุ่งเอาผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้สาสม

2.2 หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (*ne bis in idem*)

ดังจะเห็นได้ว่า อิทธิพลของกฎหมายธรรมชาติ และหลักนิติธรรม หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย ตลอดจนทฤษฎีเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องและทฤษฎีผลผูกพันแห่งคำพิพากษา ล้วนเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการปกป้อง สิทธิ เสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้ถูกล่วงละเมิด เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าต่างเป็นเหตุผลอันเป็นที่มาของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ ด้วยกันทั้งสิ้น เพราะต่างให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากการดำเนินการของรัฐ ซึ่งถือเป็นการจำกัดอำนาจรัฐให้อยู่ในกรอบที่กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น

ฉะนั้น เมื่อได้ทำความเข้าใจถึงแนวคิดและทฤษฎีอันเป็นที่มาของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำแล้ว จึงสมควรที่จะศึกษาถึงความเป็นมาหรือที่มาของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (*ne bis in idem*) อันที่เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักกฎหมาย แต่อาจมีน้อยคนรู้จักถึงจุดเริ่มต้นของสุภาษิตกฎหมายบทนี้ การรับรู้และเข้าใจถึงความเป็นมาของหลักนี้ ย่อมจะทำให้ผู้ที่ศึกษาได้ตระหนักถึงรากแก้ว ความหมายและวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ

2.2.1 ความเป็นมาของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ

คำว่า “*ne bis in idem*” เป็นสุภาษิตกฎหมายที่เป็นหลักวิธีพิจารณาความหลักหนึ่งที่สำคัญที่นักกฎหมายทั่วไปควรทราบและเข้าใจเป็นอย่างดี ซึ่งหลักดังกล่าวปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในเรื่องของการฟ้องซ้ำในคดีอาญา¹⁰ หลักวิธีพิจารณาความนี้สืบเนื่องมาจาก อิทธิพลแนวคิดที่จะให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรม เป็นการประกันสิทธิ เสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลอย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) และความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice)

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4).

ทั้งนี้ เนื่องมาจากการดำเนินคดีอาญานั้นเป็นการบั่นทอนหรือจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคล ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาของรัฐจึงต้องดำเนินไปด้วยความระมัดระวัง และเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริง

หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ หรือ “*ne bis in idem*” นี้เป็นภาษาลาตินที่มีรากฐานมาจากกฎหมายกรีกและโรมัน โดยปรากฏใน Talmud Law และ Common Law ซึ่งใน Justice Black อธิบายหลักการนี้จากคำแปลของ St. Jerome ใน 391 A.D. of 1 Nalun 9 (Douay Version) ว่า “There shall not rise a second affliction” ซึ่งหมายความว่า พระเจ้าทรงห้ามมิให้ลงโทษการกระทำกรรมเดียวกันถึงสองครั้ง และจากคำแปลนี้เอง ได้ถูกนำไปเป็นบทบัญญัติในพระคัมภีร์ว่า “Not even God judges twice for the same act” อันหมายความว่า แม้แต่พระเจ้าเป็นเจ้า ก็ไม่ทรงพิพากษาถึงสองครั้งในการกระทำอันเดียวกัน¹¹

นอกจากนี้ ในกฎหมายโรมันยังได้บัญญัติหลักการไว้กว้างๆ ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ควรต้องได้รับความลำบากถึงสองครั้ง หรือรับโทษสองครั้งสำหรับการกระทำผิดอันเดียวกัน ซึ่งมีสุภาษิตกฎหมายที่เป็นภาษาลาตินอยู่ 3 สุภาษิตที่มีความเกี่ยวข้อง กับหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ “*ne bis in idem*” ได้แก่¹²

1) **NEMO DEBER BIS PUNIRI PRO UNO DELICTO** แปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า “No man ought to be punished twice for one offense” หรือ “No man shall be place in peril of legal penalties more than once upon same accusation” ซึ่งหมายความว่า การกระทำผิดครั้งเดียว หรือกรรมเดียวกัน หรือกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทก็ตาม จำเลยจะต้องได้รับโทษเพียงครั้งเดียวเท่านั้น จะลงโทษจำเลยในการกระทำผิดอันเดียวกันสองครั้งไม่ได้เด็ดขาด

2) **NEMO DEBER BIS VEXARI (SI CONSTET CURIAE QUOD SIT) PRO UNA ET EADEM CAUSA** แปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า “No man ought to be twice trouble or harassed (if it appears to the court that it is) for one and the same cause” หรือ “No man can be sued a second time for the same cause of action, it once judgement has been rendered” หรือ “No man can be held to bail a second time at the suit of the same plaintiff for the same cause of action” ซึ่งหมายความว่า บุคคลจะไม่ต้องได้รับความลำบากสองครั้ง เนื่องจากการกระทำผิดเพียงครั้งเดียว

¹¹ กิตติพงษ์ ศิริโรจน์. (2529). *ฟ้องซ้ำในคดีอาญา*. หน้า 5-6.

¹² *Black Law Dictionary*. p. 1935.

3) **NEMO DEBER BIS VEXARI PRO EADEM CAUSA** แปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า “No one should be twice harassed for the same cause” ซึ่งสุภาษิตนี้ มีความหมายเช่นเดียวกับสุภาษิตที่สอง

จากหลักกฎหมายกรีกและโรมันดังกล่าว ได้พัฒนาเข้าสู่ระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย หรือ Civil Law โดยแรกเริ่มที่รวบรวมไว้เป็นกฎหมายก่อน เรียกหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำว่า “*ne bis in idem*” หรือ “*non bis in idem*” ซึ่งหมายความว่า “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว”¹³ อันมีความหมายกว้างๆดังเช่นที่ปรากฏในกฎหมายกรีกโรมันนั่นเอง ต่อมาประเทศประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย หรือ Civil Law ดังเช่นในประเทศเยอรมนี ก็ได้ให้ความสำคัญ โดยได้นำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 103 (3) ว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญาในความผิดเดียวกันเกินกว่าหนึ่งครั้ง ตามหลักกฎหมายทั่วไป” แม้ว่าในอดีตหลักนี้จะไม่ได้รับการกล่าวถึงใน Magna Carta ก็ตาม

2.2.2 ความหมายและหลักเกณฑ์ของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ

หลัก “*ne bis in idem*” ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวลีภาษาละติน ซึ่งสามารถแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า “*not again about the same*” และเพื่อให้สามารถเข้าใจหลักนี้ได้ อย่างถูกต้อง จำเป็นต้องรู้ขอบเขตของคำว่า “*again*” และ “*same*” เสียก่อน

คำว่า “*again*” นั้นเกี่ยวกับการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญามากกว่าหนึ่งครั้ง ทั้งก่อนการดำเนินคดีที่ศาลเดียวกัน หรือก่อนการดำเนินคดีต่างศาลกัน ส่วนคำว่า “*same*” อาจหมายถึงการกระทำเดิม ข้อเท็จจริงเดิม หรือคดีเดิม ข้อกฎหมายของการกระทำเดิมหรือทั้งสองอย่าง¹⁴

ฉะนั้น หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ หมายความว่า บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว หรืออาจกล่าวได้ว่า บุคคลจะไม่สามารถได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน

หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ โดยทั่วไปมีองค์ประกอบอยู่สองประการอันเป็นสากลที่ถือเป็นวัตถุประสงค์ของการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ คือ

- 1) การเป็นบุคคลคนเดียวกันของผู้ถูกกล่าวหา และ
- 2) การกระทำนั้นเป็นการกระทำเดียวกัน

¹³ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม, หน้า 136.

¹⁴ พัลลภ แพทย์ไชยวงศ์. (2549). การรื้อฟื้นคดีอาญา: ศึกษากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ. หน้า 21-22.

ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองจะต้องประกอบเข้าด้วยกัน จึงจะทำให้เกิดข้อห้ามของการดำเนินคดีซ้ำขึ้น

การนำหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำไปบัญญัติใช้เป็นกฎหมายในแต่ละประเทศนั้น มีความแตกต่างกันออกไป แต่องค์ประกอบทั้งสองประการนี้จะปรากฏอยู่เสมอ แม้จะมีความแตกต่างในเนื้อหาของกฎหมายที่บัญญัติก็ตาม

กล่าวได้ว่า หลัก“*ne bis in idem*” เป็นหนึ่งในรากฐานของระบบกฎหมายใหม่ทั้งหมด ซึ่งปรากฏหลักฐานข้อเท็จจริงว่า ทว่าหลักการนี้ได้เป็นหลักของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักของสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้วย ดังปรากฏในข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 147 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ต้องไม่มีบุคคลใดที่ต้องยอมลำบากหรือยอมให้ถูกลงโทษในการกระทำความคิดของเขา ซึ่งเขาเคยถูกตัดสินว่ามีความผิดหรือไม่มีความผิดไปแล้วตามบทลงโทษในกฎหมาย และกระบวนการลงโทษตามกฎหมายของแต่ละประเทศ”

ในทวีปยุโรป ประเทศสมาชิกทั้งหมดของสภายุโรป (รวมถึงประเทศใกล้เคียงทวีปยุโรปเกือบทั้งหมดและสมาชิกทั้งหมดของสภายุโรป) ได้ลงนามในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งป้องกันการฟ้องซ้ำ โดยในพิธีสารที่ 7 มาตรา 4 ได้กล่าวว่า “บุคคลจะไม่ต้องถูกพิจารณาคดีอาญาภายใต้เขตอำนาจศาลของรัฐเดียวกัน สำหรับการกระทำผิดซึ่งถูกตัดสินถึงที่สุดให้ปล่อยตัวหรือมีความผิดตามกฎหมายและกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของรัฐนั้น” โดยเฉพาะพิธีสารรับเลือกนี้ได้รับการให้สัตยาบันโดยรัฐทั้งหมดของสภายุโรป ยกเว้นอยู่ 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเบลเยียม เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส สเปน และอังกฤษ ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้ต่างมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศเองเพื่อป้องกันการดำเนินคดีอาญาซ้ำ

หลายประเทศของทวีปยุโรป อัยการโจทก์ในคดีอาญาอาจอุทธรณ์คำพิพากษายกฟ้องในศาลสูง และกรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นการฟ้องซ้ำแต่เป็นความต่อเนื่องของการพิจารณาคดีเดียวกันซึ่งกระทำได้ตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ในประเทศฝรั่งเศส เมื่อใดที่หมดหนทางอุทธรณ์ ต่อศาลสูงแล้ว คำพิพากษาถึงที่สุดและทำให้การดำเนินคดีสิ้นสุดด้วย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 6) ยกเว้นถ้าคำชี้ขาดสุดท้ายถูกทำปลอมขึ้นมา การดำเนินคดีสำหรับคดีที่ถูกตัดสินไปแล้วนั้นยอมไม่สามารถกระทำได้ ถึงแม้ว่าจะพบหลักฐานใหม่ที่จะทำให้ดำเนินคดีได้ก็ตาม อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้ถูกตัดสินลงโทษอาจร้องขอให้มีการพิจารณาคดีอื่น โดยอาศัยเหตุว่าพบพยานหลักฐานใหม่ได้

ในประเทศอังกฤษ รัฐสภาของประเทศไทยผ่านความเห็นชอบในการออกกฎหมาย The Criminal Justice Bill 2003 ซึ่งเสนอโดย David Blunkett รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยของอังกฤษ เพื่อที่จะยกเลิกความเข้มงวดของการห้ามฟ้องซ้ำ ปัจจุบันการพิจารณาคดีใหม่อนุญาตได้ในกรณีที่มี พยานหลักฐานใหม่ที่ต่างจากเดิมมาก¹⁵

อาจสรุปได้ว่า หลัก “*ne bis in idem*” เป็นหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความที่สำคัญ เก่าแก่และเป็นที่รู้จักกันดีทั้งในฐานะที่เป็นหลักการพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชนอีกด้วย

2.2.3 พัฒนาการของหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในระบบกฎหมาย Common Law

จากหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (*ne bis in idem*) ที่ปรากฏในกฎหมายกรีก และโรมันได้วิวัฒนาการเข้าสู่ระบบกฎหมาย Civil Law และต่อมาได้วิวัฒนาการเข้าสู่ระบบกฎหมาย Common Law ของอังกฤษ จนเกิดเป็นหลักกฎหมาย คือ หลัก *Res Judicata* ซึ่งเดิม ใน Frankish Law และ Norse Law อันเป็นหลักของกฎหมายอังกฤษในยุคโบราณไม่ปรากฏหลักนี้ จึงมีการรื้อฟื้นคดีขึ้นฟ้องร้องกันอยู่เสมอ จนเกิดเป็นปัญหาขึ้นในศตวรรษที่ 12 ระหว่าง St. Thomas Becket กับ พระเจ้าเฮนรีที่ 2 ซึ่งเป็นคดีประวัติศาสตร์ที่ก่อกวนว่า จำเลยคนเดียวกันนั้นก็ถูกศาลาธรรมจักรลงโทษ ในความผิดหนึ่งมาแล้ว ต่อมาจำเลยคนเดียวกันนั้นก็ถูกศาลอาญาจักรพิพากษาลงโทษอีก จึงเป็นเหตุ ให้มีการคิดที่จะนำหลัก *Res Judicata* มาใช้เพื่อแก้ปัญหาเช่นนี้และนำมาใช้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา และได้พัฒนาจนเป็นส่วนหนึ่งของ Common Law ในศตวรรษที่ 18¹⁶

หลัก *Res Judicata* เป็นหลักทั่วไปที่ใช้ในคดีแพ่งและคดีอาญา เป็นหลักที่เกิดขึ้น โดยคำพิพากษาของศาล ซึ่งหมายถึง สิ่งที่ศาลวินิจฉัยตัดสินแล้ว หรือสิ่งที่ยุติตามคำพิพากษาแล้ว เป็นหลักแห่งคำพิพากษาถึงที่สุด โดยที่คำพิพากษาซึ่งกระทำโดยศาลที่มีอำนาจ ย่อมทำให้อำนาจฟ้อง และข้อเท็จจริงที่วินิจฉัยเป็นอันยุติ คู่ความและผู้มีส่วนได้เสียจะนำมาฟ้องใหม่ไม่ได้แม้ในศาลอื่น ที่มีเขตอำนาจร่วมกันก็ตาม¹⁷

หลัก *Res Judicata* จะต้องมีคำตัดสินของศาลถึงที่สุดในประเด็นนั้นแล้ว และ เพื่อเป็นการป้องกันคู่ความเดียวกันไม่ให้ไม่ให้เกิดฟ้องร้องคดีเป็นครั้งที่สอง โดยการอ้างสิทธิเรียกร้อง เดียวกัน หรือจากสิทธิเรียกร้องอื่นอันเป็นผลมาจากการดำเนินคดีเดียวกันนั้น หรือที่ต่อเนื่องจากคดีนั้น ซึ่งสามารถยกขึ้นกล่าวอ้างได้แต่ไม่ได้ยกขึ้นในคดีแรก โดยหลักนี้มีปัจจัยสามประการ คือ

¹⁵ พัลลภ แพทย์ไชยวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 18.

¹⁶ คณิน วงศ์ใหญ่. (2549). ปัญหาในการตีความ “พยานหลักฐานใหม่” ศึกษาเปรียบเทียบการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่กับการสอบสวนซ้ำ. หน้า 14.

¹⁷ สันทัด สุจริต. (2528). การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่. หน้า 62-64.

1) มีคำชี้ขาดในประเด็นนั้นแล้ว
 2) มีคำพิพากษาถึงที่สุด และ
 3) เกี่ยวพันกับคู่ความเดียวกัน หรือคู่ความที่มีผลประโยชน์ร่วมกันกับคู่ความเดิม

เมื่อพิจารณาถึงหลัก *Res Judicata* จะเห็นได้ว่ามีวัตถุประสงค์ คือ ต้องการให้คดีมีข้อยุติ ไม่ให้มีการนำคดีที่ยุติหรือถึงที่สุดแล้วมาฟ้องร้องฟ้องกันอีก อันมีลักษณะเป็นการห้ามฟ้องซ้ำ เช่นเดียวกับหลัก *ne bis in idem* ด้วยเหตุที่ว่า หากปล่อยให้มีการดำเนินคดีที่ไม่มีความจบสิ้น ก็มีแต่จะนำไปสู่ความยุ่งยากซับซ้อน ไร้ระเบียบแบบแผน หลัก *Res Judicata* จึงอยู่บนรากฐานที่ว่า ผลประโยชน์ของคู่ความจะต้องถูกจำกัดโดยการดำเนินคดีอย่างยุติธรรมเพียงครั้งเดียวต่อหนึ่งคดีและมีเหตุผลที่สำคัญเพื่อความยุติธรรม ความเหมาะสม และเพื่อความสงบสุขของประชาชน เป็นการรักษาผลประโยชน์ของคู่ความเพื่อประหยัดเวลาในการดำเนินคดี ดังนั้นคำพิพากษาจึงควรต้องมีความแน่นอนข้อโต้แย้งระหว่างคู่ความนั้นเมื่อได้รับการตัดสินอย่างไรก็ควรยุติแค่นั้น คำพิพากษาต้องไม่เปลี่ยนแปลง และนั่นคือภารกิจที่คดีถึงที่สุด¹⁸

สรุปได้ว่า สาระสำคัญของหลัก *Res Judicata* คือ เมื่อศาลพิพากษาคดีเป็นที่สุดแล้ว ย่อมเป็นอันยุติ ผู้หนึ่งผู้ใดจะรื้อฟื้นเรื่องเดิมมาฟ้องร้องอีกไม่ได้ กล่าวคือ เมื่อจำเลยถูกชี้ขาดว่า มีความผิดหรือยกฟ้องในความผิดหนึ่งแล้ว ก็ห้ามมิให้นำตัวจำเลยมาพิจารณาพิพากษาในความผิดเดียวกันนั้นอีก

จากการพัฒนาของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (*ne bis in idem*) จนกลายเป็นหลัก *Res Judicata* ในระบบกฎหมาย Common Law ของอังกฤษ ต่อมามีการพัฒนาเข้าสู่ระบบกฎหมาย Common Law ของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยผ่านทาง Black Stone's Commentaries ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้คำว่า หลัก *Double Jeopardy* ซึ่งมีข้อแตกต่างจากหลัก *Res Judicata* ของอังกฤษซึ่งใช้เป็นหลักทั่วไปทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา แต่หลัก *Double Jeopardy* ของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ใช้จำกัดเฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น และไม่คำนึงว่า คดีก่อนจะมีคำชี้ขาดเป็นที่สุดแล้วหรือไม่

หลัก *Double Jeopardy*

ในปัจจุบัน หลัก *Double Jeopardy* ได้ถูกบัญญัติไว้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้บัญญัติไว้ใจความว่า "... or no person shall be subject for the same offense to be twice put in jeopardy of life or limb" ซึ่งแปล

¹⁸ พัลลภ แพทย์ไชยวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 10-11.

เป็นภาษาไทยได้ว่า “บุคคลจะไม่ตกอยู่ในภยันตรายในชีวิตและร่างกายถึงสองครั้ง สำหรับความผิดเดียวกันนั้น”

เนื่องจากศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาเป็นสถาบันที่กำหนดนโยบาย โดยคำนึงถึงอุดมคติขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก หลักเกณฑ์ต่างๆ ที่มีจึงไม่แน่นอนตายตัวเหมือนหลักกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law แต่ทว่าเมื่อหลัก Double Jeopardy ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ จึงใช้บังคับในรัฐต่างๆ ทั่วทุกมลรัฐตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 14 กล่าวคือ “เมื่อมีคำตัดสินให้ปล่อยตัวจำเลยแล้วไม่ว่าการปล่อยตัวนั้นจะเนื่องมาจากความสำคัญผิดหรือไม่ก็ตาม พนักงานอัยการไม่มีอำนาจอุทธรณ์คดีนั้นได้ แต่พนักงานอัยการอาจจะอุทธรณ์คำสั่งของศาลได้ ถ้าคำสั่งนั้นไม่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย” หลัก Double Jeopardy นี้ ได้ใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างกว้างขวางกว่าในประเทศอังกฤษ

ศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกาได้แปลความหลัก Double Jeopardy อย่างกว้างขวางโดยไม่คำนึงว่าจะได้มีการชี้ในความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยแล้วหรือไม่ พนักงานอัยการไม่อาจอุทธรณ์ได้ ถ้าหากว่าอุทธรณ์นั้นเมื่อฟังขึ้นแล้วจะต้องมีการพิจารณาคดีใหม่ ทำให้จำเลยต้องได้รับการพิจารณาเป็นครั้งที่สอง ในกรณีที่พนักงานอัยการเสนอพยานหลักฐานไม่เพียงพอ เป็นเหตุให้ปล่อยตัวจำเลย พนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจอุทธรณ์ได้เช่นกัน¹⁹

หลัก Double Jeopardy คือ หลักการต่อสู้ในวิธีพิจารณา ซึ่งเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกามีให้จำเลยต้องถูกดำเนินคดีเป็นครั้งที่สอง หลังจากคดีแรกซึ่งเป็นเรื่องเดียวกันได้ตัดสินแล้ว

วัตถุประสงค์ของหลัก Double Jeopardy มีอยู่ 3 กรณี เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาได้แก่

- 1) คุ้มครองไม่ให้มีการฟ้องซ้ำหรือพิจารณาคดีซ้ำในความผิดเดียวกัน หลังจากศาลพิพากษายกฟ้องแล้ว
- 2) คุ้มครองไม่ให้มีการฟ้องซ้ำหรือพิจารณาคดีซ้ำในความผิดเดียวกัน หลังจากศาลพิพากษาลงโทษแล้ว
- 3) คุ้มครองไม่ให้มีการลงโทษแบบทวีคูณในความผิดเดียวกัน²⁰

¹⁹ พัลลภ แพทย์ไชยวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 14.

²⁰ สมศักดิ์ ประกอบแสงสวย. (2537). การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน.

หลัก Double Jeopardy นั้น นอกจากจะห้ามการลงโทษจำเลยสองครั้งแล้ว ยังห้ามไปถึงการนำจำเลยไปสู่การพิจารณาคดีในความผิดเดียวกันเป็นครั้งที่สอง ไม่ว่าคดีนั้น จำเลยจะถูกลงโทษหรือยกฟ้องก็ตาม แม้ว่าในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาจะใช้คำว่า “ภยันตรายในชีวิตและร่างกาย” ก็ตาม แต่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาก็ได้วินิจฉัยว่า จุดมุ่งหมาย ของรัฐธรรมนูญ น่าจะมีความหมายถึงโทษประเภทอื่นๆ ด้วย เช่น โทษปรับ เป็นต้น

หลักเกณฑ์ของหลัก Double Jeopardy

1) คดีแรกต้องปรากฏว่าจำเลยตกอยู่ในภยันตรายแล้ว (Jeopardy attached) โจทก์จะมาฟ้องเป็นคดีใหม่ไม่ได้ การที่จะพิจารณาว่าจำเลยตกอยู่ในห้วงภยันตรายแล้วหรือไม่ แยกเป็น 2 กรณี คือ

(1) ในคดีที่ศาลพิจารณาคดีโดยใช้ลูกขุน (jury trial) ศาลสูงสุดของ สหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้ว่า เมื่อลูกขุนทั้งหมดที่ถูกเรียกเข้ามาสาบานตัวเข้าทำหน้าที่แล้ว จึงจะถือว่าจำเลยตกอยู่ในภยันตราย²¹ แต่ถ้าลูกขุนที่ถูกเรียกเข้ามายังสาบานตนไม่ครบทุกคนก็ยัง ถือไม่ได้ว่าจำเลยตกอยู่ในภยันตราย

(2) ในกรณีที่ศาลพิจารณาคดีโดยไม่ใช้ลูกขุน (nonjury trial) ศาลสูงสุด ของสหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้ว่า จำเลยจะตกอยู่ในภยันตรายก็ต่อเมื่อศาลเริ่มรับฟังพยานหลักฐาน²² แต่กระบวนการพิจารณาในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี อันได้แก่ ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง และชั้นยื่นฟ้อง แม้จะมีการสืบพยานด้วย ก็ไม่ถือว่าจำเลยตกอยู่ในภยันตรายแล้ว

เนื่องจากในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีมีหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ ในเรื่องเดียวกันที่เรียกว่า priority principle ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อมิให้บุคคลคนเดียวกันจะต้อง ตกอยู่ในการพิจารณาคดีเดียวกันมากกว่าหนึ่งครั้ง และการสอบสวนฟ้องร้องคดีในเรื่องเดียวกัน ในศาลหลายศาลภายในรัฐเดียวกัน เป็นการที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับความเดือดร้อนมากกว่าหนึ่งครั้ง ซึ่งเป็นเรื่องต้องห้าม กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานชั้นก่อนฟ้องคดีในสหรัฐอเมริกา ผู้ใช้มาตรการบังคับในการควบคุมตัวผู้ต้องหาเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญา คือ ศาลหรือ คณะลูกขุนใหญ่ ซึ่งมีไต่สวนหรืออัยการซึ่งเป็นเจ้าพนักงาน²³

²¹ กิตติพงษ์ ศิริโรจน์, เล่มเดิม, หน้า 43-44.

²² คดีที่วางหลักไว้ คือ คดี Lee V. United states. 432 u.s. 23 (1977).

²³ สมศักดิ์ ประกอบแสงสวย, เล่มเดิม, หน้า 62.

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลักเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งป้องกันมิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับความเดือดร้อน หลายครั้งจากการใช้อำนาจในขั้นตอนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน คือ หลักการมีอำนาจก่อนของศาลเป็นการป้องกันมิให้คดีเดียวกันอยู่ในอำนาจของศาลหลายศาล ซึ่งการสอบสวนฟ้องร้องจะเริ่มต้นเมื่อมีคำร้องทุกข์เป็นทางการต่อศาลหรือได้มีการออกหมายแล้ว ดังนั้นศาลจึงเป็นผู้ที่ใช้มาตรการบังคับในการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน จึงไม่มีปัญหาว่าผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับความเดือดร้อนหลายครั้ง และการร้องทุกข์ก็สามารถทำได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น ทำให้มีการดำเนินคดีโดยหน่วยงานที่มีอำนาจเพียงหน่วยงานเดียว ปัญหาการดำเนินคดีซ้ำในชั้นเจ้าพนักงานจึงไม่เกิดขึ้น²⁴

2) ความผิดในคดีหลังและก่อนเป็นความผิดเดียวกัน คือ การฟ้องคดีหลังในความผิดทางอาญาจะกระทำมิได้ หากคดีหลังนั้นเป็นการกระทำหรือเป็นความผิดอาญาอันเดียวกันทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายซึ่งได้พิจารณาในคดีแรก โดยไม่จำเป็นต้องเป็นความผิดที่เหมือนกันอย่างสมบูรณ์เพียงแต่เหมือนกันในองค์ประกอบที่สำคัญก็เพียงพอแล้ว

คำว่า “ความผิดอันเดียวกัน” (same offense) ตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา มีความหมายไม่แน่นอน จึงทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในทางปฏิบัติ ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่จำเลย ซึ่งศาลก็ได้พยายามหาทางแก้ไข โดยทั่วไปที่นิยมใช้ในการพิจารณามีอยู่ 2 หลักเกณฑ์ คือ

(1) วิธีการพิสูจน์โดยพยานหลักฐานอย่างเดียวกัน (same-evidence-test) วิธีนี้ได้รับแนวความคิดมาจากกฎหมาย Common Law ของอังกฤษ และใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1871 และเป็นที่ยอมรับมากที่สุด หลักพิจารณาของวิธีนี้มีว่า การที่จะพิจารณาว่าความผิดในคำฟ้องฉบับแรกกับความผิดตามคำฟ้องฉบับหลังนั้นจะเป็นความผิดอันเดียวกันหรือไม่ ต้องพิจารณาว่าแต่ละความผิดนั้นต้องการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเดียวกันโดยใช้พยานหลักฐานอย่างเดียวกันหรือไม่

(2) วิธีการพิสูจน์การกระทำอันเดียวกัน (same-transaction-test) วิธีนี้มีหลักอยู่ว่า ความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหาอันเกิดจากการกระทำในทางอาญาอันใดอันหนึ่ง จำเลยต้องถูกฟ้องไปในคดีเดียวกันไม่ว่าจะเป็นการกระทำซ้ำในความผิดซึ่งแยกจากกันได้ก็ตาม เช่น ความผิดฐาน burglary กับ larceny เป็นต้น ก็ต้องถูกดำเนินคดีไปในคดีเดียวกันโดยถือว่าเป็นความผิดเดียวกัน ซึ่งวิธีนี้จะพิจารณาถึงเจตนาเป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้าเป็นเจตนาเดียวกันแล้ว ก็อยู่ในความหมายของวิธีการพิสูจน์การกระทำอันเดียวกัน²⁵

²⁴ สมศักดิ์ ประกอบแสงสวย, แผลงเดิม, หน้า 65.

²⁵ ฉันทนา เรื่องวิเศษทรัพย์, (2539), การขอเข้าร่วมเป็นโจทก์และการรวมพิจารณาคดีอาญา, หน้า 43.

แม้ว่าในบางครั้งหลัก *Double Jeopardy* นี้ ก็จะอ้างถึงหลักในวิธีพิจารณา เพราะหลักดังกล่าวนี้อนุญาตให้จำเลยปกป้องตนเองได้ โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นอาชญากรรมที่มีความผิดจริง แต่ก็ยังมีหลายกรณีที่ไม่สามารถนำใช้เป็นข้อต่อสู้ได้ในการพิจารณาครั้งหลัง ตัวอย่างเช่น การพิจารณาครั้งที่สองที่เกิดขึ้นหลังจากพิจารณาคดีแรกยังไม่ยุติ ไม่ฝ่าฝืนหลัก *Double Jeopardy* เพราะว่าการพิจารณาที่ยังไม่มีข้อยุติเป็นการพิจารณาที่ยังไม่มีคำพิพากษาว่ามีความผิดหรือบริสุทธิ์ หรือกรณีที่ถูกยกฟ้องเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอ อาจเป็นคำพิพากษาถึงที่สุด ถึงแม้ว่าในหลายรัฐและตามกฎหมายจะยอมให้มีการพิจารณาคดีที่อุทธรณ์ขึ้นมาอีกตาม การพิจารณาคดีอีกครั้งหลังจากศาลชั้นต้นตัดสินว่ามีความผิด ซึ่งคำพิพากษาได้ถูกกลับโดยศาลอุทธรณ์จะไม่เป็นการฝ่าฝืนหลักการห้ามฟ้องซ้ำ เพราะคำพิพากษาของศาลชั้นต้นสิ้นสุดผูกพัน อย่างไรก็ตาม การพิจารณาครั้งแรกมิได้สูญเสียไปทั้งหมด คำเบิกความในการพิจารณาครั้งแรกอาจนำมาใช้ในการพิจารณาคดีหลัง เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของคำเบิกความในครั้งหลังซึ่งขัดกับคำเบิกความที่ให้ไว้ในครั้งแรก

มีข้อยกเว้นหลักทั่วไปที่การฟ้องร้องนั้นไม่สามารถอุทธรณ์ได้สองประการ คือ ประการแรก คือ ในกรณีที่ถูกลดโทษให้พ้นโทษ ถ้าการพิจารณาคดีแรกได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นการหลอกลวงหรือทำปลอมขึ้น หลักการฟ้องซ้ำจะไม่ถูกห้ามมิให้มีการพิจารณาคดีใหม่ ในคดี *Illinois v. Aleman* ศาลฎีกาได้วางหลักว่า ผู้ที่ให้สินบนแก่ผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีนั้นและพ้นผิดจากการเป็นฆาตกร ต้องล่าบากอีกครั้งหนึ่งเพราะว่าในการพิจารณาคดีครั้งแรกเขาให้สินบนเพื่อปกป้องตนเองมิให้ตกอยู่ในอันตรายที่เขาสมควรจะได้รับ

ประการที่สอง คือ พนักงานอัยการอาจอุทธรณ์เมื่อผู้พิพากษาในคดีเข้าข้างตามคำตัดสินของคณะลูกขุนว่าจำเลยมีความผิด เป็นคำพิพากษาที่ไม่ยุติธรรมต่อจำเลย การอุทธรณ์ที่สำเร็จจะกลับคำตัดสินของคณะลูกขุน และจะไม่ทำให้จำเลยต้องตกอยู่ในอันตรายของการพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งศาลฎีกาสันนิษฐานกฎหมายที่อนุญาตให้พนักงานอัยการอุทธรณ์คำพิพากษาในบางกรณี เช่น ตามที่บัญญัติไว้ใน 18 U.S.C. 3742 (b)²⁶ โดยศาลได้วางหลักไว้ว่า การตัดสินนั้นไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญในท้ายที่สุด เช่น คำตัดสินของลูกขุนภายใต้หลักการฟ้องซ้ำ ซึ่งให้สิทธิในการอุทธรณ์นั้นไม่ทำให้จำเลยตกอยู่ในฐานะเสี่ยงต่อการดำเนินคดีอย่างไม่สิ้นสุด

หลักการฟ้องซ้ำจะไม่เกี่ยวข้องกับความผิดที่แยกต่างหากจากกันได้ หรือในเขตอำนาจศาลซึ่งต่างกันแม้จะเป็นผลจากการกระทำเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในคดี *United States v. Felix* (1992) ศาลฎีกาได้วางไว้ว่า “การกระทำผิดและการสมคบกันกระทำความผิดดังกล่าวไม่ใช่การกระทำเดียวกันตามหลักการฟ้องซ้ำ” หรือ อีกตัวอย่างหนึ่ง มลรัฐหนึ่งอาจดำเนินคดี

²⁶ http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode18/uscode18_usc_sec_18_00003742----000-.html

กับจำนวนผู้อื่น หลังจากนั้นรัฐบาลสหรัฐอเมริกาอาจดำเนินคดีกับจำเลยคนเดียวกันนี้สำหรับความผิดตามกฎหมายสหรัฐอีกในข้อหาละเมิดสิทธิพลเมืองหรือลักพาตัวซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระทำเดียวกัน

ตัวอย่างอีกคดีหนึ่ง คือ คดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจหลายนายซึ่งรวมทำร้ายคนขับรถบัสชื่อ นาย Rodney King ในปี ค.ศ. 1991 ได้ถูกตัดสินให้พ้นโทษโดยศาล county ซึ่งต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจในกลุ่มนั้นบางนายได้ถูกศาลสหรัฐตัดสินว่าละเมิดสิทธิพลเมือง โดยหลักเดียวกันนี้ถูกใช้กับการดำเนินคดีที่มีการแบ่งเชื้อชาติในตอนใต้ของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1960 ซึ่งจำเลยไม่ถูกฟ้องหรือตัดสินลงโทษในศาลแขวง²⁷

แม้ว่าหลัก Double Jeopardy เป็นข้อต่อสู้ในคดีอาญาว่าการทำความผิดครั้งเดียวต้องไม่ถูกลงโทษซ้ำสอง แต่ข้อต่อสู้นี้จะใช้ไม่ได้หากข้อหาที่ฟ้องไม่ทับซ้อนกันตามหลักที่วางไว้ในคดี Blockbuster v. United States ที่ว่าการลงโทษจำเลยด้วยเหตุจากการกระทำเดียวกันทั้งฐานขัดขวางความยุติธรรมตามมาตรา 1503 และตามความผิดเฉพาะบทอื่นอีก ไม่ถือเป็นการขัดหลักการห้ามพิจารณาพิพากษาลงโทษการกระทำอันเดียวซ้ำสอง Double Jeopardy หากกฎหมายในแต่ละบทมีองค์ประกอบความรับผิดทางอาญาอย่างน้อยหนึ่งองค์แตกต่างกัน

หลักการฟ้องซ้ำ Double Jeopardy จะนำมาใช้ไม่ได้ ถ้าการฟ้องครั้งหลังมีลักษณะทางแพ่งมากกว่าทางอาญา ซึ่งมีมาตรฐานทางกฎหมายที่แตกต่างกัน การตัดสินให้พ้นโทษในคดีอาญาไม่ได้ป้องกันจำเลยจากการถูกฟ้องเป็นคดีแพ่งที่เกิดจากการกระทำครั้งก่อน ตัวอย่างเช่น คดี O.J. Simpson ซึ่งได้รับการตัดสินให้พ้นจากข้อหาฆาตกรรมสองครั้ง แต่ก็แพ้ในคดีแพ่งโดยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีนั้น หรือถ้าจำเลยถูกทำทัณฑ์บนจากการกระทำผิดครั้งก่อนอยู่ในขณะนั้น การกระทำที่เขาถูกตัดสินยกฟ้องสามารถเป็นเหตุให้มีการพิจารณาฐานฝ่าฝืนทัณฑ์บน ซึ่งการพิจารณานี้จะไม่ถือเป็นการพิจารณาคดีอาญาและมีมาตรฐานการพิสูจน์ที่ต่ำกว่า²⁸

²⁷ พัลลภ แพทย์ไชยวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 16-17.

²⁸ แหล่งเดิม. หน้า 17.

บทที่ 3

การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานกับหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ

ในการจะศึกษาขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานเพื่อที่จะเข้าใจได้ว่า ในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานนั้นมีความสำคัญและเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในขั้นตอนใดนั้น ควรต้องทำความเข้าใจกับระบบการดำเนินคดีอาญาและแนวคิดในการดำเนินคดีอาญาของสากลและของประเทศไทยเสียก่อน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในโครงสร้างการดำเนินคดีอาญาของไทย และอำนาจหน้าที่ของผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน

3.1 ระบบและแนวคิดในการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันนี้มีวิวัฒนาการมาจากระบบการดำเนินคดีอาญาในอดีต จากการทำเป็นคดีอาญาแบบไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ก็ได้มีการปรับปรุงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมสอดคล้องกับพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนมากขึ้น การดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่จึงเป็นการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา

3.1.1 ระบบการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา

หากต้องการจะแบ่งแยกระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีมาในอดีตจนถึงปัจจุบันในการจำแนกระบบการดำเนินคดีอาญาจึงต้องพิจารณาจากการค้นหาความจริงของศาล ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 ระบบ คือ ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวนและระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหา

3.1.1.1 ระบบดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวน (Inquisitorial System)

การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนนี้เป็นการค้นหาความจริงแบบดั้งเดิมที่มองว่าการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำผิดต่อรัฐด้วย รัฐจึงมีหน้าที่ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดและค้นหาความจริงด้วยตนเอง โดยที่ทั้งฝ่ายปกครองและฝ่ายศาลต่างก็พยายามค้นหาความจริงว่ามีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นหรือไม่ ศาลจะมีบทบาทในการสอบสวนฟ้องร้องการค้นหาความจริงและการพิจารณาคดี ซึ่งศาลไม่เป็นแต่เพียงคนกลางในการตัดสินคดี แต่ยังมีอำนาจ

แทรกแซงการดำเนินกระบวนการพิจารณาของกลุ่ม โดยการใช้คำถามและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม การดำเนินคดีแบบนี้จึงไม่มีทั้งโจทก์และจำเลย แต่มีเพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น¹

---

¹ ณรงค์ ใจหาญ. (2544). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 1. หน้า 29

แทรกแซงการดำเนินกระบวนการพิจารณาของกลุ่มความ โดยการซักถามและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม การดำเนินคดีแบบนี้จึงไม่มีทั้งโจทก์และจำเลย แต่มีเพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น¹

ข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนนี้ คือ การให้อำนาจชี้ขาด ทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของศาลซึ่งเป็นผู้ไต่สวนเพียงคนเดียว โดยที่ผู้ถูกไต่สวนเป็น “กรรม” ของคดี ระบบนี้ไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าที่กัน ดังนั้นหากผู้ไต่สวนมีอคติต่อผู้ถูกไต่สวน เสียแล้ว ผู้ถูกไต่สวนก็จะไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาได้เลย

ในประเทศภาคพื้นยุโรป การดำเนินคดีอาญาตามระบบไต่สวนเลวร้าย ถึงขีดสุดเมื่อมีการทรมานร่างกายตามวิธีการล่าแม่มด (Hexerei) เกิดขึ้น

สำหรับประเทศไทย ก่อนการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษ สำหรับใช้ไปพลางก่อนรตนโกสินทร์ศก 115 ในประเทศไทยเราก็ใช้ระบบไต่สวนเช่นเดียวกัน อันได้แก่ วิธีพิจารณาจารีตนครบาล²

3.1.1.2 ระบบดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหา (Accusatorial System)

ระบบดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหานี้ เป็นระบบการค้นหาความจริง ที่แก้ไขข้อบกพร่องของระบบไต่สวน โดยประเทศฝรั่งเศสภายหลังการปฏิวัติครั้งใหญ่ เป็นประเทศแรก ที่นำระบบการค้นหาความจริงที่แก้ไขข้อบกพร่องของระบบไต่สวนมาปรับใช้ด้วยกัน แบ่งการดำเนินคดี ออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การสอบสวนคดีอาญา การไต่สวนมูลฟ้อง และการพิจารณาพิพากษาคดี โดยจำกัดอำนาจของผู้พิพากษาให้เหลือเพียงอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี และจัดตั้งองค์กรในระบบ อัยการขึ้นและให้หลักประกันในการมีทนายช่วยเหลือในคดีอาญา

ในการแยกการตรวจสอบความจริงของระบบดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหา โดยแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน คือ ให้เจ้าพนักงานตรวจสอบความจริงก่อนในขั้นแรก โดยในขั้นนี้ อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ ซึ่งหากพบว่ามีกรกระทำผิดจริง อัยการจะยื่นฟ้อง เพื่อให้ศาลตรวจสอบความจริงต่อไปอีกขั้นหนึ่ง ในระบบนี้ศาลจะทำหน้าที่เพียงการพิจารณาพิพากษา แต่เพียงอย่างเดียว และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงยกฐานะผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็น “ประธานในคดี” มีสิทธิต่างๆ ที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ หรือได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิพากษาตัดสินจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งนี้การตรวจสอบความจริง

¹ ณรงค์ ใจหาญ. (2544). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1). หน้า 29.

² คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 56.

ชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลคงเป็นไปตาม “หลักการตรวจสอบ” เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญา ระบบไต่สวนเดิม³

ในระบบกล่าวหานี้ ศาลจะวางตัวเป็นกลาง เป็นเพียงผู้ควบคุมความถูกต้องของกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานและพิพากษาคัดสินคดีเท่านั้น ส่วนคู่ความจะมีฐานะเท่าเทียมกัน ต่างมีหน้าที่หาพยานหลักฐานเพื่อนำมาสนับสนุนฝ่ายตน จึงมีลักษณะของการต่อสู้แข่งขันกันระหว่างคู่ความในคดี ที่แต่ละฝ่ายต้องระวังรักษาผลประโยชน์ของตน

3.1.2 แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญา

เดิมที่การดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของเอกชนที่ตกเป็นผู้เสียหายและปะปนกับการดำเนินคดีแพ่งอย่างแยกแยะไม่ออก เอกชนผู้ได้รับความเสียหายมีความต้องการที่จะให้ผู้กระทำผิดต้องได้รับผลร้ายตอบแทน ต่อมาแนวความคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนไป โดยเห็นว่าการกระทำ ความผิดนั้น บางกรณีนอกจากจะก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อผู้เสียหายแล้ว ยังมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคมหรือรัฐนั้นด้วย จึงเกิดเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาขึ้นใหม่ คือ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของประเทศอังกฤษด้วย

ฉะนั้น แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาอาจแบ่งออกได้เป็นสามหลัก คือ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน และหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

3.1.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย เป็นแนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาแบบดั้งเดิม มีมาแต่โบราณให้เอกชนเป็นผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและเป็นผู้ควบคุมอาชญากรรมในสังคม ดังนั้น เมื่อบุคคลใดได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญา เอกชนที่เป็นผู้เสียหายจึงเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดีเอง ตลอดจนเสาะหาพยานหลักฐานต่างๆ เอง เพื่อขอให้ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดและเพื่อเป็นการแก้แค้นให้สาสมกับการกระทำผิดที่ผู้ถูกกล่าวหาทำไว้

³ คณิศ ฅ นคร ง (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต, ปีที่ 1, ฉบับที่ 1. หน้า 52.

การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้กันระหว่างเอกชนกับเอกชน โดยมีศาลวางตนเป็นกลางทำหน้าที่เพียงเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดเท่านั้น การดำเนินคดีอาญาดังกล่าวจึงคำนึงถึงแต่เฉพาะส่วนได้เสียของผู้เสียหายหรือเครือญาติของผู้นั้น โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมแต่อย่างใด นอกจากผู้เสียหายแล้วบุคคลอื่นจึงไม่มีสิทธิฟ้องร้อง⁴

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายนี้ ตรงกับแนวความคิดแบบ “ปัจเจกชนนิยม” ซึ่งยึดมั่นในสิทธิเสรีภาพของประชาชนว่ารัฐจะกระทำการล่วงละเมิดมิได้ ดังนั้นรัฐต้องบัญญัติรับรองให้สิทธิแก่ประชาชนในการฟ้องร้องคดีอาญาเมื่อมีความผิดเกิดขึ้น⁵

3.1.2.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนนี้ ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนสูงมากเนื่องจากมีแนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยประชาชน หรือแนวความคิดของระบบปัจเจกชนนิยมซึ่งคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่รัฐจะละเมิดมิได้ เป็นผลให้รัฐต้องบัญญัติกฎหมายรับรองให้ประชาชนมีอำนาจฟ้องร้องคดีอาญาได้เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น เพราะประชาชนไม่ไว้วางใจในอำนาจรัฐ และต่อต้านอย่างรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพของประชาชน ทำให้มีแนวโน้มไปทางทางปฏิเสชนอำนาจรัฐ ยกตัวอย่างในประเทศอังกฤษได้มีการสถาปนารัฐสภาขึ้นมาคานอำนาจกษัตริย์ ซึ่งรัฐสภาในฐานะผู้แทนของประชาชนจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นอำนาจสูงสุด หรือเมื่อครั้งที่ประเทศอังกฤษจะสถาปนาระบบตำรวจขึ้นมาทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในรัฐ ประชาชนได้ออกมาต่อต้านอย่างรุนแรง เพราะประชาชนมีความต้องการที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมด้วยตนเอง

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเป็นหลักที่ใช้ในกฎหมายอังกฤษจากแนวความคิดที่ถือว่า ประชาชนทุกคนมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง มีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดและเมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นก็มีผลกระทบต่อส่วนรวม ประชาชนทุกคนจึงเป็นผู้เสียหายโดยที่ไม่ต้องคำนึงว่าจะได้รับความเสียหายหรือไม่ ทุกคนจึงมีสิทธิฟ้องคดีอาญาแก่ผู้กระทำผิดได้ เท่ากับเอกชนคนหนึ่งฟ้องเอกชนอีกคนหนึ่ง โจทก์กับจำเลยจึงมีฐานะเท่าเทียมกัน ทำนองเดียวกับโจทก์จำเลยในคดีแพ่ง มีผลให้เกิดการถกเถียง การต่อสู้เพื่อทำลายหน้าหน้าพยาน โดยที่ศาลต้องวางเฉยมีหน้าที่เพียงควบคุมการดำเนินคดีเท่านั้น

⁴ อรรถพร เมืองแสน. (2549). อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย. หน้า 6.

⁵ อารยา เกษมทรัพย์. (2537). การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง. หน้า 10.

ดังนั้น หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ประชาชนจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ในการที่จะร่วมกันรับผิดชอบและดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข แต่เนื่องจากเมื่อประชากรของประเทศมีจำนวนมากขึ้น ประเทศอังกฤษจึงประสบปัญหาในการให้ ประชาชนเป็นผู้ฟ้องคดี ในปี 1986 จึงมีการจัดตั้งอัยการขึ้นเพื่อฟ้องคดีแทนประชาชน โดยที่ให้ อัยการจะฟ้องคดีในฐานะประชาชนคนหนึ่ง ฉะนั้น ผู้ที่สามารถจะฟ้องคดี ได้แก่ ผู้ทำหน้าที่ เป็นพนักงานอัยการ (Public Prosecutor) ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของรัฐ และตัวผู้เสียหายเอง⁶

3.1.2.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ถือว่าความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคม หรือต่อรัฐที่ทำลายความสงบสุขของส่วนรวม ซึ่งรัฐมีหน้าที่ดูแลรักษาเพราะรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบ รวบรวมทั้งป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิดขึ้น อีกทั้งรัฐยังมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรม ดังนั้นรัฐจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียและมีหน้าที่ ที่จะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้น ในฐานะผู้รักษากฎหมาย และอำนวยความยุติธรรม ส่วนประชาชนไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายเนื่องจากไม่มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ของบ้านเมือง จึงไม่มีสิทธิฟ้องผู้กระทำผิดด้วยตนเอง การกระทำผิดอาญาจึงมิใช่เรื่องระหว่างคู่ความ ไม่มีลักษณะการต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่ายแต่เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยเจ้าพนักงานของรัฐ หรืออัยการที่มีหน้าที่รับผิดชอบการสอบสวน ฟ้องร้องคดี โดยที่ไม่ต้องคำนึงถึงว่า ผู้เสียหายหรือ เจ้าทุกข์จะต้องการให้ลงโทษผู้กระทำผิดหรือไม่ โดยองค์กรของรัฐที่มีอำนาจในการดำเนินคดีอาญา ได้แก่ ศาล พนักงานอัยการ และตำรวจก็มีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่กล่าวหา ตลอดจนมีอำนาจ หน้าที่ค้นหาความจริงแท้ของเรื่อง ซึ่งเป็นหลักในคดีอาญาที่เรียกว่า “หลักการตรวจสอบ”⁷ โดยเจ้าหน้าที่ ของรัฐ คือ อัยการทำหน้าที่ดำเนินคดีในฐานะตัวแทนของรัฐ มีอำนาจรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา ชั้นสอบสวนฟ้องร้อง⁸

อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ผูกขาดการดำเนินคดีไว้แต่ผู้เดียวโดยเด็ดขาด แม้ในประเทศ ที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลาให้เอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกัน เพียงแต่จำกัดประเภทและฐานความผิดไว้ เช่น เยอรมนีและญี่ปุ่น ให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ เฉพาะความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความกันได้เท่านั้น

⁶ อมรเทพ เมืองแสน, เล่มเดิม, หน้า 7.

⁷ อรรถพล ใหญ่สว่าง, (2524), ผู้เสียหายในคดีอาญา, หน้า 8.

⁸ อมรเทพ เมืองแสน, เล่มเดิม, หน้า 8.

⁹ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม, หน้า 61.

ส่วนการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานอาจเป็นไปตาม “หลักการดำเนินคดีอาญา” โดยที่เป็นปัญหาของการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของเจ้าพนักงานว่า ในกรณีเมื่อมีข้อสงสัยอันควรว่ามีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นแล้ว เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดีหรือไม่ และหากฟังได้ว่ามีการกระทำผิดอาญาจริง เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องฟ้องร้องคดีนั้นต่อไปหรือไม่ โดยนัยดังกล่าวนี้ หลักการดำเนินคดีอาญาจึงมีอยู่ 2 หลัก คือ “หลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย” และ “หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลยพินิจ”¹⁰

3.1.3 หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลยพินิจ

หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนคดีขึ้นเองโดยลำพัง เมื่อทราบว่ามีอาการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีการร้องทุกข์ กล่าวโทษหรือไม่ และเมื่อสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว เห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง พนักงานอัยการก็มีหน้าที่ฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อไป ซึ่งหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายนี้เป็นหลักประกันความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย เพราะเจ้าพนักงานต้องดำเนินคดีทุกเรื่อง โดยไม่คำนึงถึงตัวบุคคล และยังเป็นการคุ้มครองเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีมิให้มีการใช้อิทธิพลที่มีขอบต่อเจ้าพนักงานนั้น เพราะเมื่อเจ้าพนักงานมีหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาแล้ว หากไม่กระทำก็จะเท่ากับเป็นการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดและต้องรับโทษ¹¹

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลยพินิจตรงข้ามกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย คือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าพนักงานอาจไม่ดำเนินการสอบสวนได้ และแม้เมื่อได้สอบสวนแล้วผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง ก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคดีไป

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลยพินิจเป็นหลักที่ผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมายอาญา เพราะปัจจุบันการลงโทษตามแนวทาง “ทฤษฎีแก้แค้นทดแทน” ได้เลิกใช้ไปแล้ว โดยเห็นว่า การลงโทษควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “การป้องกันทั่วไป” คือ ให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่า สังคมไม่นิ่งดูดายสำหรับการกระทำความผิดเช่นนั้น และเป็นการเตือนบุคคลอื่นให้เห็นถึงที่จะได้รับหากกระทำความผิดเช่นเดียวกัน

¹⁰ คณิต ฅ นคร ก แหล่งเดิม. หน้า 401.

¹¹ แหล่งเดิม. หน้า 402.

นอกจากนี้ยังเห็นว่า การลงโทษควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “การป้องกันพิเศษ” กล่าวคือ การลงโทษต้องเหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำผิด เพื่อให้เขาได้มีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองและไม่กระทำความผิดเช่นนั้นซ้ำอีก โดยเหตุที่จุดมุ่งหมายของการลงโทษที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน การนำหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจมาใช้จึงมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมมากกว่าในหลายๆ ประเทศ¹²

ในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ นอกจากหมายถึงการพิจารณาสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนส่งมาแล้ว ยังรวมถึงการพิจารณาผลการดำเนินคดีในศาลทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้วออกคำสั่งซึ่งมีผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อคดีด้วย เช่น สั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง สั่งอุทธรณ์ สั่งไม่อุทธรณ์ เป็นต้น

จากหลักการฟ้องคดีอาญาเห็นได้ว่า หลักการฟ้องคดีอาญาของประเทศไทยมิใช่หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย แต่เป็นหลักการฟ้องตามดุลพินิจเช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเราเอาหลักของประเทศดังกล่าวมาใช้เป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้ว่า

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ซึ่งเป็นบทบัญญัติสำคัญในการสั่งคดีของอัยการได้บัญญัติว่า

“เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้อง...”

บทบัญญัตินี้ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กฎหมายให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีโดยอิสระ แม้ว่าจากการสอบสวนจะปรากฏว่าผู้ต้องหากระทำผิด แต่เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรฟ้อง ด้วยเหตุผลตามหลักอาชญาวิทยา เหตุผลเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน พนักงานอัยการก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องได้ เป็นต้น

¹² คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 402-403.

3.1.4 ระบบและแนวคิดในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย

สำหรับการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนั้น ก่อน ร.ศ. 115 ประเทศไทยใช้ระบบไต่สวน กล่าวคือ ใช้วิธีพิจารณาจารีตนครบาล ซึ่งไม่มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ของอำนาจสอบสวน ฟ้องร้อง และอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน ใน ร.ศ. 115 ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 และยกเลิกวิธีพิจารณาจารีตนครบาลไป ระบบการพิจารณาความอาญาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 นั้น เอาแบบอย่างมาจากประเทศอังกฤษ คือ มีลักษณะเป็นวิธีพิจารณาความอาญาที่มีคู่ความและลักษณะนี้ยังมีอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบันแล้ว ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้นเป็นระบบกล่าวหาที่ใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 32¹³ ซึ่งแสดงชัดถึงหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แล้วยังแสดงถึงบทบาทของรัฐอีกด้วยว่า แม้ตามกฎหมาย ผู้เสียหายจะดำเนินคดีอาญาได้ด้วย แต่ผู้เสียหายจะทำให้ “คดีของอัยการ” กล่าวคือ คดีของรัฐเสียหายมิได้ ซึ่งแสดงว่ารัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบสำคัญในการดำเนินคดีอาญาอยู่นั่นเอง¹⁴

เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริง ทั้งชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ศาลจะวางเฉย ดังเช่นในระบบการดำเนินคดีโดยประชาชนไม่ได้ ทั้งนี้จะเห็นได้จากมาตรา 175¹⁵ ที่ให้ศาลมีอำนาจในการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้ และมาตรา 228¹⁶ ที่ในระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมได้ แต่ในทางปฏิบัติ ศาลวางเฉยโดยสิ้นเชิงซึ่งเป็นการปฏิบัติโดยไม่มีกฎหมายสนับสนุน

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32.

¹⁴ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม, หน้า 62.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175.

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228.

3.2 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาและโครงสร้างการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดีและการดำเนินคดีชั้นบังคับคดี ซึ่งสิ่งที่เชื่อมโยงการดำเนินคดีอาญาทั้งสองขั้นตอนเข้าด้วยกัน ได้แก่ คำพิพากษาถึงที่สุด

3.2.1 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา

ขั้นตอนที่ 1 การดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดี คือ การดำเนินคดีทั้งหลายของเจ้าพนักงาน อันเป็นการกระทำเพื่อยืนยันข้อกล่าวหา ซึ่งหากฟังได้ โดยปกติเจ้าพนักงานก็จะฟ้องคดีให้ศาลพิจารณาคดีต่อไป และเมื่อมีการยื่นฟ้องแล้ว การดำเนินการทั้งหลายในศาลในคดีที่เจ้าพนักงานฟ้อง รวมทั้งคดีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้องเอง ก็เป็นการกระทำเพื่อยืนยันข้อกล่าวหา เช่นเดียวกับการกระทำในชั้นเจ้าพนักงาน และถ้าฟังได้ว่ามีความผิดจริงศาลก็จะกำหนดสภาพบังคับโทษสำหรับคดีนั้น

ฉะนั้น การกระทำทั้งหลายของเจ้าพนักงานทั้งนอกศาลและในศาล รวมทั้งการดำเนินการทั้งหลายของศาลจนกระทั่งถึงการพิพากษาคดี จึงเป็นขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดี ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การชี้ขาดเรื่องข้อกล่าวหา โดยอาศัยความจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยกระบวนการ

ดังนั้น การชี้ขาดในชั้นกำหนดคดี จึงแบ่งได้เป็นสองตอน คือ การชี้ขาดชั้นเจ้าพนักงาน และการชี้ขาดชั้นศาล โดยที่การชี้ขาดชั้นเจ้าพนักงาน คือ การสั่งคดีของพนักงานอัยการ แต่การชี้ขาดในชั้นนี้ยังไม่ถึงที่สุด หากมีการสั่งฟ้อง จะต้องมีการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลต่อไป ส่วนการชี้ขาดชั้นศาล คือ การพิพากษาคดี

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดี คือ เมื่อศาลกำหนดสภาพบังคับคดีในคดีใดแล้ว จะต้องมีการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษานั้น เว้นแต่จะได้รับการเว้นโทษ เปลี่ยนโทษ หรืออภัยโทษ

ในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดีนี้ ประเทศไทยแตกต่างจากประเทศภาคพื้นยุโรปที่เจ้าพนักงานบังคับคดีคืออัยการ แต่สำหรับประเทศไทยนั้น การดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดีมีขั้นตอนน้อย และเจ้าพนักงานบังคับคดีมิใช่เป็นอัยการ แต่เป็นศาล¹⁷

¹⁷ ชาญัญญา ชัยสุวรรณ. (2526). การใช้ดุลยพินิจในการดำเนินคดีอาญาของอัยการ. หน้า 24.

3.2.2 โครงสร้างการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐ โดยทั่วไป การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมี 4 ขั้นตอน¹⁸ คือ

1) การดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง คือ การดำเนินการทั้งปวงของเจ้าพนักงานก่อนการยื่นฟ้อง อันได้แก่ การสอบสวนของพนักงานสอบสวน และการดำเนินการของพนักงานอัยการก่อนการยื่นฟ้อง ซึ่งกระบวนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนนี้ยังเป็นกระบวนการเดียวกัน แม้ว่าเจ้าพนักงานผู้ทำหน้าที่จะมีหลายฝ่ายก็ตาม

2) การดำเนินคดีอาญาชั้นการประทับฟ้อง คือ ขั้นตอนที่ศาลจะต้องพิจารณาในเบื้องต้นว่า สมควรจะประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ ซึ่งในขั้นนี้ ศาลจะพิจารณาเพียงว่าคดีมีมูลหรือไม่เท่านั้น โดยปกติคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้อง ศาลจะเห็นว่ามีความผิดและสั่งประทับฟ้องไปเลย แต่ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้อง ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ จึงจะสั่งประทับฟ้องได้

3) การดำเนินคดีอาญาชั้นการพิจารณา คือ กระบวนการดำเนินคดีอาญาในศาล หลังจากศาลสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาแล้ว มีเป้าหมายในการวินิจฉัยการกระทำของจำเลยว่าได้กระทำตามที่ถูกกล่าวหาในฟ้องนั้นหรือไม่ ในกรณีที่ศาลเห็นว่า จำเลยกระทำความผิดจริง ศาลก็จะพิพากษาลงโทษจำเลยและศาลอาจกำหนดสภาพบังคับอื่นด้วยแล้วแต่กรณี โดยที่การพิจารณาอาจกระทำในศาลชั้นต้นเพียงศาลเดียว หรือกระทำในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็ได้

4) การดำเนินคดีอาญาชั้นการบังคับคดี คือ การบังคับตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งการบังคับคดีเป็นขั้นตอนเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว โดยในการบังคับคดี จะออกหมายบังคับคดี เช่นหมายจำคุก การบังคับคดีจึงเป็นเรื่องของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแตกต่างกับการบังคับโทษที่เป็นเรื่องของกฎหมายราชทัณฑ์

3.3 บุคคลผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน

ในการพิจารณาเรื่องผู้มีอำนาจหน้าที่ และรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน จึงต้องกล่าวถึงทุกฝ่ายที่อยู่ในขั้นตอนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน โดยเริ่มตั้งแต่ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา ผู้เสียหาย พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ

¹⁸ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 416-419.

3.3.1 ผู้ถูกกล่าวหา

ผู้ถูกกล่าวหา ในที่นี้หมายถึง ผู้ต้องหา จำเลย และผู้ที่ถูกผู้เสียหายฟ้องแต่ก่อนที่ศาลจะประทับฟ้อง ในคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้อง ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อน และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคสาม ที่ว่า “ก่อนที่ศาลจะประทับฟ้อง มิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น” กล่าวคือ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าได้กระทำความผิด ฉะนั้นในระหว่างสอบสวนจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาอย่างผู้กระทำความผิดไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ ผู้ที่ถูกผู้เสียหายฟ้อง ก่อนที่ศาลจะประทับฟ้อง ยังไม่เป็น “จำเลย” นั่นเอง

นอกจากนี้ตามมาตรา 227 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา วางหลักว่า เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้น ให้จำเลย ซึ่งหมายความว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และรัฐธรรมนูญ มาตรา 33 ก็รับรองไว้เช่นกัน

ผู้ถูกกล่าวหาอันเป็น ประธานในคดี ซึ่งบทบัญญัติที่แสดงชัดว่าผู้ถูกกล่าวหาอันเป็นประธานในคดี ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 214 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า

“ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม”

การเป็นประธานในคดีนี้ ก็คือ การที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้มีสิทธิต่างๆ ในคดี โดยเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรอง¹⁹ ในชั้นสอบสวน สิทธิของผู้ต้องหาอันยังมีอยู่น้อย อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคสอง²⁰ ที่บัญญัติให้สิทธิการให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ จึงเป็นสิทธิที่สำคัญที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 242 วรรคหนึ่ง²¹ เป็นสิทธิ

¹⁹ คณิต ณ นคร ก แห่งเดิม. หน้า 135.

²⁰ มาตรา 241 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิตรวจหรือคัดค้านคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสาร ประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

²¹ มาตรา 242 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมี สิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขัง ไม่อาจหาทนายความได้ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว”

ที่จะมีทนายช่วยเหลือในคดีสำคัญสำหรับผู้ต้องหาที่จะไต่จากรัฐ เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองและความเสมอภาคในการดำเนินคดี

นอกจากนี้ยังมีสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการสอบสวนที่สมควรกล่าวถึงดังต่อไปนี้

1) สิทธิที่จะได้รับการเตือนก่อนให้ถ้อยคำในชั้นสอบสวนว่า ถ้อยคำที่ผู้ต้องหากล่าวนั้น อาจจะเป็นพยานหลักฐานยืนยันผู้ต้องหานั้นในการพิจารณาได้ ถ้าพนักงานสอบสวนไม่เตือนผู้ต้องหาเสียก่อนจะจดคำพยาน ถ้อยคำนั้นย่อมไม่อาจใช้ยืนยันผู้ต้องหาในชั้นพิจารณาได้ เพราะไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 134

2) สิทธิที่จะให้การแก้คดีโดยอิสระ คือ พนักงานสอบสวนต้องไม่ล่อลวง บู่เชิญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหา เพื่อจูงใจให้ผู้ต้องหาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น คำให้การที่ผู้ต้องหากระทำภายใต้ภาวะครอบงำเช่นนั้น ย่อมไม่อาจใช้ยืนยันในชั้นพิจารณาได้ตามมาตรา 135

3) สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำใดๆ ในชั้นสอบสวน เว้นแต่สมัครใจ ฉะนั้นในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาจึงมีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำใดๆ ได้ พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจบังคับให้ผู้ต้องหาให้ถ้อยคำ จะทำได้เพียงแต่บันทึกว่าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การชั้นสอบสวนหรือขอให้การชั้นศาล

4) สิทธิที่จะได้รับทราบผลการสอบสวนถึงความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติ อันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา เช่น ประวัติการต้องคดี ประวัติการต้องโทษ ฯลฯ ผลการสอบสวนดังกล่าวนี้ ในกรณีที่กระทำกลับหลังผู้ต้องหาต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบทุกเรื่องที่สอบสวนทราบมา ถ้าไม่แจ้งให้ทราบย่อมใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันผู้ต้องหาในชั้นพิจารณาไม่ได้ และในการสอบสวนแต่เดิมนั้น การสอบสวนต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบในคำให้การของผู้ต้องหาและมีบันทึกแจ้งสิทธิ²²

นอกเหนือไปจากนี้ ผู้ถูกกล่าวหายังมีสิทธิพบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสองตามมาตรา 7 ทวิ (1) ผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควรตามมาตรา 7 ทวิ (2) และผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็ว เมื่อเกิดการเจ็บป่วย²³ ตามมาตรา 7 ทวิ (3) อีกด้วย

²² แต่ได้มีคำสั่งตำรวจที่ 753/2541 ลง 28 พ.ค. 2541 ไม่ต้องแจ้งสิทธิในคำให้การผู้ต้องหาแต่ให้พนักงานสอบสวนแจ้งตอนเอาเข้าห้องควบคุม โดยลงประจำวันและให้ผู้ต้องหาลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน

²³ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527.

3.3.2 ผู้เสียหาย

ความหมายผู้เสียหายนั้น มาตรา 2 (4) ได้นิยามไว้ว่า ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคล ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทน ดังบัญญัติไว้ตามมาตรา 4, 5 และมาตรา 6

จากนิยามข้างต้น ผู้เสียหาย จึงหมายถึง บุคคล 2 ประเภท คือ

1) ผู้ได้รับความเสียหายที่แท้จริง กล่าวคือ จะต้องมีการกระทำความผิดอาญา เกิดขึ้นตามกฎหมายสารบัญญัติ บุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยโดยได้รับความเสียหาย จากการกระทำผิดนั้น โดยที่บุคคลนั้นต้องเป็นผู้ที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง และการฝ่าฝืนกฎหมายนั้น ได้กระทำต่อผู้เสียหาย ความเสียหายเป็นผลโดยตรงจากการกระทำความผิด และเป็นผู้เสียหาย โดยนิตินัย กล่าวคือ ผู้เสียหายนั้นจะต้องไม่มีส่วนร่วมหรือยินยอมในการกระทำความผิดด้วย²⁴

2) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้ได้รับความเสียหายที่แท้จริงตามมาตรา 4, 5 และ 6²⁵ ส่วนอำนาจจัดการแทนผู้ได้รับความเสียหายที่แท้จริงเป็นไปตามมาตรา 3²⁶ ซึ่งมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ แม้กฎหมายจะกำหนดให้มีอำนาจกระทำการแทน ก็ตาม ผู้จัดการแทนไม่ว่าในกรณีใด ย่อมมีฐานะเสมือนตัวแทนของผู้เสียหายที่แท้จริงที่เป็นตัวการนั้น ผู้จัดการแทนจะทำได้ ก็ต่อเมื่อการนั้นผู้เสียหายทำเองได้โดยชอบ ถ้าตัวการไม่เป็นผู้เสียหายเองแล้ว ผู้จัดการแทนก็ไม่มีอำนาจจัดการแทนให้²⁷

3.3.3 ผู้มีอำนาจหน้าที่และเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา

ตามหลักการดำเนินคดีโดยรัฐแล้ว เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น จะถือว่า รัฐเป็นผู้เสียหาย ดังนั้น รัฐจึงมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา โดยผ่านทางองค์กรของรัฐ ซึ่งในการสอบสวนฟ้องร้องตามระบบอัยการที่สมบูรณ์ ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการ ดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกไม่ได้ เจ้าพนักงานตำรวจเป็นเพียงผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือ พนักงานอัยการเท่านั้น ดังนั้น ในประเทศต่างๆ ที่ยึดถือระบบอัยการที่สมบูรณ์ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จึงถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน ไม่อาจแบ่งแยกได้ และต้องอยู่ภายใต้

²⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ก (2549). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดี ในขั้นตอนก่อนการพิจารณา (พิมพ์ครั้งที่ 5). หน้า 49-55.

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4, 5 และ 6.

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3.

²⁷ คณิง ภาไชย. (2541). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1) (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 44.

ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการเท่านั้น อีกทั้งพนักงานอัยการยังมีอำนาจควบคุมและทำการสอบสวนคดีได้อย่างกว้างขวาง นอกจากหน้าที่ฟ้องร้องคดีอาญา

ฉะนั้น ผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานจึงเป็นพนักงานอัยการ มิใช่เจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา

อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยบทบาทในการสืบสวนสอบสวนคดีนั้นในทางปฏิบัติล้วนอยู่ในความดูแลของพนักงานสอบสวนทั้งสิ้น จนอาจกล่าวได้ว่า ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมต่างก็เข้าใจว่า หน้าที่ในการสอบสวนคดีเป็นของพนักงานสอบสวน ส่วนอัยการทำหน้าที่เพียงเป็นผู้สั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีเท่านั้น ทำให้เกิดความเข้าใจว่า อำนาจสอบสวนกับอำนาจฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมของไทยแบ่งแยกออกจากกัน

3.3.3.1 พนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าหน้าที่ซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน ได้แก่ รวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้กระทำไปเกี่ยวกับความผิดตามที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) และมาตรา 11²⁸

หากพิจารณาจากคำนิยามตามมาตรา 2 (6) ประกอบมาตรา 18 และมาตรา 20 แล้ว พนักงานสอบสวนได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้

กรณีความผิดเกิดขึ้นในราชอาณาจักร

1) ในกรุงเทพมหานคร พนักงานสอบสวน ได้แก่ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป²⁹

2) ในท้องที่ต่างจังหวัดพนักงานสอบสวน ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป³⁰

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) และมาตรา 11.

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสอง.

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคหนึ่ง.

ในทางปฏิบัติ ทางราชการจะกำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียวเท่านั้นที่ทำหน้าที่สอบสวน ซึ่งในปัจจุบันได้แก่ ข้าราชการตำรวจ ส่วนพนักงานฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา โดยทั่วไป เว้นแต่จะควบคุมการสอบสวนโดยผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอในเขตท้องที่ของตน ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 4 และ 12³¹

กรณีความผิดเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร พนักงานสอบสวน ได้แก่ อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาราชการแทน รวมทั้งอาจมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดก็ได้ แต่พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนได้ระหว่างรอคำสั่งจากอัยการสูงสุด³²

3.3.3.2 พนักงานอัยการ

พนักงานอัยการ³³ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล อาจจะเป็นข้าราชการในสำนักงานอัยการสูงสุด หรือเจ้าพนักงานอื่นที่มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลก็ได้ แต่โดยทั่วไปจะหมายถึงข้าราชการในสำนักงานอัยการสูงสุดมีอำนาจดำเนินคดีทั้งปวงแทนรัฐ ซึ่งพนักงานอัยการจะเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาในนามของแผ่นดิน

พนักงานอัยการจึงยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลในฐานะพนักงานอัยการ โจทก์ และการฟ้องร้องคดีของพนักงานอัยการนั้นต้องมีการสอบสวนในความคิดนั้นก่อน พนักงานอัยการมีอำนาจพิจารณาพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนการสอบสวน ถ้าเห็นว่ายังบกพร่อง พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป และเมื่อพนักงานอัยการพิจารณาสำนวนการสอบสวนแล้วพนักงานอัยการมีอำนาจตามมาตรา 143 ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้ส่งตัวผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป หรือในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ให้สั่งไม่ฟ้อง

3.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับพนักงานอัยการในการใช้อำนาจดำเนินคดี

โดยส่วนใหญ่แล้ว การดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐ และเป็นภารกิจที่รัฐโดยมากจะผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่เพียงผู้เดียว ดังเช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น แต่บางรัฐเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เฉพาะความผิดบางฐาน สำหรับประเทศไทย

³¹ ศุภศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2549). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง)* (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน้า 42.

³² *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* มาตรา 20.

³³ *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* มาตรา 2 (5).

ในปัจจุบัน การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐก็ตาม แต่รัฐก็ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง³⁴ และมีข้อจำกัดบางประการเป็นข้อยกเว้นเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแห่งมาตรา 28 ที่บัญญัติว่า

“มาตรา 28 บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

(1) พนักงานอัยการ

(2) ผู้เสียหาย”

การที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจผู้เสียหายในการฟ้องร้องคดีอาญาต่อศาลด้วยตนเอง เพราะถือว่าเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาโดยตรงด้วย จึงควรมีส่วนร่วมในการที่จะกล่าวหาผู้กระทำความผิดต่อศาล และผู้เสียหายเป็นผู้รับทราบข้อเท็จจริงจากการกระทำความผิดพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความผิด เพื่อเสนอต่อศาลอันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและรัฐในการร่วมมือกันปราบปรามผู้กระทำความผิด³⁵ อีกทั้งการดำเนินคดีของผู้เสียหายจะเป็นการตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าพนักงานของรัฐในการพิจารณาคดีของรัฐอีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 34 ได้บัญญัติว่า

“มาตรา 34 คำสั่งไม่ฟ้องคดีหาตัดสิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีโดยตนเองไม่”

เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของมาตรา 34 ที่ต้องบัญญัติให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อีก ทั้งๆ ที่พนักงานอัยการได้มีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นแล้ว เห็นได้ว่า มาตรา 34 ได้บัญญัติไว้ในหมวดเรื่องการฟ้องคดีอาญา จึงน่าจะมีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงสิทธิในการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายมากกว่า เป็นการเน้นให้เห็นถึงอำนาจในการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายตามมาตรา 28 ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น³⁶

แม้ว่าอำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างเป็นอิสระต่อกัน ไม่ขึ้นแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และแต่ละฝ่ายไม่มีอำนาจยับยั้งการฟ้องคดีของอีกฝ่ายหนึ่งก็ตาม แต่ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับพนักงานอัยการในการใช้อำนาจดำเนินคดีต่างมีทางที่จะควบคุมการฟ้องร้องคดีของกันและกัน ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

³⁴ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 420.

³⁵ กิตติ บุศยพลากร. (2523). ผู้เสียหายในคดีอาญา. หน้า 114.

³⁶ อารยา เกษมทรัพย์. เล่มเดิม. หน้า 52-54.

เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาเป็นการกระทำความผิดที่กระทบถึงความสงบเรียบร้อยในสังคมส่วนรวม การให้อำนาจผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาได้เองโดยอิสระ อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมหลายประการ เช่น การที่ผู้เสียหายดำเนินคดีโดยเกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่เข้าใจในวิธีการดำเนินคดีอาญา หรือมีเจตนาช่วยเหลือผู้กระทำผิดโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่ หรือด้วยเหตุผลที่มีชอบด้วยประการอื่นใด หากการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้องผู้กระทำผิด การดำเนินคดีอาญาเช่นนี้ของผู้เสียหาย เป็นการทำให้เกิดสภาพเดือดขาดทางกฎหมาย และต้องห้ามดำเนินคดีนั้นอีก จะเป็นการตัดอำนาจฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการและผู้เสียหายคนอื่นทั้งหมดตามหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ “*ne bis in idem*” ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) อันเป็นการเสียหายต่อรัฐเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น การจำกัดอำนาจกระทำการของผู้เสียหายในคดีของพนักงานอัยการจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับคดีความของรัฐ ซึ่งข้อจำกัดอำนาจผู้เสียหายในกรณี คือ บทบัญญัติแห่งมาตรา 32 ซึ่งบัญญัติว่า

“ มาตรา 32 เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า ผู้เสียหายจะทำให้คดีของอัยการเสียหาย โดยกระทำหรือละเว้นการกระทำการใดๆ ในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการมีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นการกระทำการนั้นๆ ได้”

ความในบทบัญญัติมาตรานี้ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แม้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะให้สิทธิแก่ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาได้ก็ตาม แต่ผู้เสียหายมิได้เป็นองค์กรหลักในการดำเนินคดีอาญา การดูแลความสงบเรียบร้อยเป็นภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐ³⁷ อันเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ประเทศไทยใช้ กฎหมายจึงต้องกำหนดข้อห้ามสำหรับผู้เสียหายไว้ เพื่อป้องกันมิให้คดีของรัฐนั้นเกิดความเสียหายจากการใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายนั่นเอง

นอกจากนี้ กฎหมายยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์ ในคดีซึ่งพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีไว้แล้ว แต่ต้องก่อนที่ศาลชั้นต้นจะมีคำพิพากษาตามที่บัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 ว่า

“มาตรา 30 คดีอาญาใดซึ่งพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้”

³⁷ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 125.

ผู้เสียหายที่ขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม ต้องถือเอาคำฟ้องของพนักงานอัยการเป็นหลัก จะมาขอแก้ไขเพิ่มเติมไม่ได้ และหากคำฟ้องนั้นบกพร่องก็ต้องรับผลของคำฟ้องที่บกพร่องนั้นด้วย³⁸

ในทางตรงกันข้าม กฎหมายเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการสามารถขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหายที่ยื่นฟ้องคดีไว้แล้วเช่นกัน ตามที่บัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31³⁹ หากว่าคดีที่ฟ้องนั้นมีข้อความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งหมายความว่าต้องเป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่ผ่านการสอบสวนซึ่งเป็นเงื่อนไขให้อำนาจฟ้องคดีแล้วเท่านั้น โดยที่อัยการสามารถขอเข้าร่วมคดีได้ก่อนคดีเสร็จเด็ดขาด อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ พนักงานอัยการไม่เคยร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหายตามมาตรา 31 นี้เลย⁴⁰

อาจสรุปได้ว่า แม้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ก็ตาม แต่พนักงานอัยการมีอำนาจยับยั้งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับคดีอันเกิดจากการกระทำ หรือละเว้นการกระทำใดๆ ในกระบวนการพิจารณาของผู้เสียหายได้ตามมาตรา 32 แสดงให้เห็นว่ามีกระบวนการตรวจสอบอำนาจฟ้องระหว่างรัฐกับผู้เสียหาย อีกทั้งแสดงให้เห็นว่า ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนั้น ให้ความสำคัญแก่การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมากกว่าการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย

3.4 การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน

การดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาตามระบบซีวิลลอว์เช่นเดียวกับประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรป ซึ่งหากจะพิจารณาตามเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวมาแล้ว การดำเนินคดีอาญาของไทยใช้ระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับนานาอารยประเทศจะมีส่วนแตกต่างบ้างตรงที่การดำเนินคดีอาญาของเราได้แยกหน้าที่สอบสวนและหน้าที่ฟ้องร้องออกจากกัน โดยให้องค์กรตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบหน้าที่ในการสอบสวน และให้อัยการเป็นองค์กรผู้รับผิดชอบหน้าที่ฟ้องร้อง ลักษณะการแบ่งแยกเช่นนี้มักมีนักกฎหมายและนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นวก่อให้เกิดข้อขัดแย้งต่างๆ มากมายในการดำเนินคดีของกระบวนการยุติธรรมไทย

³⁸ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 89.

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31.

⁴⁰ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 91.

การดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ⁴¹ การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นองค์กรต่างๆ มีหน้าที่ร่วมกัน และช่วยกันในการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานมีหน้าที่ค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใด⁴²

การค้นหาความจริงนั้น หมายความว่า จะต้องค้นหาความจริงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ถูกกล่าวหาด้วย เพราะการดำเนินคดีอาญา คือ การค้นหาความจริงเพื่อชี้ขาดเรื่องที่ถูกกล่าวหา ดังนั้นการเป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมในประเทศที่การดำเนินคดีอาญากระทำโดยรัฐนั้น จึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัยอย่างแท้จริงโดยไม่ถือว่าตนเป็นคู่ความพิพาทกับผู้ถูกกล่าวหา มิฉะนั้นแล้ว ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการค้นคว้าหาความจริงเป็นอย่างยิ่ง และในชั้นศาล ศาลก็ต้องทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงอย่างกระตือรือร้น ศาลจะวางเฉยไม่ได้ ในการทำหน้าที่ค้นหาความจริงของศาลนั้น ศาลจะไม่ผูกมัดกับแบบหรือคำร้อง คำขอของผู้ใดเช่นกัน ศาลมีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ ซึ่งการค้นหาความจริงในลักษณะนี้เรียกว่า “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา” อย่างไม่รู้ตีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยศาลอาจพิพากษาคดีโดยอาศัยเพียงคำรับสารภาพของจำเลยได้⁴³

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปแล้ว บทบาทขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่รับผิดชอบการดำเนินคดีอาญาหากจะดำเนินงานร่วมกันให้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและควบคุมอาชญากรรมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดรูปแบบและแนวทางการดำเนินงานอย่างมีระบบ โดยจะต้องคำนึงถึงปัจจัยภายนอก และสภาพแวดล้อมต่างๆ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลลักษณะของบังคับของกฎหมาย สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ขนบธรรมเนียมและประสิทธิภาพของประชาชนควบคู่กันไปด้วย

3.4.1 การสอบสวนคดีอาญา

งานสอบสวนคดีอาญานั้นมีส่วนเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ตลอดจนมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตำรวจมิใช่เป็นเพียงผู้พิทักษ์สันติภาพแห่งรัฐหรือดูแลข้อกฎหมายทั่วไปเท่านั้น แต่เป็นผู้พิทักษ์ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และความเป็นธรรมในสังคมด้วย ดังนั้น พนักงานสอบสวนในฐานะตัวแทนองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรม

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32.

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 143.

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176.

ต้องทำหน้าที่ผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับประชาชนอย่างแท้จริง โดยจะต้องดำรงไว้ซึ่งปรัชญาสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

- 1) ความชอบด้วยกฎหมายในการสอบสวนคดีอาญา
- 2) ความรวดเร็วในการสอบสวนคดีอาญา
- 3) ความเป็นธรรมในการสอบสวนคดีอาญา

1) ความชอบด้วยกฎหมายในการสอบสวนคดีอาญา

ในการสอบสวนคดีอาญา เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายอย่างแท้จริงนั้นจะต้องกระทำภายในกรอบของกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด พนักงานสอบสวนจะต้องพยายามใช้ศิลปะในการสอบสวนอย่างเต็มความสามารถ ควรยึดหลักการสืบสวน สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานนั้น ต้องกระทำภายในกรอบของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่กำหนดไว้ การสอบสวนผู้เสียหายหรือพยานจะต้องไม่เกิดจากการจงใจให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น

การกระทำอย่างใดจะถือว่าเป็นความผิดกฎหมายนั้นวินิจฉัยไม่ยาก แต่ผู้ถูกกล่าวหาจะกระทำผิดจริงหรือไม่เป็นการยากที่จะตัดสินใจ ขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานที่สามารถรวบรวมได้ว่ามีมากน้อยเพียงใด ในระบบการสอบสวนของต่างประเทศที่เจริญแล้วนั้น ศาลจะไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ การสอบสวนที่ทำไปถือว่าเป็นการเสียเปล่านำไปพิสูจน์ความผิดของจำเลยในศาลไม่ได้ สำหรับประเทศไทยนั้นการสอบสวนโดยมิชอบของพนักงานสอบสวนจะมีผลให้งานสอบสวนคดีอาญาในส่วนรวมต้องเสียไป ขาดความเชื่อถือไว้วางใจจากบุคลากรในองค์กร กระบวนการยุติธรรมทางอาญาขั้นต่อไป ทั้งในขั้นตอนของอัยการและศาล จำนวนการสอบสวนและพยานหลักฐานต่างๆ ย่อมมีตำหนิและถูกโต้แย้ง ก่อให้เกิดความสงสัยในชั้นพิจารณาของศาลได้ และหากการสอบสวนเริ่มต้นโดยมิชอบแล้ว ก็หมายถึงว่าความบริสุทธิ์ยุติธรรมที่ประชาชนพึงได้รับนั้น ถูกทำลายตั้งแต่นั้น

แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 จะกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ก็ตาม แต่มาตรา 120⁴⁴ ก็กำหนดเงื่อนไขให้อำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการว่า จะต้องผ่านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมาแล้ว หากมิได้มีการสอบสวน

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”.

มาก่อนจะฟ้องร้องคดีมิได้ ซึ่งมีความหมายอยู่ 2 นัย คือ ไม่มีการสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อนเลย หรือมีการสอบสวนแล้วแต่การสอบสวนนั้นมิชอบด้วยกฎหมาย

กรณีที่มีการสอบสวนแล้วแต่เป็นการสอบสวนที่มีชอบนั้น ก็ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีอาญาได้เช่นกัน ซึ่งการที่จะถือว่าเป็นการสอบสวนโดยชอบนั้น จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการดังต่อไปนี้

- (1) การสอบสวนได้ทำโดยผู้มีอำนาจสอบสวน หากไม่ใช่ผู้มีอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ไม่เรียกว่ามีการสอบสวน
- (2) พนักงานสอบสวนนั้นได้ทำไปในเขตอำนาจของตนด้วย หากทำการสอบสวนนอกเขตอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18-20 แล้ว ย่อมเป็นการสอบสวนไม่ชอบ
- (3) พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁴⁵

2) ความรวดเร็วในการสอบสวนคดีอาญา

ในหลักของกฎหมายว่าด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือหลักการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาก็ดี การสอบสวนคดีอาญาล่าช้าก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้เริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า” โดยข้อเท็จจริงนั้น หากการสอบสวนกระทำโดยล่าช้า ร่องรอยและพยานหลักฐานต่างๆ ในสถานที่เกิดเหตุอาจลบเลือน ถูกย้าย ทำลายซ่อนเร้น หรือทำให้สูญหายได้

เมื่อผ่านขั้นตอนการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในเบื้องต้นแล้ว พนักงานสอบสวนก็จะต้องทำการสอบสวนในขั้นต่อไปให้เสร็จสิ้นโดยเร็วเพื่อป้องกันมิให้ผู้เสียหายหรือพยานหลงลืมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อันส่งผลให้การเบิกความในศาลคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริงได้นอกจากนั้นยังส่งผลให้ผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือถูกกักขังโดยผิดกฎหมายนานเกินไป การสอบสวนให้เสร็จสิ้นโดยรวดเร็วเรียบร้อยนั้น นอกจากจะส่งผลโดยตรงถึงการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนทั่วไปแล้ว ยังมีผลให้ประชาชนและสังคมเกิดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานสอบสวนอย่างมากด้วย และจะหันกลับมาให้ความเชื่อถือไว้วางใจให้ความร่วมมือในการแจ้งข่าว เบาะแสของคนร้าย ร่วมมือเป็นพยาน หรือชี้ช่องพยานหลักฐานทางคดี ซึ่งส่งผลให้งานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้ผลยิ่งขึ้น คนร้ายเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด

⁴⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 189-190.

3) ความเป็นธรรมในการสอบสวนคดีอาญา

ความเป็นธรรมในการสอบสวนนั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก และความเป็นธรรมนั้นไม่สามารถวัดได้ด้วยตัวหนังสือ ไม่อาจวัดได้ด้วยความรู้สึกของคนใดคนหนึ่ง ในทางวิชาการกล่าวว่าการเป็นธรรมนั้นแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ

- (1) ความเป็นธรรมโดยแท้
- (2) ความเป็นธรรมโดยกฎหมาย

การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ควรยึดหลักความเป็นธรรมตามกฎหมายเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเห็นอกเห็นใจ กล่าวคือ เมื่อมี ผู้มาร้องทุกข์ กล่าวหาให้ดำเนินคดีกับบุคคลใด และมีการจับกุมผู้ถูกกล่าวหา ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเสื่อมเสียชื่อเสียง และถูกจำกัดอิสรภาพลงในทันที ความรู้สึกของผู้ถูกจับกุมและญาติพี่น้องจะเริ่มคิดและเรียกร้องหาความยุติธรรมทันทีเช่นกัน และในทางตรงกันข้ามฝ่ายผู้เสียหาย หรือผู้ถูกประทุษร้ายร่างกาย หรือทรัพย์สินก็จะเรียกร้องความเป็นธรรม เรียกร้องให้เจ้าพนักงานสอบสวนสอบสวนดำเนินคดีให้สามารถลงโทษกับผู้ต้องหาและเพื่อให้ได้รับการชดใช้ความเสียหาย หรือเพื่อให้ติดตามทรัพย์สินกลับคืนมา จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนซึ่งจะต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนไปด้วยความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ซึ่งนับเป็นเรื่องสำคัญและยากยิ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

อาจกล่าวได้ว่า ขั้นตอนการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเป็นขั้นตอนที่เหนื่อยยากที่สุด พนักงานสอบสวนจะต้องค้นหาความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ทุกอย่าง ซึ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานนั้นจะต้องอาศัยหรือต้องประสานงานกับหน่วยงานอื่น และนอกจากนั้นยังต้องเดินทางไปในที่ต่างๆ เพื่อไปเสาะหาพยานหลักฐาน และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำงานและต้องแข่งกับเวลา มีการชิงไหวชิงพริบ ดังนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องทำงานด้วยความเสียสละอดทนต่อความเหนื่อยยาก จึงจะทำให้การสอบสวนเป็นที่พึงและให้ความยุติธรรมกับประชาชนได้อย่างแท้จริง⁴⁶

⁴⁶ แคน กองแก้ว. (2544). ปัญหาพิเศษทางการบริหาร เรื่อง อุปสรรคในการสอบสวนคดีอาญาเสพติดภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. หน้า 12-14.

3.4.1.1 การสอบสวน

การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) เพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ และรวมตลอดถึงการสอบสวนการตายอันเป็นผลจากการกระทำผิดอาญาในการชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 129

ประเด็นความสำคัญของการสอบสวนอยู่ที่ว่าในการสอบสวนคดีอาญาที่ได้เกิดขึ้นนั้น จะทำได้ก็โดยหลักเกณฑ์ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะกรณี ดังต่อไปนี้

1) การสอบสวนจะชอบด้วยกฎหมาย ก็ต่อเมื่อการนั้นได้กระทำโดยพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) และพนักงานสอบสวนจะต้องมีเขตอำนาจที่จะสอบสวนคดีนั้นๆ ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ถึง 21 การสอบสวนใดที่มีได้เป็นไปตามนัยที่กล่าวนี้ย่อมเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ และถือว่าไม่ได้มีการสอบสวนแต่อย่างใดทั้งสิ้น

2) การสอบสวนถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยื่นฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถ้าหากยังไม่มี การสอบสวนผู้ต้องหาที่ยังฟ้องไม่ได้ อาจกล่าวได้ว่าการสอบสวนคดีอาญา เป็นหัวใจของการดำเนินคดีอาญา การสอบสวนจะต้องทำด้วยความบริสุทธิ์เที่ยงธรรม สอดคล้องตามบทบัญญัติกฎหมายที่ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ในเรื่องที่ต้องการนั้น

3) การสอบสวนเป็นการให้พนักงานสอบสวน มีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยตรงหลายประการ เช่น มีอำนาจทำการตรวจค้นตัวบุคคลโดยตรงหลายประการ เช่น มีอำนาจทำการตรวจค้นตัวผู้ต้องหา การค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด การจับ และการควบคุม วัตถุประสงคสำคัญในการสอบสวน เป็นการมุ่งประสงค์ต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน ทั้งยังเป็นการสนองตอบต่อวัตถุประสงค์แห่งประสิทธิภาพในการลงโทษและการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 บัญญัติว่า “ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้าจะทำการในทีใดแล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย” การที่พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการได้มาซึ่งพยานหลักฐานข้อเท็จจริงแห่งคดี และเป็นการบำรุงขวัญของประชาชนตลอดจนเป็นการป้องกันยับยั้งมิให้ผู้อื่นเอาอย่าง เนื่องจากเกรงกลัวต่อโทษที่ได้รับ

ผลสนองตอบโดยพลัน และประจักษ์ชัดถึงผลกระทบชั่วที่ได้กระทำไปแล้ว และพนักงานสอบสวน ต้องมีความเป็นกลาง ดังบทบัญญัติกฎหมายที่ว่า “ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำ หรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวงหรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหา เพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่อง ที่ต้องหานั้น” ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 ซึ่งตรงกับหลักกฎหมาย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่บัญญัติว่าในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิ ที่จะได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม

3.4.1.2 อำนาจพนักงานสอบสวน

เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงทางคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติถึงอำนาจของพนักงานสอบสวนได้ ดังต่อไปนี้

1) ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถ จะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

2) ให้อำนาจตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของ หรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาดจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ หรือลายเท้ากับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลาย ซึ่งน่าจะกระทำ ให้คดีกระจางขึ้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 ถ้าผู้ต้องหาไม่ยอม ลงลายมือชื่อ ไม่ยอมพิมพ์มือในคำให้การในบันทึก ให้พนักงานสอบสวนคงเพียงบันทึกเหตุ แห่งการไม่ยอมนั้นไว้ จะเอาหลักฐานขัดคำสั่งไม่ได้ แต่ถ้าประสงค์พิมพ์นิ้วมือเพื่อรวบรวมพยานหลักฐาน ในการพิสูจน์ความผิด หรือต้องการทราบว่าเคยต้องโทษมาก่อนหรือไม่ ผู้ต้องหาขัดขืนไม่ให้ เจ้าพนักงานดำเนินการอาจหลักฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานได้ พนักงานสอบสวนไม่สามารถบังคับ ให้ผู้ต้องหาเขียนชื่อ ซึ่งไม่ใช่ชื่อของตนหรือข้อความใดๆ แม้จะเป็นการพิสูจน์ความผิดก็ตาม

3) ให้อำนาจค้นเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มา โดยการกระทำผิด หรือได้ใช้ หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 132 (2)

4) ให้อำนาจออกหมายเรียกบุคคล ซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของนั้นมาตามหมายเรียกแล้ว ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (3) ให้อำนาจยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบ หรือส่งมาดังกล่าว และให้รวมถึงการอายัดด้วย ทั้งนี้การยึดต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ รวมทั้งจัดเก็บรักษาส่งของนั้นๆ ด้วย

5) ให้อำนาจที่จะจับและควบคุมหรือจัดการจับ หรือควบคุมผู้ต้องหา หรือบุคคลใด ซึ่งในระหว่างการสอบสวนปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือจะปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกันและหลักประกันด้วย หรือปล่อยไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องนั้นๆ ก็ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 136

6) ให้อำนาจที่จะสั่งมิให้บุคคลออกไปจากสถานที่ชั่วคราวที่จำเป็น ตามนัยมาตรา 137 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนขณะทำการอยู่ในบ้านเรือนหรือสถานที่อื่นๆ มีอำนาจสั่งมิให้ผู้ใดออกไปจากสถานที่นั้นๆ ชั่วคราวเท่าที่จำเป็น” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 136

7) ให้อำนาจที่จะสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวน เพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138

8) ให้อำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหาย หรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดี ให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมายแล้วให้ถามปากคำบุคคลนั้นไว้ การถามปากคำนั้นพนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบานหรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ว่าด้วยพยานบุคคล ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ท้อใจหรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากให้อาศัยความเต็มใจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปสั้นๆ ได้ว่า หลักการสอบสวนต้องประกอบด้วย ความถูกต้อง ความเป็นธรรม ความรวดเร็ว กล่าวคือ การสอบสวนจะต้องดำเนินการอย่างถูกต้องภายในกรอบของกฎหมาย อันได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และจะต้องเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและผู้ต้องหา ตลอดจนสังคมส่วนรวมด้วย มิใช่มุ่งให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาฝ่ายเดียว ประการสุดท้าย คือ จะต้องเร่งรัดดำเนินการสอบสวนหรือพิสูจน์คดีโดยเร็ว จึงจะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมได้

3.4.1.3 เขตอำนาจพนักงานสอบสวน

การสอบสวนนั้นเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และโดยที่ในการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาว่านั้น ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ฉะนั้น หากให้พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจหน้าที่ต่างคนต่างทำ กรณีอาจจะเป็นการกระทบต่อหลัก ห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ *ne bis in idem*⁴⁷ ส่วนการสอบสวนเรื่องเดียวกันจึงต้องมีเพียงสำนวนเดียว เท่านั้น

คำว่า “พนักงานสอบสวน” มีความหมาย 2 นัย กล่าวคือ นัยหนึ่ง หมายถึง ตัวบุคคลหรือตัวเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวน กับอีกนัยหนึ่ง หมายถึง องค์การพนักงานสอบสวน จุดเกาะเกี่ยวของอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวน คือ ที่เกิดเหตุ ที่อยู่ของผู้ต้องหา และ ที่ที่ผู้ต้องหาถูกจับตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 18 ซึ่งปกติจะถือที่เกิดเหตุเป็นจุดสำคัญ เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนท้องที่ที่ผู้ต้องหาไม่ได้อยู่หรือถูกจับ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวนตามมาตรา 19 วรรคหนึ่ง⁴⁸

“มาตรา 18 ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้น นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาไม่ได้อยู่ หรือถูกจับภายใน เขตอำนาจของตนได้”

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศ ตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา ซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาไม่ได้อยู่ หรือถูกจับภายใน เขตอำนาจของตนได้”

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวน ผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือ เพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาไม่ได้อยู่ หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการสอบสวน

⁴⁷ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 429-430.

⁴⁸ แหล่งเดิม. หน้า 424-425.

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้น หรือผู้รักษาการแทน”

“มาตรา 19 ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่

(2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง

(3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่อง และกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่างๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป

(4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรมกระทำลงในท้องที่ต่างๆ กัน

(5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง

(6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง

พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ในกรณีข้างต้นพนักงานสอบสวนต่อไปนี้เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

อยู่ในเขตอำนาจ

(ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้

การกระทำผิด ก่อนอยู่ในเขตอำนาจ”

“มาตรา 20 ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย ให้อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานสอบสวนคนใดก็ได้

ในกรณีจำเป็น พนักงานสอบสวนต่อไปนี้ มีอำนาจสอบสวนในระหว่างรอคำสั่งจากอธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทน

(1) พนักงานสอบสวน ซึ่งผู้ต้องหาถูกจับในเขตอำนาจ

(2) พนักงานสอบสวน ซึ่งรัฐบาลประเทศอื่นหรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายได้ร้องฟ้องให้ทำโทษผู้ต้องหา”

จากมาตรา 18 มาตรา 19 และมาตรา 20 ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่
ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่พนักงานสอบสวน
จะมีอำนาจสอบสวนคดีได้ ต่อเมื่อ⁴⁹

- 1) ความผิดอาญา “ได้เกิด” ภายในเขตอำนาจตน
- 2) ความผิดอาญา “อ้างว่าได้เกิด” ภายในเขตอำนาจของตน
- 3) ความผิดอาญา “เชื่อว่าได้เกิด” ภายในเขตอำนาจของตน
- 4) ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ในเขตอำนาจของตน
- 5) ผู้ต้องหาถูกจับภายในเขตอำนาจของตน

3.4.1.4 พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

เมื่อความผิดอาญา “ได้เกิด” ที่ใด โดยหลักแล้ว ที่นั้นมักมีพยานหลักฐานต่างๆ
อยู่พอสมควร จึงสมควรให้พนักงานสอบสวนที่ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจของตน
เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน ด้วยเหตุนี้ มาตรา 18 วรรคสาม

“ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21
ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวน
ผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือ
เพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบ
ดำเนินการสอบสวน”

กำหนดหน้าที่ให้พนักงานสอบสวนที่ความผิดอาญาได้เกิด รวมทั้งกรณี
“อ้างว่าได้เกิด” และ “เชื่อว่าได้เกิด” ภายในเขตอำนาจของตนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ
พนักงานสอบสวนกรณีความผิดเกี่ยวพันกันหลายท้องที่⁵⁰ ได้แก่ กรณีดังนี้

- ก) ไม่แน่ว่าความผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่
- ข) ความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่งแต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง
- ค) ความผิดต่อเนื่องซึ่งกระทำในท้องที่ต่างๆเกินกว่าหนึ่งท้องที่
- ง) ความผิดหลายกรรมกระทำลงในท้องที่ต่างๆ กัน
- จ) ความผิดเกิดขึ้นขณะที่ผู้เสียหายกำลังเดินทาง

⁴⁹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ข (2545). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดี
ในขั้นตอนก่อนการพิจารณา (พิมพ์ครั้งที่ 2). หน้า 254.

⁵⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19.

กรณีความผิดเกี่ยวพันดังกล่าว พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้อง มีอำนาจสอบสวนได้

ส่วนพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน ความผิดเกี่ยวพันดังกล่าวเป็นไปตามมาตรา 19 วรรคสอง กล่าวคือ

(ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้อยู่ในเขตอำนาจ

(ข) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำความผิดก่อน อยู่ในเขตอำนาจ

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีนั้นแล้ว ต้องสอบสวนให้เสร็จสิ้นไป จะยุติเสียเฉยๆ โดยไม่มีความเห็นอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้ แต่เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวน ก็ต้องปฏิบัติตามกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา อันว่าด้วยการสอบสวนจนเสร็จสิ้น ตลอดจนส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการ พร้อมทั้งความเห็นของพนักงานสอบสวนนั้น เมื่อมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในคดีอาญา พนักงานสอบสวนควรกระทำการสืบสวนเสียก่อน เมื่อฟังได้ว่า มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น จึงดำเนินการสอบสวนก็จะไม่เกิดปัญหาเกิดขึ้น

แสดงว่าเมื่อมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในคดีอาญา พนักงานสอบสวนควรที่จะใช้ดุลพินิจเสียก่อนว่า ควรที่จะรับแจ้งร้องทุกข์ในทันทีหรือไม่ หากมีข้อสงสัยเคลือบแคลงบางประการก็ควรที่จะรับแจ้งไว้ แล้วทำการสืบสวน แสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเสียก่อน หากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ก็รีบรับคำร้องทุกข์ตามระเบียบต่อไป แต่หากไม่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ก็ยุติไม่ทำการสอบสวนต่อไป และกรณีที่พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 122

เมื่อพนักงานสอบสวนได้มีการสอบสวนรับคำร้องทุกข์ตามระเบียบแล้ว พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนจนเสร็จสิ้นทุกคดี และส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมทั้งความเห็นการสอบสวน สั่งฟ้อง หรือไม่สั่งฟ้องไปยังพนักงานอัยการได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 มาตรา 141 และมาตรา 142 เท่านั้น จะยุติเสียเองไม่ได้ ดังนั้นกรณีที่ทำการสอบสวนรับคำร้องทุกข์ไว้แล้ว แต่ผลการสอบสวนไม่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นตามที่รับคำร้องทุกข์ไว้ หากยังไม่มีการจับกุมตัวผู้ต้องหามาดำเนินคดี พนักงานสอบสวนต้องสรุปสำนวนการสอบสวนพร้อมมีความเห็นการสอบสวน จะยุติเสียเองไม่ได้ ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง หากมีการจับกุมตัวผู้ต้องหามาดำเนินคดีแล้ว ก็จะต้องมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาไป

ส่วนกรณีคำชี้ขาดในกรณีที่ไม่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดในจังหวัดเดียวกันควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 21 ดังนี้

“มาตรา 21 ในกรณีที่ไม่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดในจังหวัดเดียวกันควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดนั้นมียอำนาจชี้ขาด แต่ในจังหวัดพระนคร และธนบุรี ให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่รองอธิบดีกรมตำรวจขึ้นไปเป็นผู้ชี้ขาด

ในกรณีที่ไม่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดในระหว่างหลายจังหวัดควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ให้อธิบดีกรมอัยการหรือผู้ทำการแทนเป็นผู้ชี้ขาด การรื้อคำชี้ขาดนั้น ไม่เป็นเหตุให้งดการสอบสวน”

ในมาตรา 21 นี้ ได้บัญญัติขึ้นเพื่อแก้ปัญหาในกรณีหากมีการโต้แย้งว่าพนักงานสอบสวนคนใดจะเป็น “พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ” โดยวางหลักไว้ว่า

- 1) ถ้าเป็นการโต้แย้งในจังหวัดเดียวกัน
  - ก. ในต่างจังหวัด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ชี้ขาด
  - ข. ในกรุงเทพมหานคร ให้ผู้มีตำแหน่งตั้งแต่รองอธิบดีกรมตำรวจขึ้นไป เป็นผู้ชี้ขาด
- 2) ถ้าเป็นการโต้แย้งระหว่างหลายจังหวัด ให้อัยการสูงสุดหรือผู้ทำการแทนเป็นผู้ชี้ขาด

มาตรา 21 นี้เป็นอีกบทบัญญัติหนึ่งที่แสดงให้เห็นชัดเจนถึงหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงาน หรือ “*ne bis in idem*” เพราะเหตุที่ว่า การสอบสวนนั้นเป็นกระบวนการใช้อำนาจรัฐที่เข้ามากระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคล ผู้ถูกกล่าวหาจึงควรได้รับความคุ้มครองอย่างพอเพียง อีกทั้งการสอบสวนนั้นเป็นอำนาจเดียว สำนักงานสอบสวนในเรื่องเดียวกัน จึงต้องมีเพียงสำนวนเดียว ฉะนั้น หากเกิดปัญหาโต้แย้งขึ้นว่าพนักงานสอบสวนคนใดจะเป็น “พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ” กฎหมายก็ไม่ได้ปล่อยให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจเหล่านั้นต่างคนต่างทำงานกันไป และเกิดการสอบสวนที่ซ้ำซ้อนกันขึ้น แต่ได้บัญญัติมาตรา 21 นี้ไว้เพื่อจะได้ไม่ต้องเป็นกรณีที่มีการโต้แย้งกันระหว่างพนักงานสอบสวนอีก⁵¹

⁵¹ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 430.

3.4.1.5 การสอบสวนความผิดอันยอมความได้

ความผิดอันยอมความได้นั้น ตามกฎหมายอาญาสารบัญญัติ หมายถึง บรรดาความผิดที่กฎหมายได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ส่วนบทบัญญัตินอกจากที่ระบุไว้ให้เป็นความผิดอันยอมความได้เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งจะมีผลตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ คือ บรรดาความผิดทั้งหลายที่ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด พนักงานเจ้าหน้าที่จึงจะมีอำนาจสอบสวนฟ้องร้องผู้กระทำผิด

เมื่อเกิดความผิดอาญาแผ่นดินขึ้น ผู้ที่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ คือ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย การที่พนักงานอัยการจะฟ้องคดีได้ ต้องมีการสอบสวนก่อน สำหรับเอกชนผู้เสียหายนั้น มีขั้นตอนในทางปฏิบัติตามกฎหมายให้เกิดสิทธิในสองกรณี คือ ร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตามกฎหมายหรือฟ้องคดีอาญาต่อศาลด้วยตนเอง ผู้เสียหายจะเลือกใช้สิทธิวิธีหนึ่งวิธีใดก็ได้

เมื่อความผิดอันยอมความได้ คือ บรรดาความผิดที่กฎหมายได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ส่วนบทบัญญัตินอกจากที่ระบุไว้ให้เป็นความผิดอันยอมความได้เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งจะมีผลตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ

ฉะนั้น ความผิดอันยอมความได้ คือ บรรดาความผิดทั้งหลายที่ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด พนักงานเจ้าหน้าที่จึงจะมีอำนาจสอบสวนฟ้องร้องผู้กระทำผิด

ในกรณีเป็นความผิดอันยอมความได้ หากผู้เสียหายจะใช้สิทธิประการแรก ต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายใน 3 เดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำผิด มิฉะนั้นขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 หากใช้สิทธิประการที่สอง ถ้าได้ร้องทุกข์ไว้แล้ว จะฟ้องต่อศาลเมื่อใดก็ได้ภายในอายุความทางอาญา

ผู้เสียหายในความผิดอันยอมความได้ จะต้องทำการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามมาตรา 121 วรรคสอง “แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” จึงกล่าวได้ว่า ห้ามพนักงานสอบสวนทำการสอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายจะร้องทุกข์เสียก่อนในกรณีเป็นความผิดอันยอมความกันได้หรือผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาต่อศาลด้วยตนเองก็ได้ ถ้าได้ร้องทุกข์ไว้แล้ว จะฟ้องต่อศาลเมื่อใดก็ได้ภายในอายุความทางอาญา

ส่วนความผิดอาญาแผ่นดินนั้น ผู้เสียหายจะร้องทุกข์หรือฟ้องคดีเองเมื่อใดก็ได้ภายในอายุความทางอาญา

3.4.2 การสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28⁵² ได้กำหนดให้บุคคลผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา คือ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย ซึ่งในส่วนของพนักงานอัยการ มีสาระสำคัญดังนี้

พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ซึ่งจะเป็นพนักงานอัยการจะเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาในนามของแผ่นดิน พนักงานอัยการจึงเป็นผู้ยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลในฐานะพนักงานอัยการ โจทก์

สำหรับในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเรานั้น นอกจากจะไม่มีบทบัญญัติบังคับให้พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีทุกเรื่องแล้ว กฎหมายยังอนุญาตให้พนักงานอัยการถอนฟ้องได้ด้วย ดังจะให้เห็นจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 ซึ่งแสดงว่าหลักดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทยคือหลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ⁵³ ซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากฎหมายให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสังคดีโดยอิสระ แม้ว่าการสอบสวนปรากฏว่าผู้ต้องหากระทำผิด แต่เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรฟ้อง เช่น ด้วยเหตุผลทางหลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา เหตุผลเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ฯลฯ พนักงานอัยการก็อาจมีคำสั่งไม่ฟ้องได้ และกฎหมายยังอนุญาตให้พนักงานอัยการถอนฟ้องได้

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจของพนักงานอัยการในประเทศไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143⁵⁴ ได้เปิดโอกาสให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสังคดีอาญาได้อย่างเหมาะสมและไม่มีการห้ามการใช้ดุลพินิจของอัยการ กล่าวคือแม้ว่าผู้ต้องหาจะได้กระทำการอันเป็นความผิดต่อกฎหมาย ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้องก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ แม้ในกรณีที่มีพยานหลักฐานเพียงพอฟ้อง ทั้งนี้เพราะกฎหมายยอมให้การพิจารณาดำเนินคดีขึ้นสู่ศาลหรือไม่ขึ้นเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้แทนของรัฐทำหน้าที่ดังกล่าว

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28.

⁵³ คณิต ณ นคร จ (2525, กันยายน). “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” วารสารอัยการ, หน้า 43.

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 “เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งฟ้อง...”

หลักการใช้ดุลพินิจในการสังคดีของอัยการนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติวิธีการสังคดีของอัยการไว้ว่าจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์อย่างใดบ้าง เช่น กรณีสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง มาตรา 143 บัญญัติไว้เพียงให้เป็นดุลพินิจกว้างๆ โดยมีความแตกต่างจากดุลพินิจในการพิพากษาของศาลนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 ได้บัญญัติไว้ว่า กรณีใดบ้างที่ศาลจะพิพากษายกฟ้องโจทก์หรือลงโทษจำเลยตามคำฟ้อง⁵⁵

การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการกฎหมายจึงเปิดกว้างกว่าการใช้ดุลพินิจในการพิพากษาของศาล แต่ผลทางกฎหมายต่างกัน กล่าวคือ การที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ไม่ได้หมายความว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดหรือเป็นคนบริสุทธิ์ แต่เป็นเรื่องที่พนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนเพียงพอที่จะนำสืบพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาในศาลเพื่อให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาหรือไม่ ดังนั้น ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหา ก็มิได้หมายความว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์โดยสิ้นเชิง เพียงแต่ขณะนั้นพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของเขาเท่านั้น และด้วยเหตุผลทางด้านความเป็นธรรม และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาจึงมีคำสั่งไม่ฟ้องและปล่อยตัวไป หากในภายหลังพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้หาหานั้นได้ ก็อาจมีการจับกุมสอบสวนบุคคลนั้นได้อีกภายในอายุความ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147⁵⁶ ในทำนองเดียวกัน กรณีที่พนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาล ก็มิได้หมายความว่าเขาเป็นผู้กระทำผิด เพราะมีหลักกฎหมายทั่วไปว่าให้สันนิษฐานผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเขาเป็นผู้กระทำผิด⁵⁷

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 “ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำผิดก็ดี การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดก็ดี คดีขาดอายุความแล้วก็ดี มีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกจับโทษก็ดี ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป แต่ศาลจะสั่งขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้

เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำผิดและไม่มีการยกเว้นโทษตามกฎหมายให้ศาลลงโทษแก่จำเลยตามความผิด แต่เมื่อเห็นสมควรศาลจะปล่อยจำเลยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้”

⁵⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 “เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้หาหานั้นได้”

⁵⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 33 “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในการพิจารณาสำนวนการสอบสวน ที่จัดทำโดยตำรวจ และจะมีความเห็นว่าสมควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น พนักงานอัยการจะมีข้อพิจารณา 3 ประการ คือ

ประการแรก พิจารณาว่าการกระทำตามข้อเท็จจริงในคดีนั้นเป็นความผิดอาญาหรือไม่

ประการที่สอง พยานหลักฐานในคดีนั้นเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือไม่

ประการที่สาม การฟ้องคดีนั้นจะสอดคล้องกับประโยชน์สาธารณะหรือไม่ การวินิจฉัยทั้ง 3 ประการดังกล่าว พนักงานอัยการจำเป็นต้องใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัย ซึ่งอาจเป็นการวินิจฉัยโดยอาศัยความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในทางวิชาชีพตามข้อพิจารณาสองข้อแรก หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยแท้ตามข้อสุดท้าย

อนึ่ง เมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลแล้ว หากปรากฏข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายต่อมาว่า เขามีได้เป็นผู้กระทำผิด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 ก็ให้อำนาจพนักงานอัยการถอนฟ้องจากศาลได้เสมอ⁵⁸

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด คงเป็นที่สรุปได้ว่า การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้มีบทบัญญัติบังคับให้พนักงานอัยการจะต้องฟ้องผู้กระทำความผิดเมื่อมีพยานหลักฐานว่า ได้กระทำความผิดทุกกรณี แต่กลับเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาได้อย่างเหมาะสม และไม่มีบทบัญญัติใดห้ามการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 “คำร้องขอถอนฟ้องคดีอาญาจะยื่นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือมิอนุญาตให้ถอนก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรประการใด ถ้าคำร้องนั้นได้ยื่นในภายหลังเมื่อจำเลยให้การแก้คดีแล้ว ให้ถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ แล้วให้ศาลจดคำแถลงของจำเลยไว้ ในกรณีที่จำเลยคัดค้านการถอนฟ้อง ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย

คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้าน ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย”

3.4.2.1 ขั้นตอนการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการ

การสังคดีของพนักงานอัยการ จึงหมายถึง การพิจารณาสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนส่งมา รวมทั้งการพิจารณาผลการดำเนินคดีในศาลทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แล้วออกคำสั่ง ซึ่งมีผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อกดี เช่น สั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง สั่งอุทธรณ์ สั่งไม่อุทธรณ์ เป็นต้น จึงอาจจำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

- 1) การสั่งงดการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140
- 2) การสั่งให้ความเห็นชอบในคดีที่พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142
- 3) การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ซึ่งรวมทั้งการสั่งอุทธรณ์ ฎีกา ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนอุทธรณ์ และถอนฎีกา

3.4.2.2 การสั่งงดการสอบสวนของพนักงานอัยการ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 พนักงานสอบสวนต้องจัดการดังนี้

“มาตรา 140 เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- 1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด และความผิดนั้นมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวน และบันทึกเหตุที่ตนนั้นไว้ แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมสำนวนไปยังพนักงานอัยการ
- 2) ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าสามปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ พร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน
- 3) ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไป ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น”

การสั่งงดการสอบสวนนั้นเกิดขึ้นได้ ในการดำเนินคดีชั้นสอบสวนและฟ้องคดีในกรณีที่ความผิดอาญาเกิดขึ้นและไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด ซึ่งในการที่พนักงานอัยการจะสั่งงดการสอบสวนนี้ กฎหมายให้เป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการที่จะพิจารณา ในกรณีที่พนักงานอัยการจะใช้ดุลพินิจสั่งงดการสอบสวนนั้น ระเบียบกรมอัยการได้วางแนวทางในการปฏิบัติไว้ว่า ให้กระทำ

ต่อเมื่อเห็นว่าพนักงานสอบสวนได้สืบสวนอย่างเต็มที่โดยละเอียดรอบคอบแล้ว แต่ยังไม่สามารถรู้ตัวผู้กระทำผิดได้เท่านั้น⁵⁹

3.4.2.3 การสั่งฟ้องคดีและการสั่งไม่ฟ้องคดี

การที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีใดนั้นจะต้องกระทำอย่างระมัดระวัง โดยพิจารณาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายโดยละเอียด และเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการสั่งฟ้องและสั่งไม่ฟ้องคดี ดังนี้คือ การสั่งฟ้องคดีเป็นการสั่งชี้ขาดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาและไม่มีเหตุที่ผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องรับโทษ กับทั้งไม่มีเหตุที่ไม่ควรฟ้องผู้ต้องหานั้น และเมื่อพนักงานอัยการได้สั่งฟ้องแล้ว พนักงานอัยการก็จะฟ้องหรือดำเนินการเพื่อให้ได้ตัวมาฟ้องต่อไป⁶⁰

การสั่งไม่ฟ้องเป็นการสั่งชี้ขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 1) ชี้ขาดว่าการกระทำของผู้ต้องหาไม่มีความผิดอาญา
- 2) ชี้ขาดว่าฟ้องไม่ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามที่กล่าวหา
- 3) ชี้ขาดว่าฟ้องได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา แต่มีเหตุตามกฎหมายที่ผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องรับโทษ
- 4) ชี้ขาดว่าฟ้องได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด และไม่มีเหตุตามกฎหมายที่ผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องรับโทษ แต่มีเหตุที่ไม่ควรฟ้องผู้ต้องหานั้น

ขั้นตอนการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิดไม่ว่าจะเป็นคดีที่เรียกหรือจับตัวได้หรือไม่ก็ตาม พนักงานสอบสวนต้องมีความเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา⁶¹ ความเห็นของพนักงานสอบสวนไม่ผูกมัดความเห็นของพนักงานอัยการ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า กรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง แต่เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรสั่งฟ้อง พนักงานอัยการก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ หรือพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง แต่เมื่อพนักงานอัยการมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง พนักงานอัยการก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้เสมอ อำนาจในการสั่งฟ้องคดีเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ

⁵⁹ ระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528, ข้อ 31.

⁶⁰ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม, หน้า 27.

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140-142.

การทำงานของพนักงานอัยการมีหลักที่ต้องกระทำด้วยความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย พนักงานอัยการจึงมีสิทธิที่จะรวบรวมพยานหลักฐานให้ครบถ้วนเสียก่อนที่จะพิจารณาวินิจฉัยสั่งคดี

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ได้เคยตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ในการสั่งคดีนั้น ขั้นตอนในการพิจารณาของพนักงานอัยการชอบที่จะเป็นไปตามลำดับ⁶² ดังนี้

1) พิจารณาเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีหรือเงื่อนไขระดับคดี ซึ่งพนักงานอัยการต้องกระทำก่อนที่จะพิจารณาในเนื้อหาของคดีในขั้นต่อไป ถ้ามีเงื่อนไขระดับคดี พนักงานอัยการก็ต้องสั่งระดับคดีเพราะเหตุนี้ๆ

2) เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีนั้นไม่มีเงื่อนไขระดับคดี พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาต่อไปว่า การกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ ถ้าเห็นว่าการกระทำที่กล่าวหาไม่เป็นความผิด พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

3) ถ้าการกระทำผิดที่ผู้กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมาย พนักงานอัยการก็ต้องวินิจฉัยต่อไปว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ ถ้าผู้ต้องหามิได้เป็นผู้กระทำผิด พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

4) ถ้าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมาย และเห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด พนักงานอัยการก็ต้องวินิจฉัยต่อไปว่า พยานหลักฐานเพียงพอแก่การพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้าไม่เพียงพอพนักงานอัยการก็ชอบที่จะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

5) แม้การกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมาย ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด และมีพยานหลักฐานเพียงพอ พนักงานอัยการก็ชอบที่จะพิจารณาต่อไปเป็นลำดับสุดท้ายอีกว่า มีเหตุสมควรที่จะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้ามีเหตุอันสมควรไม่ฟ้องผู้ต้องหา พนักงานอัยการก็ชอบที่จะสั่งไม่ฟ้องผู้หา

การใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีจึงเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพิจารณาในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ และโดยที่หลักดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทยถือหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ ฉะนั้นในการสั่งคดีพนักงานอัยการจะต้องพิจารณาในเรื่องดุลพินิจนี้ด้วยเสมอ

⁶² คณิต ฒ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 411.

ผลของคำสั่งไม่ฟ้องของอัยการประจำศาลจะเด็ดขาดเมื่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณี ไม่แย้งคำสั่งนั้น แต่คำสั่งไม่ฟ้องของอัยการสูงสุดเด็ดขาดทันทีไม่ว่าจะเป็นกรณีตัวเองหรือกรณีสั่งชี้ขาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145

เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา เป็นงานที่สำคัญมากอันหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศและสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้อง จึงต้องกระทำโดยรอบคอบระมัดระวังในฐานะทนายแผ่นดิน⁶³ ซึ่งแตกต่างจากทนายความโดยทั่วไป

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีภายในกำหนดอายุความฟ้องร้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 146 วรรคสอง⁶⁴ ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2547⁶⁵ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ซึ่งถูกยกเลิกแล้ว) มาตรา 241 วรรคท้าย⁶⁶ นอกจากนี้คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการนั้น ก็ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายในการฟ้องคดีด้วยตนเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 34 ด้วย

3.4.3 หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในกฎหมายไทย

หลักสำคัญในการดำเนินคดีอาญา อันได้แก่ หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ หรือ *“ne bis in idem”* ที่หมายความว่า บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำเดียวกันเป็นหลักสากลที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่จะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นหลัก โดยที่ขณะเดียวกันการดำเนินคดีอาญาจะต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมด้วย

⁶³ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498, มาตรา 6.

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 146 วรรคสอง.

⁶⁵ โดยมาตรา 43 แห่ง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547.

⁶⁶ มาตรา 241 วรรคท้าย บัญญัติว่า “ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสีย ย่อมมีสิทธิขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ในส่วนของกฎหมายไทยก็ได้มีการยึดถือหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำเช่นเดียวกับต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากการบัญญัติกฎหมายที่แฝงหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำไว้หลายเรื่องด้วยกัน ทั้งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) เรื่องฟ้องซ้ำหรือเรื่องการชี้ขาดกรณีไม่แน่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามมาตรา 21 หรือ เรื่องการรวมพิจารณาคดีตามมาตรา 33 หรือเรื่องการห้ามการสอบสวนเมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีตามมาตรา 147 ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 10 และมาตรา 11 เรื่องการคำนึงถึงคำพิพากษาศาลต่างประเทศ และในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ก็ได้แฝงไว้ซึ่งหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำด้วย

3.4.3.1 ฟ้องซ้ำในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)

หลัก *ne bis in idem* นี้ ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)⁶⁷ อันเป็นเหตุที่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง เหตุนี้เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ฟ้องซ้ำในคดีอาญา” ซึ่งแยกหลักเกณฑ์ได้ 3 ประการ ดังนี้

- 1) จำเลยในคดีแรกและในคดีหลังต้องเป็นคนๆ เดียวกัน
- 2) ความผิดในคดีหลังอาศัยการกระทำกรรมเดียวกับคดีแรก
- 3) ศาลในคดีแรกมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องไว้แล้ว

มีข้อพิจารณาว่า กฎหมายพิจารณาเฉพาะจำเลยคนเดียวเท่านั้น โจทก์จะเป็นคนละคนหรือไม่สำคัญ และความผิดในคดีแรกและคดีหลังต้องเป็นกรรมเดียวกัน⁶⁸

จะเห็นได้ว่า หลัก *ne bis in idem* นี้ เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา สภาพการเป็นคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาเป็นเงื่อนไขระงับคดีที่เดียว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กฎหมายจึงให้ความสำคัญกับการดำเนินคดีของพนักงานอัยการเป็นหลัก แม้ผู้เสียหายจะได้ยื่นฟ้องไว้แล้ว พนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้องในเรื่องเดียวกันนั้นได้⁶⁹

⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4).

⁶⁸ ณรงค์ ใจหาญ. เล่มเดิม. หน้า 138.

⁶⁹ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 503.

หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่า บุคคลจะไม่ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน หรือ *ne bis in idem* นั้น ได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ สำหรับในการฟ้องคดีในกรณีที่มีผู้เสียหายหลายคน เมื่อผู้เสียหายคนหนึ่งยื่นฟ้องและศาลสั่งประทับฟ้องแล้ว ผู้เสียหายอื่นจะยื่นฟ้องจำเลยนั้นอีกไม่ได้ แต่ชอบที่จะร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในทางวิชาการ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร มีความเห็นว่าการดำเนินคดีซ้ำกับคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดนั้นเป็นคนละเรื่องกัน มีความเชื่อมโยงกันอยู่ แต่ไม่ใช่เรื่องเดียวกัน หลักการดำเนินคดีซ้ำไม่ได้ หรือ *ne bis in idem* นี้ คือ ห้ามดำเนินคดีไปและห้ามพิพากษาใหม่ด้วย ส่วนเรื่องการฟ้องซ้ำนั้นเป็นไปตามมาตรา 39 (4) กล่าวคือ มีความแตกต่างกันตรงที่การมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องไว้แล้วนั่นเอง

3.4.3.2 การชี้ขาดกรณีไม่แน่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21

ในคดีอาญาเรื่องเดียวกันนั้นอาจเกิดหลายท้องที่ได้ และในแต่ละท้องที่ต่างมีพนักงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา เจ้าพนักงานในแต่ละท้องที่จึงอาจใช้อำนาจของตนโดยไม่รู้ หรือเกิดการแย่งกันทำหน้าที่ขึ้นได้ หากเป็นเช่นนั้น สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะยิ่งได้รับผลกระทบกระเทือนซ้ำแล้วซ้ำเล่า ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกกระทำเป็นอย่างมาก

เพื่อขจัดปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 จึงถูกบัญญัติขึ้น เพื่อควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานไว้เป็นการทั่วไป⁷⁰

“มาตรา 21 ในกรณีที่ไม่แน่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดในจังหวัดเดียวกันควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นเป็นผู้ชี้ขาด แต่ในกรุงเทพมหานคร ให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติขึ้นไปเป็นผู้ชี้ขาด

ในกรณีที่ไม่แน่ใจว่า พนักงานสอบสวนคนใดในระหว่างหลายจังหวัดควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ให้อัยการสูงสุดหรือผู้ทำการแทนเป็นผู้ชี้ขาด”

เนื้อหาที่แท้จริงของมาตรานี้ ก็คือ หลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (*ne bis in idem*) นั่นเอง การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการป้องกัน มิให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานสอบสวนจึงต้องมีหน้าที่ต้องร่วมมือกันในการสอบสวนคดีการที่พนักงานสอบสวนหลายหน่วยงานต่างคนต่างทำหน้าที่ดำเนินการสอบสวนในเรื่องเดียวกัน

⁷⁰ คณิต ฒ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 259.

ยอมเป็นการทำให้ผู้ต้องหาเดือดร้อนในเรื่องเดียวกันหลายครั้ง เป็นการฝ่าฝืนต่อหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำอันเป็นหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 21

แต่เนื่องจากการตีความกฎหมายมาตรานี้ว่า ต้องเป็นกรณีการโต้แย้งกันระหว่างเจ้าพนักงานต่างท้องที่กันเท่านั้น จึงทำให้การควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานขาดประสิทธิภาพ เพราะแท้ที่จริงแล้ว อำนาจสอบสวนนั้นเป็นอำนาจเดียวแบ่งแยกมิได้ การแบ่งแยกความรับผิดชอบออกเป็นท้องที่ต่างๆ ตามสถานีตำรวจมีขึ้นเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานเท่านั้น กล่าวคือ เป็นการแบ่งแยกเพื่อป้องกันการปฏิเสธการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน อันจะเป็นผลให้การรักษาความสงบเรียบร้อยกระทบกระเทือน และเป็นการกระทำเพื่อป้องกันการปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนของพนักงานสอบสวนอันจะก่อผลเป็นการคุกคามสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

3.4.3.3 การรวมการพิจารณาเป็นคดีเดียวกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 33

การพิจารณาว่าการดำเนินคดีอาญาซ้ำหรือไม่นั้น โดยปกติต้องพิจารณาจากผู้ที่ถูกฟ้องเป็นหลักสำคัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย คดีอาญาเรื่องเดียวกัน พนักงานอัยการและผู้เสียหายอาจยื่นฟ้องในศาลเดียวกันหรือต่างศาลก็ได้⁷¹

สำหรับการฟ้องคดีในกรณีที่คดีนั้นมิใช่ผู้เสียหายหลายคน เมื่อผู้เสียหายคนหนึ่งยื่นฟ้องและศาลสั่งประทับฟ้องแล้ว ผู้เสียหายอื่นจะยื่นฟ้องจำเลยนั้นอีกไม่ได้ แต่ขอที่จะร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้ตามมาตรา 30 และ 31 อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ⁷² แม้ผู้เสียหายจะได้ยื่นฟ้องไว้แล้ว พนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้องในเรื่องเดียวกันนั้นได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28⁷³

อย่างไรก็ดี เพื่อเป็นการประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี อีกทั้งเพื่อป้องกันปัญหาอันเกิดจากการที่ศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในคดีของพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายในสำนวนแรก จะไปตัดอำนาจฟ้องคดีที่ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการเป็นโจทก์ในสำนวนหลังตามมาตรา 39 (4) กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ศาลโดยพลการ หรือโจทก์ร้องขอให้ศาลสั่งรวมการพิจารณาเป็นคดีเดียวกันได้ตามมาตรา 33⁷⁴

⁷¹ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 187.

⁷² คู่มือข้อที่ 3.1.4 ระบบและแนวคิดในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย หน้า 32.

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28.

⁷⁴ ชานิส เกสวพิทักษ์. (2547). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา 2-157) (เล่ม 1) (พิมพ์ครั้งที่ 3). หน้า 324.

“มาตรา 33 คดีอาญาเรื่องเดียวกันซึ่งทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างได้ยื่นฟ้องในศาลชั้นต้นศาลเดียวกันหรือต่างศาลกัน ศาลนั้นๆ มีอำนาจสั่งให้รวมการพิจารณาเป็นคดีเดียวกัน เมื่อศาลเห็นชอบโดยพลการ หรือโดยโจทก์ยื่นคำร้องในระยะใดก่อนมีคำพิพากษา แต่ทว่าจะมีคำสั่งเช่นนั้นไม่ได้ นอกจากจะได้รับความยินยอมของศาลอื่นนั้นก่อน”

ในทางวิชาการ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร มีความเห็นว่า บทบัญญัติมาตรานี้หากตีความตามถ้อยคำตามตัวอักษรย่อมขัดต่อหลัก *ne bis in idem* แต่โดยที่หลักดังกล่าวนี้เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพที่สำคัญ เป็นการป้องกันมิให้บุคคลได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน ฉะนั้นในการตีความบทบัญญัติมาตรา 33 นี้ จึงต้องตีความให้สอดคล้องกับระบบและหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี กล่าวคือ ต้องตีความว่า เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องเข้ามาด้วยแล้วจะต้องมีการรวมพิจารณาคดีนั้นเป็นคดีเดียวกันเสมอ การสั่งรวมพิจารณาเป็นคดีเดียวกันตามมาตรา 33 นี้ จึงไม่ใช่เป็นเรื่องดุลพินิจของศาลตามความเห็นของศาลฎีกา⁷⁵ แม้ว่าถ้อยคำในตัวบทจะทำให้เห็นเป็นเช่นนั้นก็ตาม

ในกรณีที่เรื่องเดียวกันนั้นพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องเข้ามาก่อน และโดยเนื้อหาของหลัก *ne bis in idem* ประกอบเนื้อหาเกี่ยวกับสถานะอันเป็นรองในคดีของผู้เสียหายตามนัยแห่งมาตรา 32 ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร มีความเห็นว่า ผู้เสียหายจะยื่นฟ้องเข้ามาเป็นอีกคดีไม่ได้ สิ่งที่ผู้เสียหายจะทำได้ คือ การยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการเท่านั้น⁷⁶

3.4.3.4 การห้ามสอบสวนเมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147

ในขั้นตอนการสอบสวนนั้น ก็ได้มีการยอมรับหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำเช่นเดียวกัน โดยที่ได้บัญญัติไว้ในเรื่องการห้ามสอบสวน เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องตามมาตรา 147

“มาตรา 147 เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้”

⁷⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 149/2483.

⁷⁶ คณิต ฒ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 503.

คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี คือ คำสั่งไม่ฟ้องของอัยการสูงสุดและคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการอื่นที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ สำหรับกรุงเทพมหานคร หรือผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับจังหวัดอื่นแล้วแต่กรณีเห็นชอบด้วยแล้ว⁷⁷

เนื่องจากการห้ามฟ้องซ้ำนั้น มีขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่ได้กระทำความผิดอาญาว่าเขาไม่ควรได้รับความเดือดร้อนสองครั้งในความผิดที่ได้กระทำเพียงครั้งเดียว ดังนั้นด้วยความมุ่งหมายเดียวกันนี้ จึงนำหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาเข้ามาใช้บังคับในชั้นสอบสวนและฟ้องคดีด้วยเช่นเดียวกัน เพราะในชั้นสอบสวนนั้น ผู้ต้องหาเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐ และผลกระทบนี้ย่อมนำมาซึ่งความเดือดร้อนแก่ผู้ต้องหา ฉะนั้น ผู้ต้องหาจึงไม่ควรได้รับความเดือดร้อนเกินไปกว่าความจำเป็น ฉะนั้นคดีอาญาที่จะได้รับการดำเนินการจะต้องเป็นคดีใหม่เท่านั้น โดยเหตุนี้การดำเนินคดีอาญาซ้ำจึงเป็นเรื่องต้องห้ามเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 147

ตามเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 เป็นบทบัญญัติเพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้ต้องหามิให้ถูกเจ้าพนักงานสอบสวนซ้ำแล้วซ้ำเล่าไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อจะคุ้มครองเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวนมิให้ถูกดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำในความผิดเดียวกันตามหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (*ne bis in idem*) จึงอาจกล่าวได้ว่า คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีมีลักษณะกึ่งคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีใดแล้ว การดำเนินการสอบสวนบุคคลนั้นจะกระทำอีกไม่ได้ เว้นแต่จะมีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาคนนั้นได้

การห้ามสอบสวนใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 นี้ จึงมีความหมายเช่นเดียวกับการห้ามฟ้องคดีนั้นอีก เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)⁷⁸

แต่ในด้านผู้เสียหายนั้นกลับมีอำนาจอิสระเต็มที่ที่จะดำเนินคดีนั้นๆ ด้วยตนเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 34⁷⁹ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีความผิดต่อแผ่นดินหรือความผิดต่อส่วนตัว โดยไม่ต้องคำนึงว่าคดีดังกล่าวจะมีการดำเนินคดีโดยเจ้าพนักงานของรัฐแล้วหรือไม่ หรือแม้จะได้มีการร้องทุกข์แก่พนักงานของรัฐให้ดำเนินคดี

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145.

⁷⁸ คณิน วงศ์ใหญ่. เล่มเดิม. หน้า 27.

⁷⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 34 บัญญัติว่า “คำสั่งไม่ฟ้องคดี ทัศนคติผู้เสียหายฟ้องคดีโดยตนเองไม่”.

แล้วก็ตาม ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิที่จะดำเนินคดีฟ้องร้องผู้กระทำความผิดควบคู่ไปกับการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานของรัฐได้ด้วย

3.4.3.5 การดำเนินถึงคำพิพากษาศาลต่างประเทศตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 10 และมาตรา 11

เนื่องจากหลักที่ใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นมีอยู่หลายประการ จึงมีผลให้ความผิดกรรมเดียวกันได้กระทำลงนอกดินแดนของรัฐ อาจตกอยู่ในอำนาจศาลของรัฐหลายรัฐได้ ในขณะเดียวกันปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ถ้าศาลในรัฐหนึ่งได้พิจารณาคดีที่ผู้กระทำความผิดคนเดียวกันนั้นได้ถูกฟ้องในความผิดนั้นแล้ว ไม่ว่าจะเป็คำพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้องก็ตาม คำพิพากษานั้นจะมีผลนอกอาณาเขตหรือไม่เพียงใด

แต่เดิมถือกันว่า คำพิพากษาคดีอาญาย่อมมีผลเฉพาะในดินแดนแห่งรัฐที่มีคำพิพากษาเท่านั้น แต่ในปัจจุบันหลักนี้มีข้อยกเว้นเพื่อความเป็นธรรม ซึ่งเป็นไปตามหลักบุคคลจะไม่ได้ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน หรือ “*ne bis in idem*” โดยเป็นข้อยกเว้นที่ยอมให้คำพิพากษาของศาลนอกอาณาเขตอาจจะไม่พิจารณาพิพากษาคดีนั้นซ้ำอีก ถ้ามีคำพิพากษาศาลนอกอาณาเขตในความผิดนั้นแล้ว โดยที่คำพิพากษาของศาลนอกอาณาเขตที่จะมีผลในอาณาเขตอีกรัฐหนึ่งดังกล่าว จะต้องเป็นคำพิพากษาที่เด็ดขาด ไม่มีทางที่จะรื้อฟื้นขึ้นใหม่ โดยการอุทธรณ์หรือขอพิจารณาใหม่⁸⁰

ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า

“มาตรา 10 ผู้ใดกระทำการนอกราชอาณาจักรซึ่งเป็นความผิดตาม
มาตราต่างๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 7 (2) และ (3) มาตรา 8 และมาตรา 9 ห้ามมิให้ลงโทษผู้นั้น
ในราชอาณาจักรเพราะการกระทำนั้นอีก ถ้า

(1) ได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น
หรือ

(2) ศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษ และผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว
ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาได้รับโทษสำหรับการกระทำนั้นตามคำพิพากษา
ของศาลในต่างประเทศมาแล้ว แต่ยังไม่พ้นโทษ ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้
สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้ว

⁸⁰ จิตติ ดิงศักดิ์. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 9). หน้า 106.

มาตรา 11 ผู้ใดกระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายนี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ถ้าผู้นั้นได้รับโทษสำหรับการกระทำนั้นตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้วทั้งหมด หรือแต่บางส่วนศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้ว”

กรณีตามมาตรา 10 เป็นเรื่องของการกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร ซึ่งมีใช้กรณีตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 4 วรรคสอง มาตรา 5 หรือ มาตรา 6 แยกกรณีที่ศาลไทยจะลงโทษอีกไม่ได้ ได้แก่ กรณี

- 1) ความผิดที่กระทำนอกราชอาณาจักรนั้นเป็นความผิดตามมาตราต่างๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 7 (2) และ (3) มาตรา 8 และมาตรา 9 และ
- 2) ศาลในต่างประเทศมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษและผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว

กรณีตามมาตรา 11 เป็นเรื่องของการกระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือกระทำความผิดที่กฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร แยกพิจารณากรณีที่ศาลไทยจะลงโทษอีกไม่ได้ ซึ่งได้แก่ กรณี

- 1) ผู้กระทำความผิดถูกฟ้องร้องต่อศาลในต่างประเทศโดยรัฐบาลไทยร้องขอ และ
- 2) ศาลในต่างประเทศพิพากษาถึงที่สุดให้ปล่อยผู้กระทำความผิด หรือศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษและผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว⁸¹

ตามมาตรา 10 และมาตรา 11 ถ้าเป็นคำพิพากษาให้ยกฟ้อง คำพิพากษานั้นต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดตามหลักทั่วไป แต่ถ้าเป็นคำพิพากษาให้ลงโทษไม่มีข้อจำกัดเช่นนั้น

เหตุผลที่กฎหมายห้ามศาลไทยลงโทษอีกเพราะบุคคลนั้นถูกพิจารณาคดีในศาลต่างประเทศมาแล้วและมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษบุคคลนั้นและได้รับโทษมาจนกระทั่งผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว หากศาลไทยยังคงจะลงโทษบุคคลนั้นได้อีก ก็จะขัดต่อหลักบุคคลจะไม่ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน หรือ “*ne bis in idem*” อันจะทำให้ผู้นั้นได้รับความเดือดร้อน ไม่เป็นธรรมเพราะเขาได้รับโทษในการกระทำผิดดังกล่าวมาแล้ว กฎหมายจึงได้วางข้อจำกัดบางประการไว้เพื่อไม่ให้เกิดการลงโทษซ้ำซ้อนในความผิดอันเดียวกัน

⁸¹ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์ ค (2549). คำอธิบายหลักกฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 9). หน้า 68-69.

โดยเฉพาะหากรัฐบาลไทยเป็นผู้ร้องขอให้ศาลต่างประเทศลงโทษ ก็เท่ากับว่า รัฐบาลไทยยอมโอนอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีให้ศาลต่างประเทศแล้ว ด้วยเหตุนี้ หากศาลต่างประเทศพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษและผู้นั้นพ้นโทษแล้ว หรือแม้พิพากษาให้ปล่อยตัว ศาลไทยก็จะลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นอีกไม่ได้

นอกจากนี้อีกเหตุผลหนึ่งที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 10 และ มาตรา 11 ต้องบัญญัติหลักห้ามลงโทษซ้ำซ้อนไว้ ทั้งๆ ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติเรื่องห้ามฟ้องซ้ำไว้แล้วในมาตรา 39 (4) ก็เพราะหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่า “มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้อง” หมายถึง คำพิพากษาของศาลไทย เท่านั้น⁸²

3.4.3.6 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นใหม่

โดยหลักทั่วไปแล้วแล้ว เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว เท่ากับเป็นการแสดงหลักฐานอันถูกต้อง แน่นอนที่สุด และไม่อาจนำพยานหลักฐานอื่นใดภายนอกการพิจารณาคดี มาพิสูจน์ในศาลได้อีกต่อไป แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่า กระบวนการยุติธรรมนั้นไม่ได้ถูกต้อง สมบูรณ์แบบ จึงมีความผิดพลาดในสืบสวน สอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน การพิสูจน์พยาน และการทุจริต จนส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับโทษ ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กฎหมายจึงเปิดช่องให้จำเลยได้มีโอกาสนำพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใหม่มาพิสูจน์และแก้ไข ผลของคำพิพากษาซึ่งถึงที่สุดซึ่งได้พิจารณาโดยไม่ถูกต้องที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

ด้วยเหตุที่การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นวิธีการแก้ไขผลของคำพิพากษาในคดีที่ถึงที่สุดแล้ว จึงเป็นการกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาซึ่งมี วัตถุประสงค์ที่จะให้หลักความต่างๆ มีข้อยุติ โดยคู่ความที่เกี่ยวข้องในคดีจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อยุตินั้นเพื่อให้ เกิดความแน่นอน ทำให้กระบวนการยุติธรรมมีความศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือ ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นระเบียบในสังคม ทั้งนี้ถือว่าคำพิพากษาเป็นการแสดงหลักฐานที่มีความแน่นอนสูง และไม่มีสิ่งใดที่ได้จากหลักฐานภายนอกคดีจะมีน้ำหนักสูงกว่าอีกแล้ว ดังนั้น ในประเทศที่ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จึงกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการค่อนข้างจำกัด เพื่อไม่ให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาได้โดยง่าย เพราะจะเป็นการกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์

⁸² เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ค. แหล่งเดิม. หน้า 72.

แห่งคำพิพากษาการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้น จึงเป็นข้อยกเว้นของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา และแน่นอนของกฎหมาย⁸³

บุคคลตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 6 มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ยกคดีที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลต้องรับโทษอาญาขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่งปรากฏขึ้น ดังนี้คือ

1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตามข้อ 1 ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอม หรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ

3) มีหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดี ซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ไม่ได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาฯ นั้น ความในกฎหมายดังกล่าวมุ่งที่จะให้สิทธิแก่ผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ต้องรับโทษอาญาได้มีโอกาสร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ หากปรากฏว่าพยานหลักฐานในคดีอันถึงที่สุดนั้นเป็นพยานหลักฐานเท็จซึ่งไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือมีพยานหลักฐานใหม่ว่าผู้นั้นไม่ได้กระทำความผิดเฉพาะกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ พยานหลักฐานใหม่นี้จะต้องชัดเจนและสำคัญแก่คดีอีกด้วย

แต่ว่าการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น มิได้กระทบถึงหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (*ne bis in idem*) เพราะการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น เป็นกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อเป็นคุณแก่จำเลย ต่างเป็นกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยหรือผู้ต้องหา มิให้ได้รับความเดือดร้อนเกินสมควรเฉกเช่นเดียวกัน

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงเป็นการดำเนินการที่ให้ผลดีแก่จำเลย โดยให้โอกาสจำเลยได้นำพยานหลักฐานมาแสดงเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน โดยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นี้เป็นกระบวนการพิเศษที่นำมาพิจารณาแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งก่อให้เกิดความยุติธรรมต่อคู่ความในคดี แม้ทำให้ประชาชนเสื่อมความเชื่อถือและศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมที่ตัดสินไปแล้วก็ตาม

⁸³ คณิน วงศ์ใหญ่, เล่มเดิม, หน้า 95-96.

อย่างไรก็ตาม การให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นใหม่ได้อีก ก็อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายโจทก์หรือผู้เสียหาย ด้วยเหตุที่ว่าพยานโจทก์อาจจะไม่หลงเหลืออยู่แล้ว โดยเฉพาะประจักษ์พยานสำคัญในคดีอาจไม่อยู่หรือหาตัวไม่พบแล้ว ทำให้เกิดข้อขัดข้องแก่โจทก์ในการนำพยานเข้าสืบในคดีที่จำเลยรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ทั้งยังอาจเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยผู้ไม่สุจริต ซึ่งได้กระทำความผิดจริงค้นหาช่องทาง ทำให้พยานโจทก์กลับคำให้การ เพื่อให้หลุดพ้นจากผลของคำพิพากษาให้ลงโทษ ซึ่งหากจำเลยได้รับการปล่อยตัวก็จะมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคม ดังนั้น การกำหนดเงื่อนไขและวิธีการที่จะขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงต้องมีเงื่อนไขที่จำกัดและรัดกุมที่สุดเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายและคงไว้ซึ่งความยุติธรรม

เมื่อหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำได้แฝงอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายไทย เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคล ป้องกันมิให้เขาต้องได้รับความเดือดร้อนหลายครั้งจากการกระทำผิดเพียงครั้งเดียวแล้วก็ตาม แต่เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายและคงไว้ซึ่งอำนาจรัฐในการพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด กฎหมายจึงได้บัญญัติข้อยกเว้นหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำไว้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

3.4.4 ข้อยกเว้นหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในกฎหมายไทย

เมื่อหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำไปถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายไทยในหลายเรื่อง ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นประชาชนในคดีให้ได้รับความเป็นธรรมจากการดำเนินคดีแล้วก็ตาม แต่กฎหมายก็ได้บัญญัติข้อยกเว้นหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำไว้ด้วยเช่นเดียวกัน ในกรณีเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ตอนท้าย และในกรณีที่ศาลไทยอาจลงโทษโดยไม่ต้องคำนึงถึงคำพิพากษาศาลต่างประเทศตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 10 และมาตรา 11 เพื่อเกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และคงไว้ซึ่งอำนาจรัฐในการพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด ดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.4.4.1 กรณีเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ตอนท้าย

ในชั้นสอบสวนและฟ้องคดี ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการข้อยกเว้น เพื่อให้สามารถมีการดำเนินการสอบสวนคดีใหม่ได้ หากมีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีปรากฏขึ้น ซึ่งจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาคนนั้นได้ เพราะหากไม่มีข้อยกเว้นให้มีการสอบสวนใหม่ได้เสียแล้ว

จะทำให้ไม่สามารถดำเนินการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับว่าขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายอาญา ส่งผลโดยรวมแก่สังคมให้ได้รับความเดือดร้อนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของรัฐขึ้นได้

แม้กฎหมายจะได้วางหลักเรื่องการห้ามสอบสวนเมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ให้เป็นไปตามหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำก็ตาม แต่เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันว่า การสอบสวนนั้นอาจไม่สมบูรณ์พร้อม อาจทำให้ผู้กระทำผิดรอดพ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาและพ้นจากการถูกลงโทษได้ กฎหมายจึงมีข้อยกเว้นให้มีการสอบสวนได้ใหม่ในกรณีพยานหลักฐานใหม่ตามที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ตอนท้ายว่า “เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้”

“พยานหลักฐานใหม่” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ได้มีนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านให้ความหมายไว้ แต่ก็มิได้ชัดเจนเป็นไปในทางเดียวกัน แต่ก็พอที่จะวางขอบเขตได้ว่าน่าจะเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยมีอยู่มาก่อนในขณะนั้น ถ้าพยานหลักฐานนั้นมีอยู่มาก่อนแล้วในขณะนั้นแต่มิได้มีการนำมา ถือไม่ได้ว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ เว้นแต่จะได้อันใหม่พยานหลักฐานดังกล่าวในขณะนั้นก็อาจถือได้ว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่⁸⁴

ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำถือเป็นหลักกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา แต่การดำเนินการสอบสวนคดีใหม่ได้ หากมีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีปรากฏขึ้นตามมาตรา 147 ถือเป็นข้อยกเว้นหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นสอบสวนที่จะต้องตีความหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อคำนึงถึงการคุ้มครองผู้ต้องหาเป็นสำคัญ ด้วยเหตุที่ว่าข้อยกเว้นนี้เป็นไปในทางให้ผลร้ายแก่ผู้ต้องหานั่นเอง

3.4.4.2 กรณีที่ศาลไทยอาจลงโทษโดยไม่ต้องคำนึงถึงคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 10 และมาตรา 11

หากพิจารณาประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 10 วรรคสอง และมาตรา 11⁸⁵ อาจแบ่งพิจารณากรณีศาลไทยอาจลงโทษโดยไม่ต้องคำนึงถึงคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้ 2 กรณี ดังต่อไปนี้

⁸⁴ คณิน วงศ์ใหญ่, เล่มเดิม, หน้า 30.

⁸⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 10 และมาตรา 11.

- 1) กรณีที่ศาลไทยมีดุลพินิจในการลงโทษ และ
- 2) กรณีที่ศาลไทยต้องลงโทษโดยไม่มีดุลพินิจ

1) กรณีที่ศาลไทยมีดุลพินิจในการลงโทษ ได้แก่ กรณี

(1) ความผิดที่กระทำนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 10 นั้น เป็นความผิดตามมาตราต่างๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 7 (2) และ (3) มาตรา 8 และมาตรา 9 และศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษ และผู้นั้นได้รับโทษมาบ้างแล้วแต่ยังไม่พ้นโทษ

(2) กระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือกระทำความผิดที่กฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักรตามมาตรา 11 นั้น ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้วทั้งหมด โดยที่รัฐบาลไทยมิได้เป็นผู้ร้องขอให้ลงโทษ หรือ ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้วบางส่วน ไม่ว่ารัฐบาลไทยจะร้องขอให้ลงโทษหรือไม่ก็ตาม

ดุลพินิจในการลงโทษ หมายความว่า ศาลไทยจะลงโทษเต็มที่ตามอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้ หรือจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้ หรือไม่ลงโทษก็ได้ เมื่อได้คำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้ว

2) กรณีที่ศาลไทยต้องลงโทษโดยไม่มีดุลพินิจ

(1) ความผิดที่กระทำนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 10 นั้น เป็นความผิดตามมาตรา 7 (1) (1/1) และ (2 ทวิ) ทั้งนี้ไม่ต้องคำนึงว่าจะได้รับโทษมาแล้วจนครบถ้วนตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศหรือไม่ก็ตาม เนื่องจากความผิดที่ระบุตาม มาตรา 7 (1) (1/1) และ (2 ทวิ) นั้น เป็นไปตาม “หลักอำนาจลงโทษสากล” ไม่คำนึงถึงสัญชาติและไม่ต้องการร้องขอให้ลงโทษมิขึ้นเพื่อเป็นการร่วมมือกันระหว่างประเทศ ถือเป็นความผิดร้ายแรงมาก จึงมีเหตุผลพอเพียงที่จะยกเว้นหลักบุคคลจะไม่ได้ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน “*ne bis in idem*”

(2) ความผิดที่กระทำนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 10 นั้น เป็นความผิดตามมาตราต่างๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 7 (2) และ (3) มาตรา 8 และมาตรา 9 และ ศาลในต่างประเทศมีคำพิพากษาซึ่งยังไม่ถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือศาลในต่างประเทศมีคำพิพากษาให้ลงโทษ แต่ผู้นั้นยังมีได้รับโทษเลย เช่น หลบหนีเข้ามาในไทยขณะกำลังจะนำตัวไปรับโทษจำคุกตามคำพิพากษา

(3) กระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือกระทำความผิดที่กฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักรตามมาตรา 11 นั้น ศาลในต่างประเทศมีคำพิพากษาซึ่งยังไม่ถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือศาลในต่างประเทศมีคำพิพากษาให้ลงโทษ แต่ผู้นั้นยังมีได้รับโทษเลย หรือศาลในต่างประเทศมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น โดยที่รัฐบาลไทยไม่ได้ร้องขอ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า คำพิพากษาคืออาญาย่อมมีผลเฉพาะในดินแดนแห่งรัฐที่มีคำพิพากษาเท่านั้น แต่ก็มีข้อยกเว้นเพื่อความเป็นธรรมตามหลัก *ne bis in idem* โดยเป็นข้อยกเว้นที่ยอมให้คำพิพากษาของศาลนอกอาณาเขตอาจจะไม่พิจารณาพิพากษาคดีนั้นซ้ำอีก ถ้ามีคำพิพากษาศาลนอกอาณาเขตในความผิดนั้นแล้ว

แต่ว่า ในสองกรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 10 วรรคสอง และมาตรา 11 ศาลไทยอาจลงโทษโดยไม่ต้องคำนึงถึงคำพิพากษาศาลต่างประเทศได้ เพราะมีหลักทั่วไปที่ว่า ความผิดเกิดขึ้นที่ใด ศาลของประเทศนั้นย่อมมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาและลงโทษผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีมาตรา 11 นั้น เป็นเรื่องของกระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือกระทำความผิดที่กฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ด้วยเหตุนี้ ศาลไทยควรคงไว้ซึ่งอำนาจในการพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้อีก จึงกล่าวได้ว่า กรณีดังกล่าวข้างต้นเป็นข้อยกเว้นหลัก *ne bis in idem* ประการหนึ่ง

แม้ว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเรา การดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนในทางปฏิบัติจะแยกออกเป็นอิสระจากการดำเนินคดีของพนักงานอัยการก็ตาม แต่พนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจสั่งคดีไม่ว่ากรณีใดๆ⁸⁶ พนักงานสอบสวนทำได้เพียงแต่การทำความเห็นตามมาตรา 141 ถึงมาตรา 143 เท่านั้น ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการเริ่มต้นเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการสามารถดำเนินการสั่งตามที่เห็นควรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาซักถามเพื่อสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 143 ซึ่งได้ให้อำนาจพนักงานอัยการไว้ จึงเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติเปิดช่องให้พนักงานอัยการสามารถมาเกี่ยวข้องและควบคุมการสอบสวนได้ แสดงให้เห็นว่า อำนาจสอบสวนนั้นเป็นกระบวนการเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้ ดังจะกล่าวต่อไปดังนี้

3.4.5 อำนาจสอบสวนเป็นกระบวนการเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้

การดำเนินคดีอาญาเริ่มขึ้นเมื่อมีข้อสงสัยอันควรว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนหรือไม่ เมื่อสอบสวนแล้วหากมีความผิดต้องฟ้องร้องต่อไปหรือไม่ ปัญหานี้ในต่างประเทศเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการโดยตรง เพราะการสอบสวนฟ้องร้อง

⁸⁶ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 443.

ถือเป็นกระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ ความรับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้องจึงตกอยู่ในองค์กรเดียว คือ องค์กรอัยการซึ่งเป็นไปตามระบบกล่าวหาที่สมบูรณ์

แม้ในทางปฏิบัติจะแยกความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาก่อนชั้นศาลออกเป็นสองฝ่าย คือ พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนได้โดยอิสระ และพนักงานอัยการคงเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะฟ้องคดีอาญาหรือไม่เท่านั้น⁸⁷ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยก็ได้บัญญัติกฎหมายเรื่องอำนาจสอบสวนเป็นกระบวนการเดียวกันไว้แล้วอย่างสอดคล้อง ดังจะพิจารณาได้จากบทบัญญัติแห่งกฎหมายในประมวลวิธีพิจารณาความอาญา เรื่องการตั้งคดีของพนักงานอัยการเกี่ยวกับเนื้อหาคดี กรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดตามมาตรา 140 วรรคสาม และการตั้งคดีเกี่ยวกับเนื้อหาคดีกรณีปรากฏตัวผู้กระทำความผิดตามมาตรา 141 วรรคสาม และมาตรา 143 วรรคสอง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.4.5.1 การตั้งคดีของพนักงานอัยการเกี่ยวกับเนื้อหาคดี กรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดตาม มาตรา 140 วรรคสาม

มาตรา 140⁸⁸ วรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้แจ้ง หรือให้ทำการสอบสวนต่อไป ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น”

จากบทบัญญัติมาตรานี้ จะเห็นได้ว่า ในกรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการอาจสั่งได้อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ “ให้แจ้งการสอบสวน” หรือ “ให้ทำการสอบสวนต่อไป”

การที่พนักงานอัยการจะสั่งให้แจ้งการสอบสวนนั้น เป็นกรณีที่พนักงานอัยการได้พิจารณาสำนวนการสอบสวนนั้นแล้วว่า ไม่อาจสั่งให้ทำการสอบสวนต่อไปได้ หากพนักงานอัยการเห็นว่า คดียังชอบที่จะสอบสวนต่อไป พนักงานอัยการก็ต้องสั่งสอบสวนต่อไป ฉะนั้น การสั่งของพนักงานอัยการจึงต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป

บทบัญญัติมาตรา 140 วรรคสามนี้ จัดเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมการสอบสวนของพนักงานอัยการบทบัญญัติหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พนักงานอัยการสามารถเข้ามาควบคุมดูแลการสอบสวนได้⁸⁹ พนักงานอัยการมิได้ถูกกีดกันโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายออกจากอำนาจการสอบสวนอย่างใด แต่ในทางตรงกันข้าม กฎหมายกลับให้อำนาจพนักงานอัยการเป็นผู้สั่งให้แจ้ง

⁸⁷ คณิต ฒ นคร ก แห่งเดิม. หน้า 404.

⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140.

⁸⁹ คณิต ฒ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 446.

ทำการสอบสวน หรือสั่งให้มีการสอบสวนต่อไปในกรณีที่ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด อันแสดงถึงอำนาจของพนักงานอัยการที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนและอำนาจที่เหนือกว่าพนักงานสอบสวนด้วย อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ได้ให้ความเห็นในฐานะพนักงานอัยการว่า ดูเหมือนในทางปฏิบัติ พนักงานอัยการจะให้ความสำคัญกับบทบัญญัตินี้้น้อยมาก

3.4.5.2 การสั่งคดีเกี่ยวกับเนื้อหาคดีกรณีปรากฏตัวผู้กระทำความผิดตามมาตรา

141 วรรคสาม และมาตรา 143 วรรคสอง

มาตรา 141⁹⁰ วรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนต่อไป ก็ให้สั่งพนักงานสอบสวนปฏิบัติเช่นนั้น”

มาตรา 143⁹¹ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

(ก) สั่งตามที่เห็นควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามต่อไป”

สำหรับบทบัญญัติ มาตรา 141 วรรคสาม ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรให้สอบสวนต่อไป พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการสอบสวนต่อไปนั้น เพราะผู้ต้องหายังไม่ทราบข้อหาและยังไม่มีโอกาสแก้ตัว ฉะนั้น เมื่อจับตัวผู้ต้องหาได้ หรือได้ตัวผู้ต้องหา จะต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนตามหลักการสอบสวนผู้ต้องหา กล่าวคือ ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบและให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะให้การแก้ไข้อคดี เพราะการสอบสวนผู้ต้องหานั้นจำเป็นในกรณีที่จะตั้งฟ้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 120 ที่บัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน

ส่วนพนักงานอัยการก็ต้องทบทวนความเห็นใหม่ และในการนี้ พนักงานอัยการย่อมมีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานมาให้เพื่อซักถามได้⁹² ในกรณีที่พยานหลักฐานที่ได้มายังไม่แน่ชัดตามมาตรา 143 วรรคสอง (ก)

⁹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141.

⁹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143.

⁹² คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 449.

บทบัญญัติที่กล่าวมาทั้งสองนี้ แสดงให้เห็นถึงอำนาจของพนักงานอัยการ ในการเข้ามีส่วนร่วมและเข้าควบคุมการสอบสวนอีกทางหนึ่งซึ่งกฎหมายให้อำนาจไว้ อันแสดงให้เห็นว่า อำนาจสอบสวนนั้นเป็นกระบวนการเดียวกัน พนักงานสอบสวนไม่อาจปฏิบัติเป็นอื่นไปจากที่พนักงานอัยการมีคำสั่งตามกฎหมาย และอำนาจที่เหนือกว่าของพนักงานอัยการในการเข้าควบคุมการสอบสวนนั้น ก็แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงลักษณะของระบบการดำเนินคดีแบบกล่าวหาที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

บทที่ 4

ปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงาน

ขั้นตอนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานนั้นเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานนั้น ถือเป็น การกระทำที่กระทบ บั่นทอนสิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาผู้เป็นประชาชนในคดี นั้น เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริงและผู้ถูกกล่าวหาได้รับความเป็นธรรม จากการดำเนินคดีของรัฐ ในการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานจึงต้องตระหนักถึงการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา จากการใช้อำนาจรัฐที่เกินสมควร หนึ่งในหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี ได้แก่ หลักห้าม ดำเนินคดีอาญาซ้ำ *ne bis in idem* ที่หมายความว่า บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้ง ในการกระทำครั้งเดียว หรือบุคคลจะต้องไม่ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำนั้นจึงเป็นการจำกัดอำนาจรัฐให้อยู่ในกรอบที่กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น หลักกฎหมายนี้จึงถูกนำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเป็นการประกัน สิทธิเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลจากการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในขั้นตอนการดำเนินคดี ยังคงเกิดปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำให้เห็นอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยการโฆษณาที่ผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานในหลายท้องที่ต่างกัน แล้วเจ้าพนักงาน ผู้รับแจ้งความเหล่านั้นต่างคนต่างดำเนินคดีของตนไป เกิดเป็นปัญหาการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำตามมา

นอกจากนี้ ในบทนี้ยังได้ศึกษาถึงประเด็นการใช้อำนาจสอบสวนซ้อนทับกันกรณี เจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นที่มีอำนาจสอบสวนระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษและพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมทั้งกรณีการฟ้องซ้ำโดยผู้เสียหายและ พนักงานอัยการในปัญหาที่เกิดจากการฟ้องคดีโดยผู้เสียหาย และปัญหาการเข้าร่วมเป็นโจทก์กรณี ที่มีผู้เสียหายหลายคนในความผิดอาญาแผ่นดิน ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

4.1 กรณีการดำเนินคดีอาญาซ้ำของพนักงานสอบสวนต่างพื้นที่

ในศึกษาปัญหาเรื่องการดำเนินคดีอาญาซ้ำในขั้นตอนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานนั้น กรณีที่เกิดขึ้นบ่อยและแสดงให้เห็นถึงปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำอย่างชัดเจน ได้แก่ ในการดำเนินคดีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา¹ ซึ่งมักเกิดปัญหาว่า ผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในหลายท้องที่ที่การโฆษณาไปถึง เพื่อกลับแกล้งผู้ถูกกล่าวหาให้ได้รับความเดือดร้อนในอันที่จะต้องเดินทางไปปรับทราบข้อหาและถูกสอบสวนซ้ำหลายครั้งจากการกระทำเพียงครั้งเดียว ซึ่งการกระทำเช่นนี้ขัดต่อหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ *ne bis in idem* จึงมีความจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเข้าใจและแก้ไขให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายอย่างแท้จริง

4.1.1 กรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328

ก่อนที่จะกล่าวถึงสภาพปัญหา การดำเนินคดีอาญาซ้ำในกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา มีความจำเป็นที่ต้องศึกษาถึงความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญา และศึกษาถึงขั้นตอน รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในความผิดฐานนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน

“มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏ ไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น...”

ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 นั้น แยกพิจารณาองค์ประกอบความผิดได้ดังนี้

1) ต้องมีการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทมาก่อนแล้ว หมายความว่า จะต้องมีการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา 326 หรือมาตรา 327 มาก่อนแล้ว ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาจึงไม่ใช่ข้อหาใหม่ แต่เป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น ซึ่งความผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา 326 นี้ แยกพิจารณาองค์ประกอบความผิดได้ดังนี้

¹ ดูข่าวในบทที่ 1 ข้อ 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ก) ผู้ใด ผู้กระทำความผิดตามมาตรา²นี้อาจเป็นใครก็ได้ โดยบุคคลนั้นจะต้องมีสภาพบุคคลตามกฎหมาย นิติบุคคลจึงอาจเป็นผู้กระทำความผิดในข้อหาหมิ่นประมาทได้ โดยอาศัยเจตนาของผู้แทนนิติบุคคลนั่นเอง

ข) ใ้ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม “การใ้ความ” หมายถึง การกล่าวหรือทำด้วยประการใดๆ ในลักษณะเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงในเรื่องของบุคคลอื่นต่อบุคคลที่สาม ส่วนข้อเท็จจริงที่ใ้ความนั้นจะเป็นความจริงหรือความเท็จไม่เป็นข้อสาระสำคัญ แม้เรื่องที่ใ้ความจะเป็นความจริง ผู้ใ้ความก็มีความผิดได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 330²

ค) โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง การพิจารณาจะต้องวินิจฉัยจากการกระทำของจำเลยว่ามีกรกล่าวไว้ มีความหมายอย่างไร หากมีความหมายไปในทางทำให้ผู้อื่นเสียหายแล้ว ก็ถือว่าอยู่ในประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลการกระทำว่า ผู้ถูกใ้ความนั้นจะเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังแล้วหรือไม่

2) ความผิดฐานหมิ่นประมาทนี้ได้กระทำโดย

ก) การโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ

ข) แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร

ค) การกระจายเสียง หรือกระจายภาพ

ง) กระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น

ในข้อนี้ “การโฆษณา” หมายถึง การกระทำให้เกิดขึ้น ปรากฏแก่บุคคลทั้งหลาย ไม่ว่าจะทำให้แพร่หลายด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษร แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร ก็ตาม

สาระสำคัญจึงอยู่ที่วิธีการหมิ่นประมาทที่ต้องมีลักษณะเป็นการโฆษณา ดังนี้ แม้มีการหมิ่นประมาทด้วยเอกสาร แต่หากไม่มีการโฆษณา ก็ไม่ผิดตามมาตรา 328 นี้

3) ผู้กระทำความผิดต้องมีเจตนา³

² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300.

³ ทนงศักดิ์ ดุลยกาญจน์. (2541). หมิ่นประมาทและดูหมิ่น. หน้า 69.

นอกจากนี้ มาตรา 329⁴ แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติเหตุยกเว้นความรับผิดชอบไว้ สำหรับกรณีที่การกระทำของบุคคลประกอบฐานความผิดหมิ่นประมาทแล้ว หากผู้กระทำนำสืบได้ว่า การกระทำของตนเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา นี้ ผู้นั้นก็ได้รับยกเว้นความผิด โดยมีหลักเกณฑ์ตามมาตรานี้มีอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ ผู้กระทำต้องแสดงความคิดเห็น หรือข้อความโดยสุจริต กล่าวคือ ผู้กระทำต้องแสดงความคิดเห็นหรือข้อความ ไปตามความเห็นของตน หรือตามพฤติการณ์ที่รับรู้มา โดยมีได้มีเจตนามุ่งใส่ความผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย และการแสดงความคิดเห็นหรือข้อความโดยสุจริตนั้นต้องเป็นไปเพื่อเงื่อนไขตามมาตรา 239 (1) ถึง (4) หากขาดเกณฑ์ประการใดประการหนึ่ง ผู้กระทำจะไม่ได้รับยกเว้นความผิด

เหตุยกเว้นความรับผิด ตามมาตรา 329 นี้ ครอบคลุมความผิดฐานหมิ่นประมาททุกมาตรา รวมทั้ง ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาด้วย

นอกจากเหตุยกเว้นความผิดแล้ว กฎหมายยังได้บัญญัติเหตุยกเว้นโทษไว้ เมื่อพยานหลักฐานโจทก์ฟังได้ว่า การกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท หากจำเลยต้องการได้รับยกเว้นโทษตามมาตรา นี้ จำเลยต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า เรื่องที่จำเลยหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง แต่การที่จำเลยจะนำสืบพิสูจน์ได้นั้น กฎหมายจำกัดการพิสูจน์ไว้ คือ ถ้าข้อความที่หาว่าหมิ่นประมาทนั้นเป็นเรื่องส่วนตัว และการพิสูจน์ความจริงนั้นไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ซึ่งเหตุยกเว้นโทษตามมาตรา 330 นี้ ครอบคลุมความผิดฐานหมิ่นประมาททุกมาตรา รวมทั้ง ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาด้วย

การดำเนินคดีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา

เนื่องจากในทางอาญา การพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบตกอยู่แก่โจทก์ ดังนั้น การพิสูจน์ว่า ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำผิด จะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

1) ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาเป็นความผิดอันยอมความได้

ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา เป็นความผิดอันยอมความได้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 333⁵ วรรคแรกว่า “ความผิดในหมวดนี้เป็นความผิดอันยอมความได้” ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความกันได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิด และรู้ตัวผู้กระทำผิด เป็นอันขาดอายุความ”

⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329.

⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 333.

ผู้เสียหายในความคิดอันยอมความได้จะต้องทำการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 121 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” จึงกล่าวได้ว่า ห้ามพนักงานสอบสวนทำการสอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายจะร้องทุกข์เสียก่อน ในกรณีเป็นความคิดอันยอมความกันได้ หรือผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องคดีอาญา ต่อศาลด้วยตนเองก็ได้ ถ้าได้ร้องทุกข์ไว้แล้ว ผู้เสียหายจะฟ้องต่อศาลเมื่อใดก็ได้ภายในอายุความทางอาญา

เมื่อความผิดฐานหมิ่นประมาทเป็นความคิดอันยอมความได้ในการดำเนินคดี กับผู้ถูกกล่าวหา ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายในระยะเวลาสามเดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องกระทำความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน หรือหากผู้เสียหายจะฟ้องคดีต่อศาลเอง ต้องยื่นฟ้องต่อศาลในกำหนดระยะเวลาสามเดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องกระทำความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้น ถือว่าคดีขาดอายุความ

2) ผู้มีอำนาจฟ้องในคดีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา

ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา⁶ ผู้มีอำนาจฟ้องคดี ได้แก่ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย การที่พนักงานอัยการจะฟ้องคดีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาได้ จะต้องมีการร้องทุกข์ของผู้เสียหายก่อน

ส่วนผู้เสียหายในคดีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา ได้แก่ ตัวผู้ถูกใส่ความ อันน่าจะเสียชื่อเสียง หรือถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลก็ได้

กรณีหมิ่นประมาทโดยการใส่ความผู้ตายที่ตายไปก่อนกล่าวใส่ความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 327⁶ นั้น ผู้เสียหายมิใช่ผู้ที่ตายไปก่อน หากแต่ผู้เสียหาย ได้แก่ บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ที่ ยังมีชีวิตอยู่และน่าจะเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง บุคคลดังกล่าวจึงเป็นผู้มีอำนาจร้องทุกข์ หรือฟ้องคดีในฐานะที่ตนเป็นผู้เสียหาย โดยที่เป็นบิดามารดา คู่สมรส หรือบุตร โดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ที่

นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 333 วรรคสอง บัญญัติให้ ผู้เสียหายรวมถึงกรณีหมิ่นประมาทคนเป็น แต่คนเป็นที่ถูกหมิ่นประมาทตายภายหลังการกระทำความผิด แต่ก่อนมีการร้องทุกข์ ซึ่งโดยตามธรรมดาแล้ว ถือว่าคนเป็นที่ถูกหมิ่นประมาทเป็นผู้เสียหาย ดังนั้น ในกรณีนี้จึงให้บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของคนเป็น ซึ่งเป็นผู้เสียหายนั้น ร้องทุกข์หรือฟ้องคดีได้

⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 327.

3) การบรรยายฟ้องความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา

การบรรยายฟ้องความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา⁷ ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังนี้

ก) จะต้องกล่าวถึง “ผู้อื่น” ว่าเป็นใคร อาจเป็นบุคคลเดียวหรือหลายคน หรือเป็นนิติบุคคลก็ได้ จะบรรยายเพียงว่า “ผู้มีชื่อ” ไม่ได้ เพราะ ไม่ชัดเจน ไม่ทราบว่าใครเป็นผู้เสียหาย การบรรยายฟ้องจึงต้องระบุชื่อ นามสกุล หรือชื่อที่ชัดเจนของนิติบุคคลด้วย หรือระบุว่าผู้ตายเป็นใคร หากเป็นกรณีตามมาตรา 327

ข) จะต้องบรรยายว่า “ใส่ความ” อย่างไร การบรรยายว่า “ใส่ความ” อย่างเป็นประเด็นสำคัญที่จะทำให้ฟ้องนั้นเคลือบคลุมหรือไม่ และความสำคัญข้อนี้ ได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) วรรคสอง

“ในคดีหมิ่นประมาท ถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพเขียนหรือสิ่งอื่นอันเกี่ยวกับชื่อหมิ่นประมาท ให้กล่าวไว้โดยบริบูรณ์หรือติดมาท้ายฟ้อง”

ดังนั้น ในการบรรยายว่าใส่ความอย่างไร จะต้องบรรยายให้ครบถ้วนถูกต้องด้วย ทั้งต้องสกัดเอาถ้อยคำมาบรรยายให้เห็นว่า มีการใส่ความหมิ่นประมาท

ค) จะต้องกล่าวไว้โดยบริบูรณ์หรือติดมาท้ายฟ้อง

ตอนท้ายของมาตรา 158 (5) วรรคสอง ระบุไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงต้องบรรยายฟ้องให้ครบถ้วนบริบูรณ์ที่สุด จะกล่าวโดยสรุป หรือตามความเห็นใจตนเองไม่ได้ เมื่อบรรยายทุกถ้อยคำแล้ว ถ้อยคำ ความหมายเป็นหมิ่นประมาทเป็นพิเศษอย่างไร ต้องอธิบายให้ชัดเจน เพื่อแสดงให้เห็นว่า ถ้อยคำนั้นเป็นการใส่ความที่มีความหมายพิเศษ

ส่วนที่ว่า “ติดมาท้ายฟ้อง” หมายความว่า ให้แนบถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพเขียน หรือสิ่งอื่นอันเกี่ยวข้องกับชื่อหมิ่นประมาท ติดมาท้ายฟ้อง โดยต้องบรรยายในคำฟ้องด้วยว่า แนบอะไรติดมาท้ายฟ้องด้วย ซึ่งในข้อนี้มีความจำเป็น สำหรับการฟ้องความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาเป็นอย่างยิ่ง

ง) จะต้องบรรยายด้วยว่า โดยประการที่น่าจะทำให้ “ผู้ใด” เสียหาย

โดยต้องระบุชื่อตัวผู้เสียหายเอง หรือ บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตาย เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง⁷

⁷ ปรินญา จิตรกรรณทิกิจ. (2534). ความผิดฐานหมิ่นประมาท-ดูหมิ่นซึ่งหน้า. หน้า 23.

4.1.2 ปัญหาการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำ

ตามปกติของการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้น จะประกอบด้วย ขั้นตอนต่างๆ กล่าวคือ เมื่อเกิดการกระทำผิดอาญาขึ้น ผู้เสียหายจะไปร้องทุกข์ หรือแจ้งความ ต่อพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งความแล้ว พิจารณาว่ามีอำนาจสอบสวนคดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 มาตรา 19 และมาตรา 20 แล้ว ก็จะดำเนินการ เรียกผู้ต้องหา หรือผู้ต้องหาถูกส่งตัวมา หรือผู้ต้องหาเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง แล้วจึงแจ้งข้อหา ให้ทราบ โดยที่การแจ้งข้อหา จะต้องเป็นหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหา และที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ แก่ตนได้ เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ก็จะดำเนินการสอบสวนคดีไป โดยมีพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการสอบสวน

ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 เป็นความผิดต่อส่วนตัว หรือที่เรียกว่า ความผิดอันยอมความได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 333 ในการดำเนินคดี ผู้เสียหายจะต้อง ร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าพนักงานภายในกำหนดระยะเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องกระทำความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 พนักงานสอบสวน จึงจะดำเนินการสอบสวนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121

หากเป็นกรณีที่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาที่มีผู้ต้องหา คนเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกัน และการหมิ่นประมาทโดยการโฆษณานั้นกระทำลงในคราวเดียวกัน เป็นกรรมเดียวกัน แต่ผลของความผิดเกิดทั่วราชอาณาจักร โดยเหตุที่การ โฆษณาแพร่หลายไปทั่ว จากสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ส่งผลต่อผู้เสียหายอย่างยากจะระงับผลนั้นได้ในวงกว้างพร้อมๆ กัน และทำให้ในบางครั้ง ผู้เสียหายเกิดความโกรธแค้นต่อผู้ต้องหา จึงอาศัยโอกาสจากที่กฎหมายเปิดช่อง ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ตามที่บัญญัติไว้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 และ มาตรา 124⁸ ไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในหลายสถานีตำรวจทั่วราชอาณาจักรที่ปรากฏ ผลแห่งการกระทำผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณานั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากผู้เสียหาย เป็นผู้มีชื่อเสียง มีอิทธิพลด้วยแล้ว ยิ่งจะกระทำได้โดยง่าย

การไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนหลายสถานีทั่วราชอาณาจักร โดยมุ่งหวังที่จะให้ผู้ต้องหาได้รับความเดือดร้อนในการต้องเดินทางไปให้ปากคำตามหมายเรียก ตามสถานีตำรวจต่างๆ นั้น เป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะต้อง เสียเวลาในการเดินทาง และยังสิ้นเปลืองเงินทอง ค่าใช้จ่าย อีกทั้งต้องเผชิญกับมาตรการบังคับต่างๆ

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 และมาตรา 124.

จากพนักงานสอบสวนอีก อันถือเป็นการคุกคามสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทั้งๆ ที่ผู้ต้องหา หรือผู้ที่ถูกกล่าวหา นั้นยังมิได้ถูกศาลตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิด อีกทั้งยังได้รับการให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกด้วย

ฉะนั้น การดำเนินคดีของเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติเช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่า กระทำไปโดยขัดต่อหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ “*ne bis in idem*” เนื่องจากการเป็นบุคคลคนเดียวกันของผู้ถูกกล่าวหา และการกระทำนั้นเป็นการกระทำเดียวกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดข้อห้ามของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ การที่ผู้เสียหายถูกเจ้าพนักงานของรัฐแจ้งความดำเนินคดีในหลายท้องที่ ทำให้ได้รับเกิดความเดือดร้อนเกินสมควรแก่ผู้ต้องหา ทั้งที่กฎหมายให้สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด เพื่อเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลตามหลักนิติธรรม

การกระทำได้กล่าว นอกจากจะเป็นการขัดต่อหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงานตามมาอีกด้วย กล่าวคือจากการไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนหลายสถานี จึงก่อให้เกิดปัญหาการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะพนักงานสอบสวนในแต่ละท้องที่สถานีตำรวจเหล่านั้นที่รับการร้องทุกข์ ต่างเข้าใจว่าตนมีอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ขึ้นแล้ว เนื่องจากความผิดได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิด ภายในเขตอำนาจของตน พนักงานสอบสวนในแต่ละท้องที่สถานีตำรวจเหล่านั้น ก็จะดำเนินการออกหมายเรียกผู้ต้องหา มาเพื่อแจ้งข้อหาทุกสถานีไป เกิดเป็นการแจ้งข้อหาซ้ำขึ้น อันเป็นการต้องห้ามตามหลักการดำเนินคดีอาญาซ้ำ

นอกจากนี้ สืบเนื่องจากการแจ้งข้อหาซ้ำซ้อนนั่นเอง จึงส่งผลตามมา ให้เกิดปัญหาการสอบสวนซ้ำขึ้นอีก และ เมื่อเกิดปัญหาการสอบสวนซ้ำขึ้นแล้ว ก็ส่งผลต่อไปว่า พนักงานสอบสวนในท้องที่ใด ที่จะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีนี้ เนื่องจากมีหลายสำนวนในท้องที่ต่างๆ กัน และต่างเข้าใจว่าตนเองเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ที่ทำหน้าที่รวบรวมสำนวนและส่งคดีให้อัยการ จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกว่า ในชั้นพนักงานอัยการก็จะมีหลายสำนวนจากคดีเดียวกันนี้อยู่ หากพนักงานอัยการฟ้องร้องคดีไปโดยไม่ทราบว่ามีพนักงานอัยการเขตอื่นได้ยื่นฟ้องคดีไว้แล้ว ก็จะกลายเป็นปัญหาฟ้องซ้ำในที่สุด

4.1.3 วิเคราะห์ปัญหาการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำ

จากสภาพปัญหาการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำที่เกิดจากการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนต่างพื้นที่กันในความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้น ทำให้ผู้เขียนเห็นประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาการแจ้งข้อหาซ้ำ และการสอบสวนซ้ำซึ่งมีสาเหตุจากปัญหาความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการสอบสวน อันได้แก่ ผู้มีอำนาจสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

4.1.3.1 ประเด็นผู้มีอำนาจสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

ในเรื่องความเข้าใจว่าใครผู้มีอำนาจสอบสวน ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา ในปัจจุบันยังมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันอยู่มาก ระหว่างพนักงานสอบสวนผู้ปฏิบัติหน้าที่ ความเห็นทางวิชาการ และคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนนี้เองที่นำไปสู่ปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในเจ้าพนักงานตามมา

จากข่าวที่ได้นำเสนอในบทที่ 1⁹ กรณีที่ผู้บัญชาการตำรวจภาคสี่ได้มีคำสั่งเป็นหนังสือด่วนที่สุดไปยังสถานีตำรวจทั้ง 11 จังหวัดภาคอีสานตอนบน เพื่อให้หัวหน้าสถานีรวบรวมแผ่นวีซีดีหลักฐานและรวบรวมสำนวนแจ้งความฟ้องนายสนธิในข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพและหมิ่นประมาทบุคคลอื่น เพราะมีการแจกแผ่นวีซีดีเมืองไทยรายสัปดาห์ ซึ่งมีเนื้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพและหมิ่นประมาทบุคคลอื่นให้ประชาชนที่จังหวัดอุดรธานี โดยในคำสั่งให้ตำรวจในแต่ละพื้นที่ แจ้งความเป็นคดีความหลายท้องที่นั้น

เห็นได้ว่า ในกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาเช่นนี้ เจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ เห็นว่าตนมีอำนาจสอบสวนในทุกท้องที่ เพราะพนักงานสอบสวนเองยังพิจารณาเห็นว่า ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณานั้น เป็นความผิดกรรมเดียว แต่ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหลายท้องที่เป็นความผิดเกี่ยวพันกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 ซึ่งให้อำนาจพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ทั้งหมด ส่งผลให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบการกระทำความผิดก่อนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 วรรคสอง (ข) ซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำความผิดก่อน ได้แก่ ท้องที่ที่ผู้เสียหายได้ไปร้องทุกข์ไว้ต่อพนักงานสอบสวนนั้น

⁹ ดูบทที่ 1 ข้อ 1.1

ในทางวิชาการ การพิจารณาว่าใครเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนและเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบนั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาให้เข้าใจถึงเรื่องท้องที่ที่ความผิดได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิด ภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 18 และมาตรา 19 ว่าความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา นั้น เกิดการกระทำผิดขึ้นในท้องที่ใด หรือเกิดการกระทำผิดขึ้นที่ราชอาณาจักรดังที่เข้าใจกัน

สำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณานั้น การหมิ่นประมาทมักกระทำลงเพียงครั้งเดียวโดยการโฆษณานั้น แต่ผลของความผิดเกิดที่ราชอาณาจักร โดยเหตุที่การโฆษณาแพร่หลายไปทั่ว จากสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ส่งผลต่อผู้เสียหายในวงกว้างพร้อมๆ กัน ดังเช่น การให้สัมภาษณ์ของผู้ต้องหาทางสื่อโทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

หากพิจารณาถึงเรื่องท้องที่ที่ความผิดได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิด การกระทำผิดแล้ว ก็จะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบความผิดของความผิดฐานนี้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 ที่แยกพิจารณาองค์ประกอบความผิดได้ดังนี้

1) ต้องมีการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทมาก่อนแล้ว หมายความว่า จะต้องมีการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา 326 หรือมาตรา 327 มาก่อนแล้ว กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 328 นี้ ได้รับความเสียหายต่อบุคคลที่สามด้วยการกล่าวหรือทำด้วยประการใดๆ ในลักษณะเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงในเรื่องของบุคคลอื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียหาย ชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง โดยจะต้องวินิจฉัยจากการกระทำว่า ข้อความที่มีการกล่าวไว้ มีความหมายอย่างไร หากมีความหมายไปในทางทำให้ผู้อื่นเสียหายแล้ว ก็ถือว่าอยู่ในประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียหาย ชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงผลการกระทำว่า ผู้ถูกใส่ความนั้นจะเสียหาย ชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังแล้วหรือไม่

2) ความผิดฐานหมิ่นประมาทนี้ได้กระทำโดย “การโฆษณา” หมายถึง การกระทำให้เกิดขึ้นปรากฏแก่บุคคลทั้งหลาย ไม่ว่าจะทำให้แพร่หลายด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษร แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษรก็ตาม สำระสำคัญจึงอยู่ที่วิธีการหมิ่นประมาทที่ต้องมีลักษณะเป็นการโฆษณา ดังนี้ แม้มีการหมิ่นประมาทด้วยเอกสาร แต่หากไม่มีการโฆษณา ก็ไม่ผิดตามมาตรา 328 นี้

3) ผู้กระทำความผิดต้องมีเจตนา

หากพิจารณาจากองค์ประกอบความผิดข้างต้นแล้ว ความผิดนั้นกระทำครบองค์ประกอบ เกิดเป็นความผิดสำเร็จ ณ ที่ใด ที่นั้น ก็คือ ท้องที่ที่การกระทำผิดเกิดขึ้นนั่นเอง โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงผลแห่งการกระทำผิดว่าจะเกิดขึ้นที่ใดบ้าง เพราะการกระทำผิดฐานหมิ่นประมาทนั้น ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงผลการกระทำว่า ผู้ถูกใส่ความนั้นจะเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังแล้วหรือไม่ หรือเกิดผลที่ใด

จึงอาจแบ่งการโฆษณาที่จะก่อให้เกิดความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาได้ 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก กรณีการให้สัมภาษณ์ทางโทรทัศน์หรือวิทยุ ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังแล้ว ซึ่งการให้สัมภาษณ์ทางโทรทัศน์หรือวิทยุ ก็คือ การโฆษณาทำให้แพร่หลายด้วยภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษร แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษรตามมาตรา 328 แล้ว

ดังนั้น การให้สัมภาษณ์เกิดขึ้น ณ ที่ใด สถานที่ใด ที่นั้นก็คือท้องที่ที่การกระทำผิดเกิดขึ้นนั่นเอง พนักงานสอบสวนในท้องที่ที่มีการให้สัมภาษณ์จึงเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน และเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามมาตรา 18 วรรคสองและวรรคสาม

ประการที่สอง หากเป็นการโฆษณาที่ทำให้แพร่หลายด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพหรือตัวอักษร ดังเช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสารนั้น พิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเมื่อมีความผิดฐานหมิ่นประมาทเกิดขึ้น อาจเกิดจากการให้สัมภาษณ์ก็ตาม หากยังไม่มีมีการโฆษณา ก็ยังเป็นเพียงความผิดฐานหมิ่นประมาทธรรมดาตามมาตรา 326 หรือ มาตรา 327 เท่านั้น แต่ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามมาตรา 328 นั้น จะสำเร็จเมื่อใดนั้น ในกรณีมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1312-1314/2542¹⁰ วินิจฉัยว่า “ความผิดฐานหมิ่นประมาทที่กระทำโดยการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 ย่อมเป็นความผิดสำเร็จเมื่อมีการวางจำหน่ายหนังสือพิมพ์ และท้องที่ที่ความผิดเกิดขึ้นย่อมได้แก่ท้องที่ทุกท้องที่ที่วางจำหน่ายหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น หาใช่จำกัดเฉพาะท้องที่ที่โจทก์ได้อ่านหนังสือพิมพ์และทราบการกระทำผิดไม่”

ด้วยความเคารพในศาลฎีกา ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยดังกล่าวที่ว่า ความผิดฐานหมิ่นประมาทที่กระทำโดยการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ ความผิดสำเร็จเมื่อมีการวางจำหน่ายหนังสือพิมพ์ และท้องที่ที่ความผิดเกิดขึ้น ย่อมได้แก่ ท้องที่ทุกท้องที่ที่วางจำหน่ายหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น แต่ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า เมื่อมีการตีพิมพ์สิ่งพิมพ์นั้นเพื่อการโฆษณา และการพิมพ์เสร็จสิ้นลง ณ ที่ใด สถานที่ใด ความผิดฐานหมิ่นประมาทที่กระทำโดยการโฆษณาได้สำเร็จลงแล้ว

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1312-1314/2542.

ณ สถานที่แห่งนั้น และที่นั่นก็คือท้องที่ที่การกระทำผิดเกิดขึ้นนั่นเอง เพราะหากตีความเรื่องท้องที่ ที่ความผิดสำเร็จดังที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นท้องที่ทุกท้องที่ที่วางจำหน่ายหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นแล้ว เท่ากับเป็นการเปิดช่องให้ผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในหลายท้องที่ ที่การโฆษณาขึ้นไปถึง และพนักงานสอบสวนต่างก็เข้าใจว่าตนเองเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 วรรคสอง (ข) เสียแล้ว ก็จะเกิดเป็นความเดือดร้อน แก่ผู้ต้องหา ก่อให้เกิดปัญหาการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำตามมา อันเป็นการฝ่าฝืนหลัก การห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ ผิดไปจากหลักวิธีพิจารณาความที่ดีไป

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า หากเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทที่กระทำ โดยการโฆษณาที่ทำให้แพร่หลายด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพหรือตัวอักษร ดังเช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสารนั้น การพิมพ์เสร็จสิ้นลง ณ ที่ใด สถานที่ใด ที่นั่นก็คือท้องที่ที่การกระทำผิด เกิดขึ้นนั่นเอง พนักงานสอบสวนในท้องที่ที่การพิมพ์เสร็จสิ้นลงจึงเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนและเป็น พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามมาตรา 18 วรรคสองและวรรคสาม ซึ่งตามความเห็นนี้ ประเด็น ปัญหาว่า ใครจะเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะ เห็นชัดเจนอยู่แล้วว่า คือ พนักงานสอบสวนในท้องที่ที่การพิมพ์เสร็จสิ้นลงจึงเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน และเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ และทำให้ผู้เสียหายไม่อาจที่จะไปแจ้งความดำเนินคดี แก่ผู้ถูกกล่าวหาในหลายๆ ท้องที่ ทั้งยังเป็นการปิดช่องว่างที่ผู้เสียหายจะอาศัยโอกาสนั้นไปกลั่นแกล้ง ผู้ถูกกล่าวหาให้ได้รับความเดือดร้อนเกินกว่าที่ควรจะเป็น

ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หากเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ ผู้เสียหาย และศาล มีความเข้าใจในเรื่องท้องที่ที่การกระทำผิดเกิดขึ้นไปในทางเดียวกันแล้วว่า ความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยการโฆษณานั้นเป็นความผิดกรรมเดียว หากเกิดขึ้นในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 มิใช่ความผิดเกี่ยวพันกันตามมาตรา 19 ก็จะสามารถ ขจัดปัญหาเรื่องการดำเนินคดีอาญาซ้ำไปได้ตั้งแต่ต้นเลยทีเดียว

4.1.3.2 ความเข้าใจหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงาน

ตามปกติคดีอาญาที่จะดำเนินคดีได้ต้องเป็นคดีใหม่ ด้วยเหตุนี้ การดำเนินซ้ำจึงเป็นเรื่องต้องห้าม จึงอาจกล่าวได้ว่า สภาพการเป็นคดีใหม่นั้น มิใช่แต่เพียงการเป็นคดีใหม่ เนื่องจากยังไม่มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด หรือการเป็นคดีใหม่เนื่องจากยังไม่มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง เท่านั้น กรณีที่คดีอาญาใดได้ยื่นฟ้องไว้แล้วเป็นคดีที่อยู่ในระหว่างพิจารณา โดยทั่วไปแล้วจะดำเนินคดีนั้น อีกไม่ได้ แต่ยังหมายรวมรวมถึง คดีที่อยู่ในระหว่างการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน ไม่ว่าจะ

พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการก็ตาม กล่าวคือ คดีใหม่ในการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานนั้น จะต้องยังมีได้มีการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาในการกระทำนั้นมาก่อนด้วย

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่เกิดปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงาน ขึ้นแล้ว สมควรจะต้องทำอย่างไรต่อไปนั้น หากพิจารณาจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าแท้ที่จริงแล้ว อำนาจสอบสวนนั้นเป็นอำนาจเดียวแบ่งแยกมิได้¹¹ การแบ่งแยกความรับผิดชอบ ออกเป็นท้องที่ต่างๆ ตามสถานีตำรวจ มีขึ้นเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานเท่านั้น กล่าวคือ เป็นการแบ่งแยกเพื่อป้องกันการปฏิเสธการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน อันจะเป็นผลให้ การรักษาความสงบเรียบร้อยกระทบกระเทือน และเป็นการกระทำเพื่อป้องกันการปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อน ของพนักงานสอบสวน อันจะก่อผลเป็นการคุกคามสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ในชั้นพนักงานอัยการนั้น การสั่งคดีของพนักงานอัยการ ลำดับแรก ที่พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาคือ การพิจารณาถึงเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีหรือเงื่อนไขระงับคดี เสียก่อนที่จะพิจารณาในเนื้อหาคดีนั้นๆ ซึ่งถ้าหากปรากฏเงื่อนไขระงับคดีแล้วพนักงานอัยการ ต้องสั่งระงับการดำเนินคดี หรือยุติการดำเนินคดีเพราะเหตุแห่งเงื่อนไขระงับคดีนั่นเอง

ด้วยเหตุที่การดำเนินคดีซ้ำในขั้นตอนการสอบสวน อันได้แก่ การแจ้ง ข้อหาซ้ำ หรือการสอบสวนซ้ำนั้น ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขระงับคดีที่พนักงานอัยการจะต้องคำนึงถึง เป็นลำดับแรกของการทำสังคดี ฉะนั้นหากมีขึ้นแล้ว พนักงานอัยการต้องสั่งระงับคดีนั้น หรือในกรณีที่ มีเงื่อนไขระงับคดีเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็ย่อมหมดอำนาจ ดำเนินคดีนั้นและต้องสั่งระงับคดีเช่นเดียวกัน

ในการสั่งยุติการสอบสวน หรือยุติการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ กรณีที่เกิดเงื่อนไขระงับคดีขึ้นนั้น เป็นการสั่งไปตามหลักการที่สำนักงานอัยการสูงสุดวางไว้¹² โดยได้วางหลักไว้ว่า “เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนเสร็จและส่งสำนวนให้ พนักงานอัยการแล้ว พนักงานสอบสวนย่อมหมดอำนาจที่จะทำการสอบสวนต่อไป การที่ตำรวจ หน่วยงานอื่นทำการสอบสวนและทำความเข้าใจใหม่ แล้วเสนอสำนวนต่อพนักงานอัยการในรูป การสอบสวนเพิ่มเติม นั้น พนักงานอัยการไม่อาจรับไว้พิจารณาได้”

¹¹ ดูหัวข้อที่ 3.4.5 อำนาจสอบสวนเป็นกระบวนการเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้

¹² คำวินิจฉัยสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 57/2530 คำวินิจฉัยสำนักงานอัยการสูงสุด เล่มที่ 4 หน้า 54.

หลักการที่สำนักงานอัยการสูงสุดได้วางไว้นี้เพื่อเป็นการทำความเข้าใจแก่พนักงานสอบสวนว่า จำนวนสอบสวนในเรื่องเดียวกันต้องมีจำนวนเดียวนั้น พนักงานสอบสวนในหลายท้องที่ที่ต้องร่วมมือกันทำการสอบสวนคดีอาญาไม่ใช่แยกกัน หรือแย่งกันทำการสอบสวนจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกันหลายครั้งซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามกฎหมาย

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2539 สำนักงานอัยการสูงสุดได้วางระเบียบเกี่ยวกับมาตรา 21 อันเกี่ยวกับการดำเนินคดีความผิดธรรมดาที่อาจถูกดำเนินคดีหลายครั้งไว้ดังต่อไปนี้

“ข้อ 65 ทวิ (การสังคดีเพื่อป้องกันความเดือดร้อนหลายครั้งในเรื่องเดียวกัน) โดยที่อำนาจสอบสวนเป็นอำนาจเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ การที่มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบออกเป็นท้องที่สถานีตำรวจต่างๆ ก็ดี การแบ่งแยกความรับผิดชอบออกเป็นท้องที่จังหวัดก็ดี เป็นเพียงการแบ่งแยกเพื่อสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น และเพื่อขจัดปัญหาการปฏิบัติการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน อันจะเป็นผลให้การรักษาความสงบเรียบร้อยได้รับความกระทบกระเทือน หรือเพื่อขจัดปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนของพนักงานสอบสวน อันจะเป็นผลให้เป็นการคุกคามสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 จึงได้บัญญัติให้มีการชี้ขาดในกรณีดังกล่าวไว้

เพื่อประโยชน์ในการป้องกันมิให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานสอบสวนต่างมีหน้าที่ต้องร่วมมือประสานงานกันในการสอบสวนคดี การที่พนักงานสอบสวนหลายหน่วยงานต่างคนต่างทำหน้าที่สอบสวนในเรื่องเดียวกัน ย่อมทำให้ผู้ต้องหาได้รับความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกันหลายครั้งได้ ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนหลัก “บุคคลจะไม่เดือดร้อนหลายครั้งในเรื่องเดียวกัน” “*ne bis in idem*” อันเป็นหลักการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 และมาตรา 39 (4)

ในกรณีที่การดำเนินคดีใดอาจทำให้บุคคลต้องเดือดร้อนหลายครั้งในเรื่องเดียวกัน เช่น การดำเนินคดีในความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ ที่ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้หลายท้องที่ ให้ถือปฏิบัติดังนี้

(1) ให้สำนักงานอัยการที่ได้รับสำนวนการสอบสวนคดีดังกล่าว รับผิดชอบสำนวนการสอบสวนไปยังสำนักงานคดีอัยการสูงสุดโดยไม่ต้องมีความเห็นและคำสั่ง

(2) ให้สำนักงานอัยการสูงสุดมีอำนาจหน้าที่ตรวจพิจารณาสำนวนการสอบสวนคดีดังกล่าว แล้วทำความเห็นเสนอรองอัยการสูงสุดที่ได้รับมอบหมาย และให้รองอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งคดี ทั้งเรื่องรวมทั้งมีอำนาจสั่งการให้ดำเนินการเพื่อความเป็นเอกภาพในการอำนวยความยุติธรรมด้วย

(3) ให้สำนักงานคดีอัยการสูงสุดจัดเก็บและพัฒนาข้อมูลเกี่ยวกับคดีดังกล่าว ให้ทันสมัยและครบถ้วน เพื่อความเป็นเอกภาพในการอำนวยความยุติธรรม และเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล”

ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ได้มีการตัดทอนข้อความและปรับปรุงข้อความขึ้นใหม่ดังต่อไปนี้

“ข้อ 93 (การดำเนินคดีความผิดธรรมดาที่อาจถูกดำเนินคดีหลายครั้ง) การดำเนินคดีความผิดธรรมดาที่อาจถูกดำเนินคดีหลายครั้ง เช่น การดำเนินคดีในความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ที่ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ได้หลายท้องที่ ให้ถือปฏิบัติดังนี้

(1) ให้สำนักงานอัยการที่ได้รับสำนวนการสอบสวนคดีดังกล่าว มีคำสั่งสอบสวนเพิ่มเติมให้ได้ว่าผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในท้องที่ใดบ้าง หากมีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนหลายท้องที่ แต่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคดีหรือสำนักงานอัยการเขตเดียวกัน ให้รับส่งสำนวนการสอบสวนโดยไม่ต้องมีความเห็นและคำสั่งไปยังสำนักงานคดีหรือสำนักงานอัยการเขตนั้นๆ เป็นผู้พิจารณาสั่ง แล้วให้สำนักงานคดีหรือสำนักงานอัยการเขตรายงานสำนักงานอัยการสูงสุดทราบ เพื่อให้สำนักงานคดีอัยการสูงสุดจัดเก็บเป็นข้อมูลไว้

(2) หากมีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนหลายท้องที่ แต่อยู่ในความรับผิดชอบต่างสำนักงานคดีหรือสำนักงานอัยการเขต หรือกรณีที่ไม่ได้ความว่าผู้เสียหายร้องทุกข์ในท้องที่ใดบ้าง ให้รับส่งสำนวนการสอบสวนไปยังสำนักงานคดีอัยการสูงสุดโดยไม่ต้องมีความเห็นและคำสั่ง ให้สำนักงานคดีอัยการสูงสุดมีอำนาจหน้าที่ตรวจพิจารณาสำนวนการสอบสวนคดีดังกล่าว แล้วทำความเห็นเสนอรองอัยการสูงสุดที่ได้รับมอบหมาย และให้รองอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งคดีทั้งเรื่อง รวมทั้งมีอำนาจสั่งการให้ดำเนินการเพื่อความเป็นเอกภาพในการอำนวยความยุติธรรมด้วย

(3) ให้สำนักงานคดีอัยการสูงสุดจัดเก็บและพัฒนาข้อมูลเกี่ยวกับคดีดังกล่าว ให้ทันสมัยและครบถ้วน เพื่อความเป็นเอกภาพในการอำนวยความยุติธรรม และเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล”

อนึ่ง ในการสั่งยุติคดีของพนักงานอัยการกรณีมีเงื่อนไขระงับคดีนั้น พนักงานอัยการต้องสั่งยุติคดีเสมอ มิใช่เป็นการสั่งคดีตามดุลยพินิจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 ตามที่สำนักงานอัยการสูงสุดได้วางระเบียบไว้ในเรื่องการออกคำสั่งกรณีสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ ดังนี้

“ข้อ 54 (การออกคำสั่งกรณีสิทธิฟ้องคดีอาญาระงับ)

ในการพิจารณาสำนวนการสอบสวน ให้พนักงานอัยการพิจารณาเรื่องเงื่อนไขระงับคดีก่อน และพนักงานอัยการพึงระมัดระวังในเรื่องเงื่อนไขระงับคดีตลอดเวลาการดำเนินคดี

เงื่อนไขระงับคดีตามข้อนี้ คือ...

ในกรณีที่คดีใดมีเงื่อนไขระงับคดีดังกล่าวในวรรคสอง ให้พนักงานอัยการสั่งคดีว่า “ยุติการดำเนินคดี เพราะ..... (ระบุเงื่อนไขระงับคดี)....” โดยไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การสั่งยุติการดำเนินคดีดังกล่าวในวรรคสาม ให้พนักงานอัยการผู้มีอำนาจดำเนินคดีเป็นผู้พิจารณาตั้ง แล้วเสนอสำนวนให้ผู้บังคับบัญชาถัดขึ้นไปหนึ่งชั้นทราบโดยเร็ว...”

ฉะนั้น หากปรากฏสภาพการดำเนินคดีอาญาซ้ำขึ้นในขั้นตอนการสอบสวน ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขระงับคดีอย่างหนึ่ง พนักงานอัยการต้องสั่งการสอบสวนนั้นทันที ซึ่งในส่วน of พนักงานอัยการนั้น สำนักงานอัยการสูงสุดได้วางระเบียบเพื่อมิให้เกิดสภาพที่เป็นการคุกคามสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้อย่างเพียงพอ ในส่วนของพนักงานสอบสวนนั้นยังไม่พบว่าได้มีการวางระเบียบเกี่ยวกับการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นพนักงานสอบสวนไว้¹³

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น การห้ามดำเนินคดีซ้ำเป็นเงื่อนไขระงับคดีในชั้นเจ้าพนักงานด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ในช่วงที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของเจ้าพนักงานสอบสวน คดีอาญาเรื่องเดียวกันอาจเกิดหลายท้องที่ได้และในแต่ละท้องที่ต่างมีพนักงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา เจ้าพนักงานในแต่ละท้องที่จึงอาจใช้อำนาจของตนโดยไม่รู้หรือเกิดการแย่งกันทำหน้าที่ขึ้นได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะยิ่งได้รับการกระทบกระเทือนซ้ำแล้วซ้ำเล่า ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกระทำเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้โดยแท้ที่จริงแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21¹⁴ ซึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อชี้ขาดในกรณีที่ไม่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดในจังหวัดเดียวกันควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบนั้น ในมาตรา 21 นี้ ได้บัญญัติขึ้นเพื่อแก้ปัญหาในกรณีหากมีการโต้แย้งว่าพนักงานสอบสวนคนใดจะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ กล่าวคือ ถ้าเป็นการโต้แย้งในจังหวัดเดียวกัน ในกรุงเทพมหานครให้ผู้มีตำแหน่งตั้งแต่รองอธิบดีกรมตำรวจขึ้นไปเป็นผู้ชี้ขาด

¹³ คณิต ฒ นคร ก เล่มเดิม, หน้า 458.

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21.

ส่วนในต่างจังหวัดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ชี้ขาด แต่ถ้าเป็นการโต้แย้งระหว่างหลายจังหวัด ให้อัยการสูงสุดหรือผู้ทำการแทนเป็นผู้ชี้ขาด

การที่มาตรา 21 ได้กำหนดการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานไว้ เป็นการทั่วไปเช่นนี้ เนื้อหาที่แท้จริงของมาตรานี้ ก็คือ หลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำนั่นเอง คือ เพื่อป้องกันมิให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติหน้าที่

ฉะนั้น หากเกิดปัญหาโต้แย้งขึ้นว่าพนักงานสอบสวนคนใดจะเป็น พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ กฎหมายก็ไม่ได้ปล่อยให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจเหล่านั้น ต่างคนต่างทำงานกันไป และเกิดการสอบสวนที่ซ้ำซ้อนกันขึ้น แต่ได้บัญญัติมาตรา 21 นี้ไว้ เพื่อจะได้ ไม่ต้องเป็นกรณีที่มีการโต้แย้งกันระหว่างพนักงานสอบสวนอีก¹⁵ ด้วยเหตุนี้ พนักงานสอบสวน จึงต่างมีหน้าที่ต้องร่วมมือกันในการสอบสวนคดี ส่วนงานการสอบสวนในเรื่องเดียวกันต้องมีเพียง ส่วนเดียวเท่านั้น เพราะหากแบ่งแยกกันทำการสอบสวนทั้งที่เป็นการกระทำในเรื่องเดียวกัน ย่อมเป็นการทำให้ผู้ต้องหาเดือดร้อนในเรื่องเดียวกันหลายครั้ง ซึ่งฝ่าฝืนต่อหลักการห้ามดำเนิน คดีอาญาซ้ำอันเป็นหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 21 อีกด้วย

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ได้บัญญัติ เรื่องการห้ามสอบสวน เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี กล่าวคือ เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีใดแล้ว การดำเนินการสอบสวนบุคคลนั้นจะกระทำอีกไม่ได้ เว้นแต่จะมีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาคนนั้นได้ คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีนี้มีลักษณะกึ่งคำพิพากษา เสร็จเด็ดขาด การห้ามสอบสวนใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 นี้ จึงมีความหมายเช่นเดียวกับการห้ามฟ้องคดีนั้นอีก เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)¹⁶

แสดงให้เห็นว่า ในขั้นตอนการสอบสวนนั้นก็ได้มีการยอมรับหลัก การห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำเช่นเดียวกัน เพราะเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ก็เพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้ต้องหามิให้ถูกเจ้าพนักงานสอบสวนซ้ำแล้วซ้ำเล่าไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อจะคุ้มครองเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวนมิให้ถูกดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำในความผิด เดียวกันตามหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ *ne bis in idem* นั่นเอง

¹⁵ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม, หน้า 430.

¹⁶ คณิน วงศ์ใหญ่, เล่มเดิม, หน้า 27.

สรุปได้ว่า หลักห้ามดำเนินคดีอาญาชั้นนั้น ถือเป็นหลักวิธีพิจารณาความอาญาที่สำคัญ เพราะถือเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีหรือเงื่อนไขระงับคดีประการหนึ่งในชั้นเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจและตระหนักถึงเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่เขาได้กระทำความผิดอาญาว่าไม่ควรได้รับความเดือดร้อนสองครั้งในความผิดที่ได้กระทำเพียงครั้งเดียว เพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริงแก่ทุกฝ่าย

4.1.3.3 การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานไม่เป็นกระบวนการเดียวกัน

ตามหลักการดำเนินคดีโดยรัฐนั้น เมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น จะถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย ดังนั้น รัฐจึงมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา โดยผ่านทางองค์กรของรัฐ ซึ่งในการสอบสวนฟ้องร้องตามระบบอัยการที่สมบูรณ์ ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกไม่ได้¹⁷ ผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน คือ พนักงานอัยการ มิใช่เจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา และต้องอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการเท่านั้น อีกทั้งพนักงานอัยการยังควรมีอำนาจควบคุมและทำการสอบสวนคดีได้อย่างกว้างขวางนอกเหนือจากหน้าที่ฟ้องร้องคดีอาญา

แต่จากที่ผู้เขียนได้ศึกษามา พบว่าลักษณะการทำงานของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ทั้งสองหน่วยงานต่างมีแนวทางปฏิบัติรวมทั้งลักษณะการทำงานและปรัชญาพื้นฐานที่แตกต่างกัน นำมาซึ่งการแบ่งแยกไม่หลอมรวมเป็นกระบวนการเดียวกันของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ กล่าวคือ ในหน่วยงานตำรวจของพนักงานสอบสวนนั้น ระเบียบปฏิบัติและความเชื่อที่ยังรากลึกอยู่ในปรัชญาอาชญาวิทยาดั้งเดิม กล่าวคือ ตำรวจส่วนใหญ่มีสมมุติฐานว่าอาชญากรรมจะลดลงก็ต่อเมื่ออาชญากรถูกจับกุม ลงโทษ และกักขังมากขึ้น ซึ่งเห็นได้ว่าลักษณะการทำงานได้เน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ส่วนสำนักงานอัยการสูงสุดลักษณะการทำงานนอกจากจะมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมแล้ว ยังดูแลเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยเสมอ

การที่ทั้งสองหน่วยงานต่างทำงานตามความต้องการและวัตถุประสงค์ของหน่วยงานตนเอง ทำให้ต่างแยกวิธีดำเนินงานออกจากกันไปคนละทิศคนละทาง และมีทัศนคติที่แตกต่างกันส่งผลให้การปฏิบัติงาน ในชั้นการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานของทั้งสองหน่วยงานเกิดการแบ่งแยก ไม่อาจหลอมรวมเข้าเป็นกระบวนการเดียวกันในทางปฏิบัติได้

¹⁷ ดูบทที่ 3 หัวข้อที่ 3.1.2 แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญา

ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ จะทำอย่างไรให้การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน เป็นกระบวนการเดียวกัน ซึ่งในเรื่องนี้กระบวนการยุติธรรมของไทยยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนนัก ทำให้การดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันจึงยังมีปัญหาอีกมาก เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องของอำนาจหน้าที่ เกิดการใช้อำนาจอย่างไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมซึ่งกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอยู่เสมอ ทำให้กระบวนการยุติธรรมของเราไม่อยู่ในฐานะที่เป็นกระบวนการเดียวกันอย่างแท้จริง

ผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้ในทางปฏิบัติในการดำเนินคดีอาญาก่อนชั้นศาล จะแยกความรับผิดชอบออกเป็นสองฝ่าย คือ พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนได้โดยอิสระ และพนักงานอัยการเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะฟ้องคดีอาญาหรือไม่เท่านั้น¹⁸ แต่แท้จริงแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติกฎหมายเรื่องอำนาจสอบสวนไว้สอดคล้องเป็นกระบวนการเดียวกันแล้ว โดยพิจารณาได้จากบทบัญญัติเรื่องการสั่งคดีของพนักงานอัยการกรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดตามมาตรา 140 วรรคสาม ที่บัญญัติในกรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการอาจสั่งได้อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ให้งดการสอบสวน หรือให้ทำการสอบสวนต่อไป ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 140 วรรคสามนี้ จัดเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมการสอบสวนของพนักงานอัยการที่แสดงให้เห็นว่า พนักงานอัยการสามารถเข้ามาควบคุมดูแลการสอบสวนได้¹⁹ และแสดงถึงอำนาจของพนักงานอัยการที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนและอำนาจที่เหนือกว่าพนักงานสอบสวนด้วย

นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติเรื่องการสั่งคดีกรณีปรากฏตัวผู้กระทำความผิดตามมาตรา 141 วรรคสาม และมาตรา 143 วรรคสอง (ก) โดยบทบัญญัติมาตรา 141 วรรคสามนั้น ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรให้สอบสวนต่อไป พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการสอบสวนต่อไปนั้น ส่วนในกรณีที่พยานหลักฐานที่ได้มายังไม่แน่ชัดตามมาตรา 143 วรรคสอง (ก) พนักงานอัยการก็ต้องทบทวนความเห็นใหม่ และในการนี้พนักงานอัยการย่อมมีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานมาให้เพื่อซักถามได้²⁰

จะเห็นได้ว่า จากบทบัญญัติที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า อำนาจสอบสวนนั้นเป็นกระบวนการเดียวกัน พนักงานอัยการมีอำนาจในการเข้ามีส่วนร่วมและเข้าควบคุมการสอบสวน และพนักงานสอบสวนไม่อาจปฏิบัติเป็นอื่นไปจากที่พนักงานอัยการมีคำสั่งตามกฎหมาย ฉะนั้น หากพนักงานอัยการสามารถเข้าควบคุมการสอบสวน โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่

¹⁸ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม, หน้า 404.

¹⁹ แหล่งเดิม, หน้า 446.

²⁰ แหล่งเดิม, หน้า 449.

การดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานก็จะกลมกลืนเป็นกระบวนการเดียวกัน ปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำก็จะไม่เกิดขึ้น หรือหากเกิดขึ้นก็จะสามารถตรวจพบและแก้ไขได้ทันเวลาที่ ไม่เป็นปัญหาต่อไปในการดำเนินคดีในชั้นศาล

4.2 กรณีเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นที่มีอำนาจสอบสวน

สำหรับคดีอาญาทั่วไปการสอบสวนความผิดจะต้องกระทำโดยเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “...เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมาย...” โดยมีได้จำกัดเฉพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายนี้เท่านั้น

ดังนั้น ในทางปฏิบัติ หากปรากฏว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ให้เจ้าพนักงานตามกฎหมายพิเศษฉบับใดมีอำนาจหน้าที่สอบสวนความผิดอาญาได้ เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่สอบสวนตามกฎหมายอื่นฉบับนั้น ย่อมถือว่าเป็น “พนักงานสอบสวน” ตามที่มาตรา 2 (6) ได้นิยามความหมายไว้เช่นกัน

ในปัจจุบัน หน่วยงานอื่นของรัฐที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด หน่วยงานหนึ่ง ได้แก่ “กรมสอบสวนคดีพิเศษ”²¹ เป็นส่วนราชการของกระทรวงยุติธรรม ได้มีการตราพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 กำหนดให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายดังกล่าว เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วอาจเกิดข้อสงสัยในเรื่องการซ้อนทับหรือการเหลื่อมล้ำการใช้อำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานขึ้นระหว่างหน่วยงาน

ดังนั้น จึงขอยกตัวอย่าง การใช้อำนาจสอบสวนของ “พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ” เพื่อแสดงให้เห็นว่า แม้จะมีเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาตามกฎหมาย แต่การสอบสวนนั้นก็ยังคงอยู่ภายใต้หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ “*ne bis in idem*” กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ถูกดำเนินคดีจากหลายหน่วยงานพร้อมๆ กัน ในการกระทำความผิดเดียวกัน เพราะกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องนั้นเป็นกระบวนการเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้ ไม่ว่าหน่วยงานใดจะเป็นผู้ทำการสอบสวนก็ต้องมาสู่ผู้รับผิดชอบองค์กรเดียว อันได้แก่ พนักงานอัยการ ที่ต้องเป็นผู้นำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลต่อไป

²¹ ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545, มาตรา 33 (8).

4.2.1 การสอบสวนคดีพิเศษ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงรูปแบบ ความหมายของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ และคดีพิเศษ และเขตอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ พึงทำความเข้าใจกับเนื้อหาสาระสำคัญของพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ดังนี้

4.2.1.1 ความหมายของ “พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ”

ตามพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 3 ได้บัญญัติความหมายไว้ว่า “พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ” หมายความว่า อธิบดี รองอธิบดี และผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้มีอำนาจและหน้าที่สืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ และกำหนดให้มี “เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ” เป็นผู้ช่วยเหลือพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

4.2.1.2 ความหมายของ “คดีพิเศษ”

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ได้บัญญัติความหมายของคดีพิเศษไว้ว่า “คดีพิเศษ” หมายความว่า คดีความผิดทางอาญาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 21 ซึ่งได้บัญญัติถึงลักษณะของคดีพิเศษไว้ดังนี้

“มาตรา 21 คดีพิเศษที่จะต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ คดีความผิดทางอาญาดังต่อไปนี้

(1) คดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และที่กำหนดในกฎกระทรวงโดยการเสนอแนะของกคพ.²² โดยคดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายดังกล่าว จะต้องมียุทธวิธีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(ก) คดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ

(ข) คดีความผิดทางอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระบบเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

(ค) คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญ หรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม หรือ

²² กคพ. คือ คณะกรรมการสอบสวนคดีพิเศษ ดูพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547, มาตรา 5.

(ง) คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน

ทั้งนี้ตามรายละเอียดของลักษณะของการกระทำความผิดที่ กคพ. กำหนด

(2) คดีความผิดทางอาญาอื่นนอกจาก (1) ตามที่ กคพ. มีมติด้วยคะแนนเสียง ไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

ในคดีที่มีการกระทำอันเป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท และ บทใดบทหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ หรือคดีที่มีการกระทำความผิดหลายเรื่องต่อเนื่องหรือเกี่ยวพันกัน และความผิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะต้องดำเนินการ โดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวน สอบสวนสำหรับความผิดบทอื่นหรือเรื่องอื่นด้วย และให้ถือว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีพิเศษ

บรรดาคดีใดที่ได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้วโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ให้ถือว่า การสอบสวนนั้นเป็นการสอบสวนในคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว

บทบัญญัติในมาตรานี้ให้ใช้บังคับกับบุคคลที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือ ผู้สนับสนุนการกระทำความผิดด้วย”

ตามมาตรา 21 พระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 กฎหมาย ได้กำหนดประเภทของคดีพิเศษไว้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1) คดีพิเศษประเภทที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวน คดีพิเศษ พ.ศ. 2547 หรือบัญชีพิเศษที่กำหนดโดยการเสนอแนะของคณะกรรมการสอบสวนคดีพิเศษ (กคพ.) ซึ่งจะต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ระบุไว้ในมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) (ก) ถึง (ข)

2) คดีพิเศษประเภทอื่นๆ นอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) ตามที่ กคพ. มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ แม้จะมีใช้ คดีอาญาตามที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษก็ตาม แต่หาก กคพ. มีมติ เห็นว่ามีเหตุสมควรกำหนดให้เป็นคดีพิเศษ ก็กำหนดให้เรื่องนั้นเป็นคดีพิเศษตามมาตรา 21 วรรคสองได้

4.2.1.3 เขตอำนาจสอบสวนพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

เมื่อมาตรา 21 พระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ได้กำหนด ประเภทของคดีพิเศษไว้โดยเฉพาะแล้ว หากคดีอาญาเรื่องใดที่เข้าลักษณะคดีพิเศษ ไม่ว่าจะคดีนั้น จะเกิดขึ้นในเขตท้องที่ใดภายในราชอาณาจักร หรือเป็นความผิดที่มีโทษตามกฎหมายได้กระทำการ นอกราชอาณาจักรไทย พนักงานสอบสวนคดีพิเศษย่อมมีอำนาจสอบสวนได้ทั้งสิ้น และเป็นพนักงานสอบสวน

ผู้รับผิดชอบมีอำนาจสรุปสำนวนทำความเข้าใจหรือสั่งไม่ฟ้องไปยังพนักงานอัยการ พร้อมด้วยสำนวนสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 และ 141 หากใช้คดีอาญาทั่วไปที่อยู่ในบังคับแห่งเขตอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18, 19 และ 20 ไม่²³

นอกจากนี้ เพื่อป้องกันปัญหาการใช้อำนาจสอบสวนทับซ้อนกันระหว่าง เจ้าพนักงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 จึงให้อำนาจ กคพ. ที่จะออกข้อบังคับการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไว้ด้วย

อนึ่งข้อบังคับดังกล่าว กคพ. ได้ออกข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2547 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 21 กรกฎาคม 2547²⁴ ซึ่งมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเขตอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในข้อ 3, 4, 5, 6 และข้อ 8 ดังนี้

“ข้อ 3 เพื่อประโยชน์ในการประสานงานเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับนี้

ข้อ 4 ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษในคดีความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษเท่านั้น

กรณีที่มีการร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษในการกระทำความผิดอาญาที่เป็นคดีพิเศษตามความในวรรคหนึ่งต่อพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐ ให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้น ดำเนินการรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ ดำเนินการสืบสวนสอบสวน และดำเนินการอื่นตามอำนาจหน้าที่ จนกว่าจะมีการส่งมอบสำนวนการสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ

²³ ธานีศ เกศวพิทักษ์. เล่มเดิม. หน้า 107.

²⁴ คู่มือผนวก ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2547 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา (เล่มที่ 121, ตอนพิเศษ 80 ง).

ข้อ 5 ให้พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐที่ได้รับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษในคดีความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษ ส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการรับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษแล้วแต่กรณี

สำหรับคดีความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษ ตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และเป็นคดีที่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษสืบสวนสอบสวนหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดไว้แล้ว ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษแจ้งพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้นโดยเร็ว และให้มีการส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษภายในระยะเวลาสามวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

เมื่อได้มีการส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนแล้ว ให้มีการหารือเกี่ยวกับรายละเอียดการดำเนินการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้รับผิดชอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนต่อจากพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้น

ข้อ 6 ในระหว่างที่พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐ ยังมิได้ส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนตามข้อ 5 ให้เป็นที่เรียบร้อย ให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้น จัดให้มีการควบคุม การขัง การปล่อยตัวชั่วคราว การเก็บรักษาของกลาง และการดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นต่อไปจนกว่าจะได้มีการส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวน แต่ทั้งนี้หากมีการฝากขังจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนครบกำหนดฝากขังไม่น้อยกว่าสามวัน

ข้อ 8 ในกรณีที่กรมสอบสวนคดีพิเศษกับหน่วยงานอื่นของรัฐปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐแต่ละแห่ง ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของหน่วยงานนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสืบสวนสอบสวน หรือป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดอาญาที่เป็นคดีพิเศษ”

อนึ่ง การทำความเข้าใจในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีซึ่งได้สอบสวนโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ มาตรา 34 กำหนดให้ทำความเข้าใจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 แต่ผู้มีอำนาจทำความเข้าใจ เป็นอำนาจหน้าที่ของอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งแตกต่างจากผู้มีอำนาจ

ทำความเข้าใจแย้งกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145²⁵ ที่บัญญัติให้ สำหรับในกรุงเทพ ผู้มีอำนาจทำความเข้าใจ แย้ง คือ อธิบดีกรมตำรวจ (ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) รองอธิบดีกรมตำรวจ (รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) หรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ (ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) ส่วนจังหวัดอื่น คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด

4.2.2 ประเด็นการใช้อำนาจสอบสวนทับซ้อนกัน

ประเด็นเรื่องการใช้อำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าจะซ้อนทับกันหรือไม่นั้น เมื่อวิเคราะห์จากพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 ที่ได้กำหนดประเภทของคดีพิเศษไว้โดยเฉพาะแล้ว หากคดีอาญาเรื่องใดที่เข้าลักษณะคดีพิเศษ ไม่ว่าจะคดีนั้นจะเกิดขึ้นในเขตท้องที่ใดภายในราชอาณาจักร หรือเป็นความผิดที่มีโทษตามกฎหมายได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรไทย พนักงานสอบสวนคดีพิเศษย่อมมีอำนาจสอบสวนได้ทั้งสิ้น เท่ากับว่าเมื่อคดีอาญาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าลักษณะตกอยู่ในประเภทเป็นคดีพิเศษตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว คดีนั้นก็ไม่ใช่คดีอาญาทั่วไปที่พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18, 19 และ 20 อีกต่อไป

นอกจากนี้ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2547 ในข้อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเขตอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า เป็นข้อบังคับที่ออกมาเพื่อแก้ปัญหาเรื่องที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐหลายหน่วยงานต่างฝ่ายต่างมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดีอาญา เพราะในแต่ละหน่วยงานต่างมีกฎหมายเฉพาะของตนให้อำนาจ กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบคดีอาญาไว้เป็นการเฉพาะ หากไม่มีองค์กรกลางใดมาเป็นผู้มีอำนาจรับผิดชอบคดีอาญาระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับคดีแล้ว ก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย อันจะทำให้การบริหารงานยุติธรรมขาดประสิทธิภาพและกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

หากจะกล่าวถึงประเด็นเรื่องการดำเนินคดีอาญาซ้ำ ในกรณีที่อำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวน กับอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษอาจซ้อนทับกันนั้น ข้อบังคับ กคพ. ที่กล่าวมาข้างต้นก็กำหนดไว้เพื่อป้องกันปัญหาเหล่านี้ไว้แล้ว ดังจะเห็นได้จากการที่ข้อ 5 ให้พนักงานสอบสวนที่ได้รับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษในคดีความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษ ส่งมอบสำนวนการสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษภายในสิบห้าวัน หรือให้กรมสอบสวน

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145.

คดีพิเศษแจ้งพนักงานสอบสวนนั้นโดยเร็ว และให้มีการส่งมอบสำนวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษภายในระยะเวลาสามวัน และข้อ 8 ที่ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

เมื่อเปรียบเทียบได้กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18, 19 และมาตรา 20 ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไว้ โดยที่ต่างก็บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันปัญหาการมีรับผิดชอบสำนวนการสอบสวนหลายคนไปได้ ทั้งนี้เพราะหากเป็นคดีพิเศษแล้ว พนักงานสอบสวนคดีพิเศษย่อมมีอำนาจสืบสวนสอบสวน และเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียว เป็นการชี้ให้เห็นถึงหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ “*ne bis in idem*” ที่แฝงอยู่ในข้อบังคับเหล่านี้ ที่บัญญัติขึ้นเพราะนอกจากจะเป็นไปเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงานแล้ว ยังเป็นการปกป้องสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาที่จะไม่ถูกสอบสวน ดำเนินคดีซ้ำซ้อนจากการทำงานของเจ้าหน้าที่หลายหน่วยงานของรัฐอีกด้วย

นอกจากนี้ การที่กรณีใดเข้าข่ายเป็นคดีพิเศษแล้ว ไม่ว่าหน่วยงานใดจะเป็นผู้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือดำเนินการสอบสวนไปแล้วก็ตาม ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2547 เรื่องเขตอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในข้อ 3, 4, 5, 6 และข้อ 8²⁶ บัญญัติให้เจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษก็เป็นพนักงานผู้รับผิดชอบคดีผู้มีอำนาจสรุปสำนวนทำความเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องตามข้อ ไปยังพนักงานอัยการ พร้อมด้วยสำนวนสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 และ 141 แต่เพียงผู้เดียว แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า แท้ที่จริงแล้วกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องนั้นเป็นกระบวนการเดียวกัน การแบ่งแยกหน่วยงานออกเป็นหลายๆหน่วยงานก็เป็นไปเพื่อการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมและเกิดประสิทธิภาพในการสืบสวนสอบสวนเพียงเท่านั้น หาได้แบ่งแยกอำนาจการสืบสวนสอบสวนออกจากกันไปด้วยไม่

4.3 กรณีการฟ้องคดีซ้ำโดยผู้เสียหายและพนักงานอัยการ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยกำหนดให้บุคคลที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล คือ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย ซึ่งเป็นการแบ่งแยกออกจากกันอย่างเป็นเอกเทศไม่ขึ้นแก่กัน แต่ละฝ่ายไม่มีอำนาจยับยั้งการฟ้องคดีของอีกฝ่ายหนึ่ง ฉะนั้นการฟ้องคดีของผู้เสียหายจึงแตกต่างหากจากการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ กล่าวคือ ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้

²⁶ ดูบทที่ 4 หัวข้อ 4.2.1 ข้อ 4.2.1.3 เขตอำนาจสอบสวนพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

โดยไม่ถูกตัดสิทธิในการฟ้องคดี แม้ว่าพนักงานอัยการหรืออัยการสูงสุดจะมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นแล้ว ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 และมาตรา 34²⁷

สำหรับพนักงานอัยการนั้นก็ถูกจำกัดอำนาจในการฟ้องคดีอาญาโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีโดยมิได้ผ่านการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน²⁸

การที่กฎหมายให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เองโดยอิสระ ก็เพื่อต้องการให้มีการถ่วงดุลอำนาจฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการหรืออำนาจของรัฐ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้เสียหายก็มีอำนาจฟ้องคดีดังกล่าวได้ ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสร้องขอความเป็นธรรมจากศาลได้อย่างเสรี และเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงสิทธิขั้นมูลฐานของประชาชน

ในทางปฏิบัติแม้ว่าการที่ให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เองด้วย จะเป็นการตรวจสอบการสั่งคดีของพนักงานอัยการที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง เพราะผู้เสียหายย่อมจะเป็นผู้ที่ใส่ใจในคดีของตนมากกว่าบุคคลอื่นถ้าจะให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบการสั่งคดีของพนักงานอัยการ แต่ก็พบว่าได้มีผู้เสียหายได้ช่วยผู้กระทำความผิดให้หลุดพ้นจากการกระทำผิดเพียงใช้ช่องว่างของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันทำให้เกิดความเสียหายต่อรูปคดีของพนักงานอัยการอันเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยตรงในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม นับได้ว่าเป็นภัยต่อระบบการฟ้องร้องคดีอาญาของไทยเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะการดำเนินคดีของผู้เสียหายค้ำึงการแก้แค้นทดแทนมากกว่า ดังจะเห็นได้จากปัญหาที่เกิดจากการฟ้องคดีโดยผู้เสียหายที่จะกล่าวในหัวข้อต่อไป

4.3.1 กรณีปัญหาที่เกิดจากการฟ้องคดีโดยผู้เสียหาย

การที่ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางและเป็นอิสระนั้น อาจทำให้ผู้เสียหายนำคดีมาฟ้องต่อศาลมากเกินไป ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาการกลั่นแกล้งฟ้องร้องกัน จนอาจทำให้ผู้สุจริตได้รับความเดือดร้อนไปด้วย ถึงแม้กฎหมายจะมีบทลงโทษผู้กระทำเช่นนั้นก็ตาม แต่ก็ยังเป็นความยุ่งยาก เสียเวลา และไม่อาจลบล้างความเสื่อมเสียและความเสียหายต่างๆ จากการที่ถูกฟ้องร้องโดยไม่มีมูลได้

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 และมาตรา 34.

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120.

ฉะนั้น การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 กำหนดให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เช่นเดียวกับพนักงานอัยการ โดยฟ้องได้อย่างอิสระ ต่างหากจากการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ อีกทั้งผู้เสียหายยังฟ้องคดีได้โดยไม่มีการจำกัดประเภทความผิด คือ ฟ้องได้ทั้งคดีความผิดต่อส่วนตัวและคดีความผิดอาญาแผ่นดิน จึงทำให้เกิดปัญหาจากการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายหลายประการ

ประการแรก คือ ปัญหาที่เกิดจากการที่ผู้เสียหายฟ้องคดีโดยขาดประสิทธิภาพจากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่า มีหลายคดีที่ศาลพิพากษายกฟ้องหรือจำหน่ายคดี ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ขาดประสิทธิภาพในด้านการรวบรวมพยานหลักฐาน เพราะผู้เสียหายไม่มีมาตรการบังคับหรือเรียกพยาน ตลอดจนขาดความรู้และเครื่องมือในการพิสูจน์พยานหลักฐาน จนเป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้อง ทำให้สิทธิภาคีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 39 (4)

ประการต่อมา คือ ปัญหาที่เกิดจากผู้เสียหายอาจใช้สิทธิไม่สุจริตในการฟ้องคดีอาญา กล่าวคือ ใช้การฟ้องคดีอาญาเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองในลักษณะต่าง เช่น ผู้เสียหายอาจไปตกลงกับจำเลยโดยยอมผ่อนปรนการสืบพยานให้อ่อนลง เพื่อปล่อยให้ศาลยกฟ้องคดีไป หรือ ผู้เสียหายกับจำเลยตกลงกันยุติคดีเพื่อไม่ให้จำเลยต้องรับโทษโดยแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์บางอย่าง หรือใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาเพียงเพื่อเป็นเครื่องมือในการบังคับเรียกทรัพย์สินจากจำเลย หรืออาจมีการนำพยานหลักฐานที่ไม่สมควรเข้าสู่สืบหรือตั้งฟ้องโดยรู้เห็นเป็นใจกับจำเลย เพื่อให้ศาลยกฟ้องทำให้พนักงานอัยการนำคดีมาฟ้องอีกไม่ได้ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาเท่ากับเป็นการล้มคดีทำให้เกิดความเสียหายแก่ระบบกระบวนการยุติธรรม การปราบปรามอาชญากรรม และกระทบต่อความสงบเรียบร้อยอันดีของสังคม ซึ่งวิธีการต่างๆ เท่าที่ปรากฏหลักฐานในขณะนี้ซึ่งผู้เสียหายได้ใช้ในการช่วยเหลือผู้กระทำผิดมาแล้วนั้น ได้แก่

ก) ผู้เสียหายต้องการช่วยเหลือผู้กระทำผิดไม่ต้องให้รับโทษ เพราะได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายอย่างสูงสุดแล้ว โดยแกล้งบรรยายฟ้องเรื่องนั้นไม่ให้ครบองค์ประกอบของความผิด ทำให้ศาลยกฟ้องคดีนั้น พนักงานอัยการยอมฟ้องอีกไม่ได้ เป็นต้นว่า ผู้เสียหายฟ้องจำเลยฐานพยายามฆ่า ศาลสั่งให้แก้ไขฟ้องเพราะไม่ได้บรรยายเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ที่จำเลยกระทำผิด ทั้งบรรยายฟ้องไม่เข้าองค์ประกอบความผิดพยายามฆ่าด้วย ผู้เสียหายไม่ยอมแก้ ศาลจึงยกฟ้องถือว่าตัดสินเสร็จเด็ดขาดในความผิดนั้นแล้ว พนักงานอัยการจะมาฟ้องอีกไม่ได้²⁹

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 687/2502.

ข) ในความผิดที่เกิดขึ้นนั้น มีทั้งความผิดต่อแผ่นดินและความผิดอันยอมความ ได้ทั้งสองกรณี แต่ผู้เสียหายรีบฟ้องศาลเฉพาะความผิดที่ยอมความได้จนศาลพิพากษาเสร็จเด็ดขาด พนักงานอัยการย่อมฟ้องคดีนั้นเกี่ยวกับความผิดทั้งหมดอีกไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นความผิดอันยอมความ ได้หรือไม่ เช่น ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงอันมีลักษณะเป็นการ โทรมหญิงซึ่งเป็นความผิด อาญาแผ่นดิน แต่ผู้เสียหายฟ้องเพียงฐานข่มขืนกระทำชำเราธรรมดาอันยอมความได้ และทำการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ ศาลจึงพิพากษาให้จำหน่ายคดีไปตามยอมความนั้น³⁰ เมื่อศาลตัดสินถึงที่สุดแล้ว พนักงานอัยการจะนำคดีนี้อ้างว่าเป็นการ โทรมหญิงมาฟ้องอีกไม่ได้ เป็นฟ้องซ้ำ

ค) เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาแล้วใช้วิธีการในการสืบพยาน ทำให้หลักฐาน ไม่พอให้ศาลฟังว่าคดีมีมูลหรือลงโทษทางอาญาได้จนศาลยกฟ้อง พนักงานอัยการจะฟ้องคดีนั้นอีก ไม่ได้ เช่น มารดาผู้ตายฟ้องผู้ที่ฆ่าบุตรคนฐานฆ่าคน ศาลไต่สวนแล้วพิพากษายกฟ้องเพราะคดีไม่มีมูล จนคดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว พนักงานอัยการจะมาฟ้องผู้นั้นฐานฆ่าคนอันเดียวกันอีกไม่ได้เป็นฟ้องซ้ำ³¹

ง) ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาในความผิดบทที่มีโทษต่ำกว่าความผิดที่เกิดขึ้นจริง ศาลลงโทษความผิดนั้น คดีถึงที่สุดแล้ว พนักงานอัยการจะนำคดีบทหนักในกรรมเดียวกันนั้น มาฟ้องอีกไม่ได้ เพราะความผิดนั้นศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว เช่น คดีฆ่าคนตาย โดยเจตนา แต่บิดาผู้ตายฟ้องผู้ฆ่าฐานทำให้คนตายโดยประมาท ศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้ว พนักงานอัยการ ย่อมฟ้องผู้นั้นฐานฆ่าคนโดยเจตนาไม่ได้ เพราะสิทธินำคดีอาญาไปฟ้องย่อมระงับไปตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)

จากกรณีปัญหาข้างที่ได้กล่าวมาย่อมน่าจะเห็นได้ว่า การที่ผู้เสียหายให้ความช่วยเหลือ ผู้กระทำความผิด โดยอาศัยวิธีการทางกฎหมายโดยใช้เรื่องฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 39 (4) มาตัดอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ จนเป็นเหตุให้พนักงานอัยการฟ้อง

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1150/2534.

³¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 925/2500 หรือผู้เสียหายฟ้องนายแดงฐานบุกรุกและทำให้เสียทรัพย์แล้ว ศาลไต่สวน แล้วพิพากษายกฟ้องเพราะคดีไม่มีมูล พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องนายดำที่ร่วมกับนายแดงฐานบุกรุกอีกย่อม ไม่ได้ แม้นายดำจะไม่ได้เป็นคู่ความในคดีก่อนก็ย่อมได้รับผลตามคำพิพากษาด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1496/2518) หรือเมื่อผู้นั้นถูกฟ้องฐานเบียดเบียนเงินจนศาลได้พิพากษายกฟ้องคดีถึงที่สุดแล้ว ผู้เสียหายร่วมคนอื่นจะกลับมา ฟ้องผู้นั้น หว่าเบียดเบียนเงินเรื่องความกันนั้นอีกหาได้ไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 559/2484) หรือผู้เสียหายฟ้อง ความผิดฐานบุกรุกและทำให้เสียทรัพย์ ซึ่งศาลพิพากษายกฟ้องคดีถึงที่สุดไปแล้ว พนักงานอัยการจะฟ้องฐานยึดถือ ครอบครองที่ดินแปลงนั้นว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินอีกไม่ได้ เป็นฟ้องซ้ำ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4820/2533)

คดีอาญาในภายหลังไม่ได้ ก่อให้เกิดความเสียหายในการดำเนินคดีรัฐและไม่เป็นธรรมต่อสังคมส่วนรวม เป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ในกรณีดังกล่าวได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 9334/2538³² วินิจฉัยว่า “หลักของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) ที่บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้อง ระวังไปเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง อันเป็นหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำสอง แก่จำเลยนั้น จะต้องปรากฏว่าคดีก่อนเป็นกรณีที่ทำเลยถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างแท้จริง หากปรากฏว่า คดีก่อนเป็นการฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างสมยอมกัน แม้ว่าเป็นการกระทำความผิดเดียวกัน ก็ถือไม่ได้ว่า การกระทำความผิดนั้นจำเลยเคยถูกฟ้องและศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดอันจะมีผลทำให้สิทธินำคดี มาฟ้องในความผิดกรรมนั้นระงับไปไม่” ซึ่งแนวคำพิพากษาฎีกานี้ถือได้ว่าเป็นบรรทัดฐานที่ถูกต้อง เพราะเป็นการใช้กฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังพบว่าในหลายๆ คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ในคดีอาญา เมื่อผู้เสียหาย ได้รับเงินชดเชยค่าเสียหายจากจำเลยแล้ว ก็ไม่ยอมมาเป็นพยานศาล ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือจำเลย ทำให้ คดีไม่มีพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดจำเลย และในที่สุดศาลก็พิพากษายกฟ้อง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนยังมีปัญหาที่จะต้องแก้ไขต่อไป เพราะเห็นได้ชัดว่าแนวความคิด ในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายแตกต่างจากพนักงานอัยการซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ในการปฏิบัติงาน

การดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายมีความผูกพันทางจิตใจของบุคคลธรรมดา ที่ต้องการให้มีการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรงเป็นการทดแทนความเจ็บแค้นของตน และในคดี ที่มีค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่ง (คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา) ก็น่าที่จะได้รับประโยชน์ในทางทรัพย์สิน จากผู้กระทำผิด โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่สังคม ขณะเดียวกันพนักงานอัยการ จะดำเนินคดีอาญาไปตามรูปเรื่องเพราะไม่มีความผูกพันหรือมีส่วนได้เสียกับผลดีที่จะเกิดจากคำพิพากษา ดังนั้น หลายคดีที่พนักงานอัยการอาจจำเป็นต้องสั่งไม่ฟ้องด้วยเหตุผลเกี่ยวกับ “นโยบายเพื่อประโยชน์ สาธารณะ” (public policy) หากเห็นว่าการดำเนินคดีไม่เกิดประโยชน์แก่สังคมหรือจะกระทบกระเทือน ต่อความสงบสุข ความมั่นคงของสังคม หรือเป็นผลร้ายแก่ชีวิตของผู้กระทำผิดมากเกินไป

อย่างไรก็ตาม แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 จะให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติศาลฎีกาได้พิพากษาตีความจำกัด ลักษณะการเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาไว้ กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง ได้แก่ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดทางอาญาในฐานนั้นโดยตรง ทั้งนี้การพิจารณาว่าผู้ใดเป็นผู้เสียหาย

³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9334/2538.

ที่แท้จริงนั้น เมื่อมีความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งเกิดขึ้น บุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้ได้รับได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นโดยตรง และเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย เช่น ในความผิดฐานลักทรัพย์ กฎหมายมุ่งคุ้มครองที่กรรมสิทธิ์และการครอบครอง ดังนั้นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือผู้ครอบครองทรัพย์อยู่ จึงเป็นผู้เสียหาย³³

แต่หากการกระทำนั้นๆ กระทบกระเทือนต่อชุมชน หากเป็นกรณีอำนาจรัฐ ในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เช่น กฎหมายป่าไม้ กฎหมายรถยนต์ กฎหมายจราจรทางบก กฎหมายอาวุธปืน ฯลฯ แล้วเอกชนไม่มีอำนาจฟ้องผู้กระทำผิดกฎหมายดังกล่าว เพราะถือว่ารัฐเท่านั้นที่ได้รับความเสียหาย เอกชนไม่ได้รับความเสียหายโดยตรง

การที่ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย คือ บุคคลที่จะมีอำนาจฟ้องนั้น ต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดนั้นๆ ด้วย เช่น หญิงที่ยอมให้ผู้อื่นทำแท้งยอมไม่มีอำนาจฟ้องบุคคลนั้นฐานทำให้ผู้อื่นแท้งลูกเพราะตนเองก็มีความผิดฐานยอมให้ผู้อื่นทำให้แท้งลูก ฯลฯ เป็นต้น

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ปัญหาที่เกิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ก็เนื่องมาจาก ระบบการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายไทยนั้นประกอบด้วย 2 ระบบ ด้วยกัน คือ ระบบผู้เสียหายและระบบอัยการ ทั้งสองฝ่ายนี้สามารถใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาในเรื่องเดียวกันได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถือว่าเป็นการดำเนินคดีซ้ำตามมาตรา 28 ที่บัญญัติให้อำนาจผู้เสียหายในการฟ้องร้องคดีอาญาต่อศาลด้วยตนเอง อันเป็นข้อยกเว้นประการหนึ่งของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (*ne bis in idem*) ซึ่งถือว่าต่างฝ่ายต่างฟ้องคดีได้ไม่ต้องห้ามฟ้องซ้อนแล้ว แต่หากคดีของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตัดสินถึงที่สุดก่อนคดีของอีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมจะกลายเป็นฟ้องซ้ำ คือ ต้องห้ามฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปทันที

โดยเหตุที่อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายและพนักงานอัยการเป็นเอกเทศต่อกัน ดังที่ได้กล่าวมา ดังนั้นแม้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลไว้แล้วและคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี กฎหมายก็ไม่ตัดสิทธิของอีกฝ่ายหนึ่งที่จะฟ้องใหม่หรือขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมก็ได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28 (2) และมาตรา 30³⁴

แต่ในกรณีที่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีไว้แล้ว ต่อมาพนักงานอัยการอีกคนหนึ่ง มายื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันนี้อีก กรณีดังกล่าวถือว่าเป็นฟ้องซ้อนเพราะถือว่าเป็นโจทก์คนเดียวกัน ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยไว้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 464/2532 ว่า “แม้ข้อความที่พนักงานอัยการจังหวัดบุรีรัมย์ฟ้องว่าจำเลยลงพิมพ์ข้อความหมิ่นประมาทโจทก์ร่วม จะเป็นคนละบทความกันและ

³³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1548/2535.

³⁴ ดูบทที่ 3 ข้อ 3.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับพนักงานอัยการในการใช้อำนาจดำเนินคดี.

ลงพิมพ์ต่างหน้ากันกับที่โจทก์ฟ้องจำเลยในคดีนี้ แต่ก็เป็นบทความหมิ่นประมาทโจทก์ร่วมลงในหนังสือพิมพ์ ซึ่งจำเลยเป็นบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาฉบับเดียวกัน ทั้งเป็นข้อความที่กล่าวถึงโจทก์ร่วมในเรื่องเดียวกันการกระทำของจำเลยเป็นกรรมเดียว และพนักงานอัยการจังหวัดบุรีรัมย์กับโจทก์คดีนี้ต่างก็เป็นพนักงานอัยการ มีอำนาจฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5), 28 (1) ด้วยกัน การที่โจทก์ (อัยการจังหวัดศรีสะเกษ) นำคดีมาฟ้องจำเลยอื่น จึงเป็นฟ้องซ้อน ต้องห้ามมิให้ฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 (1) ประกอบมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 33 ก็ได้บัญญัติเรื่องการรวมการพิจารณาคดีไว้ และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้บุคคลได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน จึงควรตีความบทบัญญัติมาตรา 33 ให้สอดคล้องกับระบบและหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี กล่าวคือ ต้องตีความว่าเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องเข้ามาด้วยแล้ว จะต้องมีการรวมพิจารณาคดีนั้นเป็นคดีเดียวกันเสมอ การตั้งรวมพิจารณาเป็นคดีเดียวกันตามมาตรา 33 นี้ จึงไม่ควรถือเป็นดุลพินิจของศาลตามความเห็นของศาลฎีกา แต่ควรตีความว่าเป็นเรื่องที่ศาลจะต้องสั่งให้รวมการพิจารณาเมื่อศาลทราบ³⁵ เพราะประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ทุกฝ่ายจึงมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงทั้งในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ศาลจะวางเฉยดังเช่นในระบบการดำเนินคดีโดยประชาชนไม่ได้

หากศาลรวมการพิจารณาคดีซึ่งพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างได้ยื่นฟ้องในศาลชั้นต้นศาลเดียวกันหรือต่างศาลกันได้ก่อนมีคำพิพากษามาตรา 33 นั้น ผลของการรวมคดีถือว่าการพิจารณาคดีเป็นคดีเดียวกัน ผลของคดีจึงต้องเป็นอย่างเดียวกันด้วย แต่ในทางปฏิบัติศาลนำมาใช้น้อยมาก และยังมีแนวคำพิพากษาที่ให้ถือว่า การรวมคดีนั้นเป็นดุลพินิจของศาลที่จะสั่งรวมหรือไม่ก็ได้ ซึ่งการตีความของศาลฎีกาเช่นนี้ ทำให้มาตรา 33 ขัดต่อหลัก *ne bis in idem* อันเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่า จะไม่ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน ซึ่งการตีความมาตรา 33 เช่นนี้ ผู้เขียนไม่เห็นด้วย

ฉะนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรตีความมาตรา 33 ว่า เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องเข้ามาด้วยแล้ว จะต้องมีการรวมการพิจารณาคดีนั้นเป็นคดีเดียวกันเสมอ ดังนี้ การตั้งรวมพิจารณาคดีจึงไม่ใช่เป็นเรื่องดุลพินิจตามความเห็นของศาลฎีกา แต่เป็นเรื่องที่ศาลต้องสั่งหากมีกรณีเช่นนี้ปรากฏขึ้น

³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 149/2483.

ประเด็นสำคัญต่อมา คือ ในคดีอาญาที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัว หรือคดีอาญาแผ่นดิน ซึ่งผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้ว พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดได้ตามมาตรา 31 นั้น หากพิจารณาถึงหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแล้ว พนักงานอัยการ ซึ่งเป็นผู้แทนรัฐย่อมมีอำนาจเข้าควบคุมดูแลความผิดอาญาแผ่นดินได้เสมอ

แต่การที่พนักงานอัยการจะมีโอกาสพิจารณาว่าสมควรที่จะเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือไม่นั้น ในเบื้องต้นพนักงานอัยการต้องทราบก่อนว่า ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีอาญาแผ่นดินไว้หรือไม่ มิฉะนั้นแล้วก็จะเกิดปัญหา ดังเช่นในกรณีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลประทับรับฟ้อง และถามคำให้การจำเลย จำเลยปฏิเสธ ศาลจึงนัดสืบพยานโจทก์ต่อไป ซึ่งข้อเท็จจริงกรณีนี้ ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องจำเลยคนนี้ต่อศาลเดียวกันด้วย โดยในวันนัดไต่สวนมูลฟ้องคดีของผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ก่อนวันนัดสืบพยานที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ปรากฏว่าผู้เสียหายไม่มาศาลโดยไม่ทราบสาเหตุ ศาลจึงพิพากษายกฟ้องและจำหน่ายคดีของพนักงานอัยการด้วย เพราะถือว่า ศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องแล้ว มีผลให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับไป คดีของพนักงานอัยการจึงเป็นฟ้องซ้ำตามมาตรา 39 (4)³⁶

แม้กฎหมายจะไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรงให้ศาลแจ้งการฟ้องคดีของผู้เสียหายให้พนักงานอัยการทราบ แต่โดยเหตุผลของเรื่องศาลที่รับฟ้องคดีอาญาแผ่นดินโดยผู้เสียหายไว้ ก็มีหน้าที่แจ้งให้พนักงานอัยการทราบ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ศาลไม่เคยแจ้งให้พนักงานอัยการทราบเลย เมื่อศาลมิได้กระทำหน้าที่ที่สมควรกระทำความเสียหายต่อส่วนรวมจึงเกิดขึ้น จึงควรที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้ชัดเจนและปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานของศาลให้สอดคล้องกับกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริง

4.3.2 กรณีปัญหาการเข้าเป็นโจทก์ร่วมกรณีที่มีผู้เสียหายหลายคนในคดีความผิดอาญาแผ่นดิน

ในกรณีปัญหาการเข้าเป็นโจทก์ร่วมกรณีที่มีผู้เสียหายหลายคนในคดีความผิดอาญาแผ่นดินนั้น ขอยกคำพิพากษาศาลฎีกาสามเรื่อง ได้แก่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3320/2528 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3935/2529 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2535 เพื่อแสดงให้เห็นว่า หากเป็นกรณีที่เป็นคดีที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัวและเป็นคดีที่มีผู้เสียหายหลายคนแล้ว ผู้เสียหายคนหนึ่งคนใด จะขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้เท่านั้น แต่ไม่อาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายคนอื่นที่ได้ยื่นฟ้องไว้แล้ว

³⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 682/2537.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3320/2528

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และ มาตรา 31 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ และกรณีที่พนักงานอัยการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายสำหรับคดีที่มีข้อความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น ส่วนกรณีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายด้วยกัน มิได้มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ สิทธิการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญานอกจากสองกรณีนี้แล้ว ย่อมไม่อาจมีได้ ดังนั้น ในคดีอาญาที่ผู้เสียหายคนหนึ่งได้ยื่นฟ้องไว้ก่อนแล้ว ผู้เสียหายอีกคนหนึ่งไม่อาจยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ได้

แต่เมื่อผู้เสียหายได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการแล้ว ผู้เสียหายจึงมีฐานะเป็นโจทก์ จะนำเรื่องเดียวกันนั้นมาฟ้องจำเลยอีกไม่ได้ เป็นฟ้องซ้อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 วรรคสอง (1) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3935/2529

เมื่อผู้เสียหายคนหนึ่งเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาแล้ว ผู้เสียหายอื่นจะร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมไม่ได้ จะอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (2) ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 มาอนุโลมใช้ในกรณีนี้ไม่ได้ เพราะอำนาจฟ้องดังกล่าว ถือว่ากฎหมายได้บัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษ โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และ มาตรา 31 แล้ว ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิที่จะร้องขอเข้าร่วมกับผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์เดิมได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2535

ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหายหลายคน ผู้เสียหายแต่ละคนย่อมมีสิทธิฟ้องผู้กระทำผิดได้ การที่ผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดฟ้องผู้กระทำผิดก่อน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ไม่มีบทบัญญัติห้ามผู้เสียหายคนอื่นฟ้องผู้กระทำผิดอีก ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 วรรคสอง (1) แม้จะนำมาใช้บังคับในคดีอาญาได้ก็ตาม ก็ห้ามเฉพาะโจทก์ในคดีเดิมเท่านั้น มิให้ฟ้องจำเลยซ้ำในเรื่องเดียวกัน

โจทก์ไม่เคยฟ้องจำเลยที่ 2 ในเรื่องเดียวกันกับที่ฟ้องคดีนี้มาก่อน การที่ภรรยาโจทก์ฟ้องจำเลยที่ 2 ในเรื่องเกี่ยวกับคดีนี้มาก่อน ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการฟ้องแทนโจทก์ด้วย ฟ้องโจทก์คดีนี้เกี่ยวกับจำเลยที่ 2 จึงไม่เป็นฟ้องซ้อนกับคดีก่อน

จากคำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสามข้างต้น ศาลฎีกาให้เหตุผลว่า กรณีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายด้วยกัน มิได้มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และ มาตรา 31 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ และกรณีที่พนักงานอัยการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายเท่านั้น สิทธิการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญานอกจากสองกรณีนี้แล้ว ย่อมไม่อาจมีได้ และต่อมาในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2535 จึงวินิจฉัยให้ทางออกในกรณีนี้ว่า ในคดีอาญาแผ่นดินที่มีผู้เสียหายหลายคน ผู้เสียหายแต่ละคนย่อมมีสิทธิฟ้องผู้กระทำผิดได้ การที่ผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดฟ้องผู้กระทำผิดก่อน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ไม่มีบทบัญญัติห้ามผู้เสียหายคนอื่นฟ้องผู้กระทำผิดอีก จึงให้ผู้เสียหายคนอื่นที่ยังมิได้ฟ้องจำเลยไปฟ้องจำเลยเป็นอีกคดีหนึ่งได้โดยไม่ถือว่าเป็นฟ้องซ้ำ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 วรรคสอง (1) ซึ่งนำมาใช้บังคับในคดีอาญานั้น ห้ามเฉพาะโจทก์ในคดีเดิมเท่านั้น มิให้ฟ้องจำเลยซ้ำในเรื่องเดียวกัน

ด้วยความเคารพในศาลฎีกา แต่ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2535 ที่ให้ผู้เสียหายคนอื่นที่ยังมิได้ฟ้องจำเลยไปฟ้องจำเลยเป็นอีกคดีหนึ่งได้โดยไม่ถือว่าเป็นฟ้องซ้ำนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ขัดต่อหลัก “ne bis in idem” ที่ว่าบุคคลจะไม่ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน เพราะหากในคดีที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัวซึ่งมีผู้เสียหายหลายคน ผู้เสียหายคนหนึ่งฟ้องจำเลยก่อนที่พนักงานอัยการจะมีคำสั่งยื่นฟ้องจำเลยในคดีนั้น ผู้เสียหายคนอื่นก็ไม่อาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ในขณะนั้นได้ ผู้เสียหายคนอื่นต้องต่างคนต่างฟ้องจำเลยในการกระทำเดียวกัน เนื่องจากผู้เสียหายไม่อาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กันเองได้ และหากต่อมาพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องจำเลยในความผิดเดียวกันนี้อีก โดยมีทราบดีว่าจำเลยได้ถูกผู้เสียหายฟ้องไว้แล้ว เช่นนี้เป็นการขัดต่อหลัก “ne bis in idem” เพราะจำเลยก็จะได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมากเนื่องจากถูกฟ้องซ้ำซ้อนหลายครั้งในการกระทำเดียวกัน เป็นการเมินเฉยต่อความเดือดร้อนของจำเลยที่ได้รับจากการกระทำที่เกินสมควรไปกว่าที่จำเลยควรจะได้รับ ทั้งๆ ที่มีหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกล่าห้ำหั่นบริสุทธิ์ กฎหมายและผู้บังคับใช้กฎหมายจึงควรต้องปกป้องสิทธิของจำเลยให้สมดุลกับการรักษาสิทธิของผู้เสียหาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริงแก่ทุกฝ่าย

จากการวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสามข้างต้น โดยใช้ทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นประเด็นปัญหาดังนี้ กล่าวคือ

หากเป็นกรณีที่เป็นคดีที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัวและเป็นคดีที่มีผู้เสียหายหลายคนแล้ว ผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดจะขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้เท่านั้นตามมาตรา 30 แต่ไม่อาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายคนอื่นที่ได้ยื่นฟ้องไว้แล้ว โดยศาลฎีกาให้เหตุผลว่า กรณีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายด้วยกัน มิได้มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และมาตรา 31 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการและกรณีที่พนักงานอัยการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายเท่านั้น สิทธิการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญานอกจากสองกรณีนี้แล้ว ย่อมไม่อาจมีได้

ต่อมาในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2535 จึงวินิจฉัยให้ทางออกในกรณีนี้ว่า ในคดีอาญาแผ่นดินที่มีผู้เสียหายหลายคน ผู้เสียหายแต่ละคนย่อมมีสิทธิฟ้องผู้กระทำผิดได้ การที่ผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดฟ้องผู้กระทำผิดก่อน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่มีบทบัญญัติห้ามผู้เสียหายคนอื่นฟ้องผู้กระทำผิดอีก จึงให้ผู้เสียหายคนอื่นที่ยังมิได้ฟ้องจำเลยไปฟ้องจำเลยเป็นอีกคดีหนึ่งได้โดยไม่ถือว่าเป็นฟ้องซ้ำ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 วรรคสอง (1) ซึ่งนำมาใช้บังคับในคดีอาญานั้น ห้ามเฉพาะโจทก์ในคดีเดิมเท่านั้น มิให้ฟ้องจำเลยซ้ำในเรื่องเดียวกัน

มีข้อสังเกตว่า คำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้เสียหายคนอื่นที่ยังมิได้ฟ้องจำเลยไปฟ้องจำเลยเป็นอีกคดีหนึ่งได้โดยไม่ถือว่าเป็นฟ้องซ้ำนั้น ขัดต่อหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ “ne bis in idem” ซึ่งเป็นหลักในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่า บุคคลจะไม่ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน เพราะหากในคดีที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัวซึ่งมีผู้เสียหายหลายคน ผู้เสียหายคนหนึ่งฟ้องจำเลยก่อนที่พนักงานอัยการจะมีคำสั่งยื่นฟ้องจำเลยในคดีนั้น ผู้เสียหายคนอื่นก็ไม่อาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ในขณะนั้นได้ ผู้เสียหายคนอื่นก็ต้องต่างคนต่างฟ้องจำเลยในการกระทำเดียวกัน เนื่องเพราะผู้เสียหายไม่อาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กันเองได้ และหากต่อมาพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องจำเลยในความผิดเดียวกันนี้อีก โดยมีทราบบว่าจำเลยได้ถูกผู้เสียหายฟ้องไว้แล้วเช่นนี้ จำเลยก็จะได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมากเนื่องจากถูกฟ้องซ้ำซ้อนหลายครั้งในการกระทำเดียวกัน เป็นการขัดต่อหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ และยังเป็นกรณีการผิดต่อความเดือดร้อนของจำเลยที่ได้รับจากการกระทำที่เกินสมควรไปกว่าที่จำเลยควรจะได้รับ ทั้งๆ ที่มีหลักกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาในนั้นบริสุทธิ์ กฎหมายและผู้บังคับใช้กฎหมายจึง

ควรต้องปกป้องสิทธิของจำเลยให้สมดุลกับการรักษาสิทธิของผู้เสียหาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริงแก่ทุกฝ่าย

การแก้ปัญหาลักษณะนี้ ในเบื้องต้นจึงไม่ควรจำกัดการเข้าเป็นโจทก์ร่วมระหว่างผู้เสียหายด้วยกันเอง กล่าวคือ ควรจะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31 ที่นอกจากจะให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้แล้ว ยังควรขยายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายคนอื่นให้สามารถยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้เช่นกัน

ประการต่อมา หากพิจารณาถึงหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแล้ว พนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้แทนรัฐย่อมมีอำนาจเข้าควบคุมดูแลความผิดอาญาแผ่นดินได้เสมอ ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัวหรือคดีอาญาแผ่นดินซึ่งผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้ว พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดได้ตามมาตรา 31 นั้น การที่พนักงานอัยการจะมีโอกาสพิจารณาว่าสมควรที่จะเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือไม่นั้น พนักงานอัยการต้องทราบก่อนว่าผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีอาญาแผ่นดินไว้หรือไม่ เพราะหากทราบแล้วพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดี พนักงานอัยการก็จะเข้ามาเป็นหลักในคดีนั้นทันที ทำให้ผู้เสียหายอื่นที่ต้องการจะฟ้องจำเลยเดียวกันนั้น ต้องยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการตามมาตรา 31 เท่านั้น ดังนั้น หากศาลแจ้งให้พนักงานอัยการทราบทุกครั้งที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองในคดีความผิดอาญาแผ่นดินแล้ว ก็จะขจัดปัญหาการฟ้องซ้ำไปได้

อย่างไรก็ตาม การที่ศาลมีอำนาจรวมการพิจารณาคดีซึ่งพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างได้ยื่นฟ้องในศาลชั้นต้นศาลเดียวกันหรือต่างศาลกันได้ก่อนมีคำพิพากษามาตรา 33 ในทางปฏิบัติศาลนำมาใช้น้อยมาก และยังมีแนวคำพิพากษาที่ให้ถือว่า การรวมคดีนั้นเป็นดุลพินิจของศาลที่จะสั่งรวมหรือไม่ก็ได้ ซึ่งการตีความของศาลฎีกาเช่นนี้ ทำให้มาตรา 33 ขัดต่อหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ “*ne bis in idem*” อันเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่า จะไม่ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน จึงควรตีความมาตรา 33 ว่า เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องเข้ามาด้วยแล้ว จะต้องมีการรวมการพิจารณาคดีนั้นเป็นคดีเดียวกันเสมอ ดังนี้ การสั่งรวมพิจารณาคดี จึงไม่ใช่เป็นเรื่องดุลพินิจตามความเห็นของศาลฎีกา แต่เป็นเรื่องที่ศาลต้องสั่งหากมีกรณีเช่นนี้ปรากฏขึ้น

อีกทั้ง เมื่อพิจารณาปัญหาอย่างลึกซึ้งแล้ว จะเห็นได้ว่า การที่ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอย่างกว้างขวาง แยกเป็นอิสระต่างหากจากการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น เนื่องจากรัฐไม่สามารถควบคุมบทบาทการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายได้ จนเป็นเหตุให้คดีอาญาของรัฐได้รับความเสียหายและมีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาในศาล ทำให้จำเลยได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร อีกทั้งทำให้คดีล่าช้า ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายใดเลย

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้จำกัดสิทธิการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายไว้ โดยการให้คำจำกัดความของคำว่า ผู้เสียหาย หรือการที่พนักงานอัยการสามารถเข้าควบคุมการดำเนินคดีได้ตามมาตรา 32 ก็ตาม ก็ยังไม่เพียงพอที่จะขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นได้

ดังนั้น จึงควรกำหนดขอบเขตการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายไว้ โดยวิธีดังต่อไปนี้

- 1) ให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาเฉพาะความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดอันยอมความกันได้ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับผู้เสียหายโดยเฉพาะ ไม่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม
- 2) การฟ้องคดีของผู้เสียหายควรอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ โดยต้องขอความยินยอมจากพนักงานอัยการก่อน จึงจะมีสิทธิฟ้องคดีได้
- 3) ให้ถือเป็นหน้าที่ผู้เสียหายที่จะต้องแจ้งพนักงานอัยการทราบก่อนฟ้องคดี เพื่อให้พนักงานอัยการเข้าช่วยเหลือควบคุมคดีให้ดำเนินไปได้อย่างเหมาะสม

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

สำหรับปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงานนั้น เมื่อมีการกล่าวหาว่า มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นและผู้เสียหายได้ไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนในหลายท้องที่ สำหรับการกระทำผิดเดียวกันนั้น การที่พนักงานสอบสวนรับแจ้งความและดำเนินคดีอาญาให้ ถือว่าเป็นการแจ้งข้อหาซ้ำและการสอบสวนซ้ำ ทำให้ผู้ต้องหาได้รับความเดือดร้อน ในการต้องเสียเวลาเดินทางไปรับทราบข้อหาและให้ปากคำกับพนักงานสอบสวนเป็นอย่างมาก และยังคงเดือดร้อนหาหลักทรัพย์มาเพื่อประกันตัวในกรณีที่อาจถูกควบคุมตัวระหว่างการสอบสวน ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดี และเป็นการสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ อีกทั้งอาจถูกมองว่าเป็นการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งผู้อื่น และก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาในการบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก

เพื่อขจัดปัญหานี้ พนักงานสอบสวนจึงควร ทำความเข้าใจในเรื่องเรื่องผู้มีอำนาจสอบสวนให้ถ่องแท้ หากพิจารณาปัญหาจากในแง่มุม เรื่องความเข้าใจในท้องที่ที่การกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว ก็จะทำให้ทราบว่า พนักงานสอบสวนท้องที่ใดเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน ก็จะสามารถขจัดปัญหาเรื่องการดำเนินคดีซ้ำไปได้ตั้งแต่ต้นเลยทีเดียว เพราะแท้ที่จริงแล้วมีหนทางในการขจัดปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นอยู่แล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 ที่กำหนดการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานไว้เป็นการทั่วไป โดยเนื้อหาที่แท้จริงของมาตรานี้ ก็คือ หลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ “*ne bis in idem*” นั่นเอง เพื่อประโยชน์ในการป้องกันมิให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานสอบสวนจึงต่างมีหน้าที่ต้องร่วมมือกันในการสอบสวนคดีนั้นเอง แต่เนื่องจากการตีความบทบัญญัติมาตรานี้ว่า ต้องเป็นกรณีการโต้แย้งกันระหว่างเจ้าพนักงานต่างท้องที่กันเท่านั้น จึงทำให้การควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานขาดประสิทธิภาพ เพราะแท้ที่จริงแล้ว อำนาจสอบสวนนั้นเป็นอำนาจเดียว การแบ่งแยกความรับผิดชอบออกเป็นท้องที่ต่างๆ ตามสถานีตำรวจมีขึ้นเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานเท่านั้น

หากพิจารณาจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าแท้ที่จริงแล้วอำนาจสอบสวนนั้นเป็นอำนาจเดียว แบ่งแยกมิได้ การแบ่งแยกความรับผิดชอบออกเป็นท้องที่ต่างๆ ตามสถานีตำรวจ มีขึ้นเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานเท่านั้น กล่าวคือ เป็นการแบ่งแยกเพื่อป้องกันการปฏิเสธการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน อันจะเป็นผลให้การรักษาความสงบเรียบร้อย กระทบกระเทือน และเป็นการกระทำเพื่อป้องกันการปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนของพนักงานสอบสวน อันจะก่อผลเป็นการคุกคามสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

เนื่องจากการสั่งคดีของพนักงานอัยการนั้น ลำดับแรกที่พนักงานอัยการจะต้องพิจารณา คือ การพิจารณาถึงเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีหรือเงื่อนไขระงับคดีเสียก่อนที่จะพิจารณาในเนื้อหาคดีนั้นๆ ซึ่งถ้าหากปรากฏเงื่อนไขระงับคดีแล้ว พนักงานอัยการต้องสั่งระงับการดำเนินคดีหรือยุติการดำเนินคดีเพราะเหตุแห่งเงื่อนไขระงับคดีนั่นเอง

ด้วยเหตุที่การดำเนินคดีซ้ำในขั้นตอนการสอบสวน อันได้แก่ การแจ้งข้อหาซ้ำ หรือ การสอบสวนซ้ำนั้น ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขระงับคดีที่พนักงานอัยการจะต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรกของการทำสั่งคดี ฉะนั้นหากมีขึ้นแล้ว พนักงานอัยการต้องสั่งระงับคดีนั้น หรือในกรณีที่มีเงื่อนไขระงับคดีเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็ย่อมหมดอำนาจดำเนินคดีนั้น และต้องสั่งระงับคดีเช่นเดียวกัน เพราะผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน จึงควรเป็นพนักงานอัยการ มิใช่เจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา หากเจ้าพนักงานผู้ดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการก็ตาม ตระหนักและเข้าใจถึงความเป็นกระบวนการเดียวกันของการดำเนินคดีอาญาที่ไม่อาจแบ่งแยกได้แล้ว ปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงานก็จะทุเลาลง

ดังนั้น หากปรากฏสภาพการดำเนินคดีอาญาซ้ำขึ้นในขั้นตอนการสอบสวนซึ่งถือเป็นเงื่อนไขระงับคดีอย่างหนึ่ง พนักงานอัยการต้องสั่งงดการสอบสวนนั้นทันที ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน ก็คือ พนักงานอัยการ มิใช่เจ้าพนักงานสอบสวน ในการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาเจ้าพนักงานตำรวจเป็นเพียงผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น ถือว่าการสอบสวนจึงต้องอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ อีกทั้งพนักงานอัยการยังมีอำนาจควบคุมและทำการสอบสวนคดีได้อย่างกว้างขวาง นอกจากหน้าที่ฟ้องร้องคดีอาญา

นอกจากนี้ กรณีที่มีเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาตามกฎหมาย แต่การสอบสวนนั้นก็ยังคงอยู่ภายใต้หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ถูกดำเนินคดีจากหลายหน่วยงานพร้อมๆ กัน ในการกระทำความผิดเดียวกัน เพราะกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องนั้นเป็นกระบวนการเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้ ไม่ว่าหน่วยงานใดจะเป็นผู้ทำการสอบสวน ก็ต้องมาสู่ผู้รับผิดชอบองค์กรเดียว อันได้แก่ พนักงานอัยการ ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติสอบสวน

คดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ที่กำหนดประเภทของคดีพิเศษไว้โดยเฉพาะ เมื่อคดีอาญาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าลักษณะตกอยู่ในประเภทเป็นคดีพิเศษตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว คดีนั้นก็ไม่ใช่คดีอาญาทั่วไปที่พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบอีกต่อไป

อีกทั้งในการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคดีพิเศษในเรื่องเขตอำนาจการสอบสวนก็มีข้อบ่งคับที่ออกมาเพื่อแก้ปัญหาเรื่องที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐหลายหน่วยงานต่างฝ่ายต่างมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดีอาญา ก็กำหนดให้พนักงานสอบสวนที่ได้รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษในคดีความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษ ส่งมอบสำนวนการสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ ก็เพื่อจัดปัญหาการมีรับผิดชอบสำนวนการสอบสวนหลายคนไปได้ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียว แสดงให้เห็นถึงหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ (ne bis in idem) ที่แฝงอยู่ในข้อบ่งคับเหล่านี้ที่ถูกกำหนดขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นไปเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงานแล้ว ยังเป็นการปกป้องสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาที่จะไม่ถูกสอบสวน ดำเนินคดีซ้ำซ้อนจากการทำงานของเจ้าหน้าที่หลายหน่วยงานของรัฐอีกด้วย และยังแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า แท้ที่จริงแล้วกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องนั้นเป็นกระบวนการเดียวกัน การแบ่งแยกหน่วยงานออกเป็นหลายๆ หน่วยงานก็เกินไปเพื่อการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมเพียงเท่านั้น หาได้แบ่งแยกอำนาจการสืบสวนสอบสวนไปด้วยไม่

เนื่องจากระบบการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายไทยนั้นประกอบด้วย 2 ระบบด้วยกัน คือ ระบบผู้เสียหายและระบบอัยการ ทั้งสองฝ่ายนี้สามารถใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาในเรื่องเดียวกันได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ถือว่าเป็นการดำเนินคดีซ้อน เป็นข้อยกเว้นประการหนึ่งของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ ซึ่งถือว่าเป็นการดำเนินคดีซ้อน เป็นข้อยกเว้นประการหนึ่งของหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ ซึ่งถือว่าเป็นการดำเนินคดีซ้อน ไม่ต้องห้ามฟ้องซ้อนแล้ว แต่หากคดีของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตัดสินใจตัดสินถึงที่สุดก่อน คดีของอีกฝ่ายหนึ่งย่อมจะกลายเป็นฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) ทั้งนี้ แต่ทว่ากฎหมายเองก็ให้ร่วมการพิจารณากันได้ ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 33 เนื่องจากประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ทุกฝ่ายจึงมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริง ทั้งชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล

การที่ศาลมีอำนาจร่วมการพิจารณาคดีซึ่งพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างได้ยื่นฟ้องในศาลชั้นต้นศาลเดียวกันหรือต่างศาลกันได้ก่อนมีคำพิพากษาตามมาตรา 33 นั้น ผลของการรวมคดีถือว่ามีกรพิจารณาเป็นคดีเดียวกัน ผลของคดีจึงต้องเป็นอย่างเดียวกันด้วย ซึ่งในทางปฏิบัติศาลนำมาใช้น้อยมาก ดังนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องเข้ามาด้วยแล้ว จะต้องมีการรวมการพิจารณาคดีนั้นเป็นคดีเดียวกันเสมอไม่ใช่เป็นเรื่องดุลพินิจตามความเห็นของศาลฎีกา

ในกรณีปัญหาการเข้าเป็นโจทก์ร่วมกรณีที่มีผู้เสียหายหลายคนในคดีความผิดอาญาแผ่นดิน ไม่ควรจำกัดการเข้าเป็นโจทก์ร่วมระหว่างผู้เสียหายด้วยกันเอง กล่าวคือ ควรจะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31 ที่นอกจากจะให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้แล้ว ยังควรขยายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายคนอื่นให้สามารถยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้เช่นกัน

อีกทั้ง การที่ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอย่างกว้างขวาง แยกเป็นอิสระต่างหากจากการฟ้องคดีของพนักงานอัยการทำให้เกิดปัญหา เพราะรัฐไม่สามารถควบคุมบทบาทการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายได้ จนเป็นเหตุให้คดีอาญาของรัฐได้รับความเสียหายและมีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาในศาล ทำให้จำเลยได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร อีกทั้งทำให้คดีล่าช้า ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายใด แม้จะได้จำกัดสิทธิการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายไว้โดยการให้คำจำกัดความของคำว่าผู้เสียหาย หรือการที่พนักงานอัยการสามารถเข้าควบคุมการดำเนินคดีได้ตามมาตรา 32 ก็ตาม ก็ยังไม่เพียงพอที่จะขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้ จึงควรกำหนดขอบเขตการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายไว้ด้วย

ฉะนั้น จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ความว่า หากเจ้าพนักงานผู้ดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการก็ตาม ตระหนัก เข้าใจ และให้ความสำคัญกับหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ ปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงานก็จะทุเลาลง

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาที่เกิดขึ้นที่ได้นำเสนอมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าแม้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการสอบสวนจะได้บัญญัติสอดคล้อง แสดงให้เห็นถึงการดำเนินคดีอาญาที่เป็นกระบวนการเดียวกันแบ่งแยกมิได้ก็ตาม แต่ผู้ใช้กฎหมายกลับปฏิบัติไปในแนวทางตรงข้าม ขาดความเข้าใจตระหนักถึงหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ตั้ง ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

5.2.1 ปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงานนั้น มิได้เกิดจากกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาแต่เพียงอย่างเดียว หากมักเกิดขึ้นบ่อยครั้งจากการสอบสวนคดีอาญาเรื่องเดียวกันที่อาจเกิดในหลายท้องที่ และในแต่ละท้องที่ต่างมีพนักงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา เจ้าพนักงานในแต่ละท้องที่จึงต่างฝ่ายต่างใช้อำนาจของตนโดยไม่รู้ หรือเกิดการแย่งกันทำหน้าที่ขึ้นได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นแล้ว สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะยังได้รับการกระทบกระเทือนซ้ำแล้วซ้ำเล่า ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก

สมควรให้มีการส่งเสริมให้ความรู้แก่พนักงานสอบสวนในเรื่องการดำเนินคดีอาญาซ้ำว่าเป็นการต้องห้ามตามหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ หรือ “*ne bis in idem*” ที่เป็นหลักสากลที่ทั่วโลกยอมรับ เพื่อประกันว่า บุคคลจะไม่ได้ได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำเดียวกัน โดยที่ต้องให้ความสำคัญกับหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำตั้งแต่การเริ่มต้นดำเนินคดี เพราะหากพนักงานสอบสวนผู้ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการกระบวนการยุติธรรมมีความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างดีแล้ว ก็จะเป็นการขจัดปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำได้ตั้งแต่ต้น

5.2.2 เป็นที่น่าสังเกตว่า กรณีปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำในชั้นเจ้าพนักงาน แท้ที่จริงแล้วเกิดจากสาเหตุเบื้องต้นในเรื่องความไม่เข้าใจในท้องที่ที่เกิดการกระทำผิดของพนักงานสอบสวน ผู้เขียนจึงเห็นควรเสนอให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติออกระเบียบในเรื่องการสอบสวนคดีอาญา เพื่อให้พนักงานสอบสวนทั้งหลายเกิดความเข้าใจไปในแนวทางเดียวกันในเรื่องอำนาจพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

นอกจากนี้ ในระเบียบนี้ยังควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนซึ่งรับคำร้องทุกข์ไว้ สอบถามผู้เสียหายก่อนว่า ได้มีการร้องทุกข์ไว้กับพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่เกิดการกระทำผิดเกิดไว้ก่อนแล้วหรือไม่ ซึ่งหากมีการร้องทุกข์ไว้กับพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่เกิดการกระทำผิดเกิดไว้ก่อนแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับแจ้งสอบปากคำผู้เสียหาย แล้วจัดส่งบันทึกคำให้การผู้เสียหายไปยังพนักงานสอบสวนที่รับแจ้งความร้องทุกข์ไว้แต่แรก เพื่อให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวนต่อไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ซึ่งนอกจากจะขจัดปัญหาการดำเนินคดีอาญาซ้ำแล้ว ยังทำให้การดำเนินงานเกิดความสะดวก รวดเร็ว ป้องกันการใช้อำนาจที่ซ้ำซ้อน และลดการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการสอบสวนไปด้วย

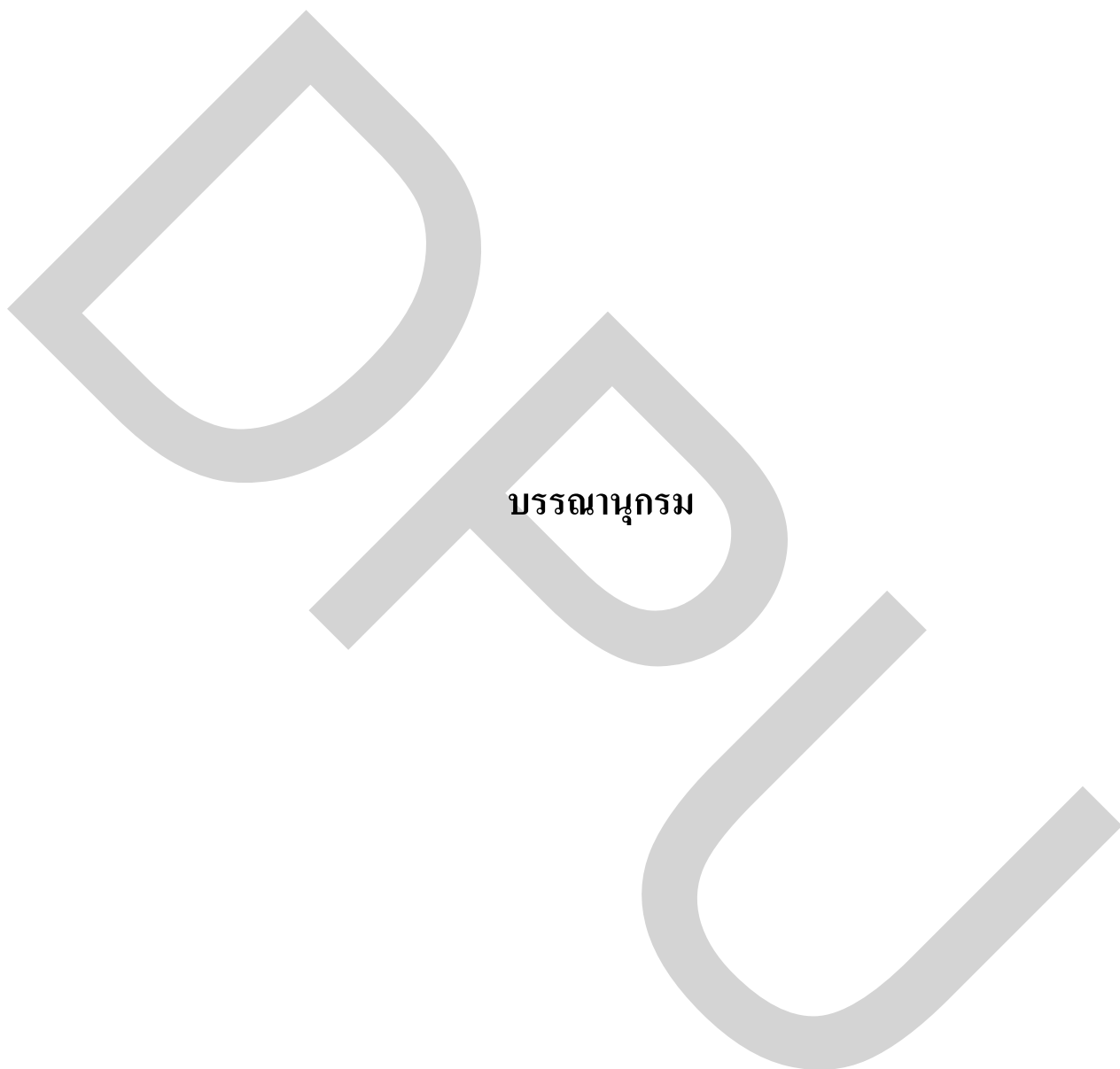
5.2.3 ในขั้นตอนการฟ้องคดีของพนักงานอัยการและผู้เสียหายนั้น กรณีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายด้วยกัน มิได้มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ การร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์มิได้เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ และกรณีที่พนักงานอัยการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายเท่านั้น สิทธิการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญานอกจากสองกรณีนี้แล้ว ย่อมไม่อาจมีได้ นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ไม่มีบทบัญญัติห้ามผู้เสียหายคนอื่นฟ้องผู้กระทำผิดอีก จึงให้ผู้เสียหายคนอื่นที่ยังมิได้ฟ้องจำเลยไปฟ้องจำเลยเป็นอีกคดีหนึ่งได้โดยไม่ถือว่าเป็นฟ้องซ้ำนั้น ขัดต่อหลัก *ne bis in idem* ทำให้จำเลยก็จะได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมากเนื่องจากถูกฟ้องซ้ำซ้อนหลายครั้งในการกระทำเดียวกัน ทำให้เห็นสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาคิดดังต่อไปนี้

5.2.3.1 ไม่ควรจำกัดการเข้าเป็นโจทก์ร่วมระหว่างผู้เสียหายด้วยกันเอง กล่าวคือ ควรจะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31 ควรขยายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายคนอื่นให้สามารถยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้เช่นกัน

5.2.3.2 ศาลควรแจ้งให้พนักงานอัยการทราบทุกครั้งและผู้เสียหายฟ้องคดีเองในคดีความผิดอาญาแผ่นดิน เพื่อที่พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดได้ตามมาตรา 31 ได้ เพราะหากทราบแล้วพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดี พนักงานอัยการก็จะเข้ามาเป็นหลักในคดีนั้นทันที ทำให้ผู้เสียหายอื่นที่ต้องการจะฟ้องจำเลยเดียวกันนั้น ต้องยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการตามมาตรา 31 เท่านั้น

5.2.3.3 การที่ศาลมีอำนาจรวมการพิจารณาคดีซึ่งพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างได้ยื่นฟ้องในศาลชั้นต้นศาลเดียวกันหรือต่างศาลกันได้ก่อนมีคำพิพากษาตามมาตรา 33 ควรตีความมาตรา 33 ว่า เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องเข้ามาด้วยแล้ว จะต้องมีการรวมการพิจารณาคดีนั้นเป็นคดีเดียวกันเสมอ ดังนี้ การสังวรมพิจารณาคดีจึงไม่ใช่เป็นเรื่องดุลพินิจของศาล แต่เป็นเรื่องที่ศาลต้องสั่งหากมีกรณีเช่นนี้ปรากฏขึ้น

5.2.4 ควรกำหนดขอบเขตการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายไว้ โดยให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาเฉพาะความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความกันได้ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับผู้เสียหายโดยเฉพาะไม่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม และการฟ้องคดีของผู้เสียหายควรอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ โดยต้องขอความยินยอมจากพนักงานอัยการก่อน จึงจะมีสิทธิฟ้องคดีได้ และให้ถือเป็นหน้าที่ผู้เสียหายที่จะต้องแจ้งพนักงานอัยการทราบก่อนฟ้องคดี เพื่อให้พนักงานอัยการเข้าช่วยเหลือควบคุมคดีให้ดำเนินไปได้เหมาะสม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2545). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดี
ในขั้นตอนก่อนการพิจารณา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จีรัชการพิมพ์.

_____. (2549 ก). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดี
ในขั้นตอนก่อนการพิจารณา (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จีรัชการพิมพ์.

_____. (2549 ข). คำอธิบายหลักกฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ:
จีรัชการพิมพ์.

คณิง ภาไชย. (2541). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1) (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คณิต ณ นคร. (2540). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับพิเศษในวาระเกษียณอายุราชการ).
กรุงเทพฯ: นิตีธรรม.

_____. (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

_____. (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

จิตติ ติงสภักดิ์. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ:
เนติบัณฑิตยสภา.

จิรนิติ หะวานนท์. (2544). สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ณรงค์ ใจหาญ. (2544). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ทนงศักดิ์ คุลยกาญจน์. (2541). หมิ่นประมาทและดูหมิ่น. กรุงเทพฯ: จีรัชการพิมพ์.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2547). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2
(มาตรา 2-157) (เล่ม 1) (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปริญญา จิตรกรานทีกิจ. (2534). ความผิดฐานหมิ่นประมาท-ดูหมิ่นซึ่งหน้า. กรุงเทพฯ: นิตีธรรม.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2549). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง)
(พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สำนักงานอัยการสูงสุด. (2530). คำวินิจฉัยสำนักงานอัยการสูงสุด (เล่ม 4). หน้า 54.

บทความ

- คณิต ฒ นคร. (2521, กุมภาพันธ์). “การสังคดีและคำสั่งคดีของพนักงานอัยการ.” วารสารอัยการ. หน้า 25 –27.
- _____. (2525, กันยายน). “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” วารสารอัยการ. หน้า 43.
- _____. (2544, มกราคม - มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต, ปีที่ 1, ฉบับที่ 1. หน้า 52.

วิทยานิพนธ์

- กิตติ บุศยพลากร. (2523). ผู้เสียหายในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติพงษ์ ศิริโรจน์. (2529). ฟ้องร้องในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณิน วงศ์ใหญ่. (2549). ปัญหาในการตีความ “พยานหลักฐานใหม่” ศึกษาเปรียบเทียบการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่กับการสอบสวนซ้ำ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนัญญา ชัยสุวรรณ. (2526). การใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาของอัยการ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉันทนา เรื่องวิเศษทรัพย์. (2539). การขอเข้าร่วมเป็นโจทก์และการรวมพิจารณาคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แดน กองแก้ว. (2544). ปัญหาพิเศษทางการบริหาร เรื่องอุปสรรคในการสอบสวนคดียาเสพติดภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์ (สาขาการบริหารทั่วไป). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พัลลภ แพทย์ไชยวงศ์. (2549). การรื้อฟื้นคดีอาญา: ศึกษากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- สมศักดิ์ ประกอบแสงสวย. (2537). การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์. คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สันตต์ สุจริต. (2528). การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์. คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรเทพ เมืองแสน. (2549). อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2524). ผู้เสียหายในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์. คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อารยา เกษมทรัพย์. (2537). การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์. คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

http://talk.sanook.com/hot/hot_03897.php

<http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9480000163170>

http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode18/usc_sec_18_00003742----000-.html

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

- Black , Henry. (1979). **Campbell. Black's Law Dictionary** (5 th ed.). St. Paul Minn. West Publishing.
- Burk , John. (1979). **Osborn's Concise Law Dictionary** (6 th ed.). Sweet & Maxwell.
- Gerald L.Kock. (1964). **The French Code of Criminal Procedure as Amended**. Sweet & Maxwell.
- International Commission of Jurists. (1959). **The Rule of Law in a Free Society**. A Report on the International Congress of Jurists. New Delhi.

ภาคผนวก

ข้อบังคับ กคพ.

ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

พ.ศ. ๒๕๕๗

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติ การสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๕๗ กคพ. จึงออกข้อบังคับไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดี พิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. ๒๕๕๗”

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ ๓ เพื่อประโยชน์ในการประสานงานเพื่อป้องกันและปราบปราม การกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่ได้กำหนดไว้ใน ข้อบังคับนี้

ข้อ ๔ ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษรับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ ในคดี ความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษเท่านั้น

กรณีที่มีคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษในการกระทำความผิดอาญาอันเป็นคดี พิเศษตามความในวรรคหนึ่งต่อพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐ ให้พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้น ดำเนินการรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ ดำเนินการสืบสวนสอบสวน และดำเนินการอื่น ตามอำนาจหน้าที่จนกว่าจะมีการ ส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ

ข้อ ๕ ให้พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐที่ได้รับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ คดีความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษ ส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ที่มีการรับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ แล้วแต่กรณี

สำหรับคดีความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษ ตามมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง (๒) แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๕๗ และเป็นคดีที่พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ สืบสวนสอบสวน หรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดไว้แล้วให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ แจ้งพนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้นโดยเร็ว และให้มีการส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษภายในระยะเวลาสามวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

เมื่อได้มีการส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนแล้ว ให้มีการหารือเกี่ยวกับรายละเอียดการดำเนินการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้รับผิดชอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนต่อจากพนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้น

ข้อ ๖ ในระหว่างที่พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐ ยังมิได้ส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนตามข้อ ๕ ให้เป็นที่เรียบร้อย ให้พนักงานสอบสวน หรือ

เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้น จัดการให้มีการควบคุม การขัง การปล่อยตัวชั่วคราว การเก็บรักษาของกลาง และการดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นต่อไปจนกว่าจะได้มีการส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวน แต่ทั้งนี้หากมีการฝากขังจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนครบกำหนดฝากขังไม่น้อยกว่าสามวัน

ข้อ ๗ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีความจำเป็นในเรื่องการจับ การค้น การควบคุม การขัง การปล่อยตัวชั่วคราว การเปรียบเทียบปรับ การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ การตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์ การเก็บรักษา หรือจัดการของกลาง การสืบสวนสอบสวน หรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีพิเศษ และไม่สามารถดำเนินการเองได้โดยลำพัง ก็ให้ประสานขอความร่วมมือจากพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐ และให้พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการร้องขอให้ความร่วมมือตามที่ได้รับการร้องขอด้วย

ให้พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐให้ความร่วมมือในการสนับสนุนแลกเปลี่ยนข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองดูแล รวมถึงการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารโดยตรง หรือการเชื่อมข้อมูลข่าวสาร หรือความร่วมมือในการสนับสนุนอื่นใดเพื่อใช้ในการสืบสวนสอบสวน หรือป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดอาญาที่เป็นคดีพิเศษ ตามที่ได้รับการร้องขอจากกรมสอบสวนคดีพิเศษ

ให้หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนการดำเนินการที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ในเรื่องการสนธิกำลัง บุคลากร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ อาวุธยุทโธปกรณ์ ยานพาหนะ และการดำเนินการอื่นใดตามที่กรมสอบสวนคดีพิเศษร้องขอ

ข้อ ๘ ในกรณีที่กรมสอบสวนคดีพิเศษกับหน่วยงานอื่นของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ร่วมกันในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงาน รับผิดชอบ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ แต่ละแห่ง ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของหน่วยงานนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการสืบสวนสอบสวน หรือป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดอาญา ที่เป็นคดีพิเศษ

ข้อ ๙ ค่าใช้จ่ายอันเนื่องมาจากกรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้ดำเนินการสืบสวน สอบสวนการใช้ผู้เชี่ยวชาญหรือการดำเนินการอื่นที่ร่วมกับหน่วยงานของรัฐ ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายดังกล่าว ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมที่ออกตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติ การสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๕๗

ข้อ ๑๐ เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษ ระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และหน่วยงานอื่นของรัฐ อาจดำเนินการทำบันทึก ความตกลงเพื่อกำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน การสนับสนุนการ ดำเนินการ การประสานราชการ และการดำเนินการอื่นใด ตามหลักการที่ได้กำหนด ไว้ตามข้อบังคับฉบับนี้ก็ได้ โดยให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของข้อบังคับนี้แล้วแต่กรณีด้วย

ข้อ ๑๑ ให้ประธาน กกพ. รักษาการตามข้อบังคับนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗

วิษณุ เครืองาม

รองนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการคดีพิเศษ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

สุธิดา กาญจนะวงศ์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2531-2536 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์ ปทุมวัน

พ.ศ. 2537-2540 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์

พ.ศ. 2546 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 55